

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Έτος 9ο - Τεύχος 36

(Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1994)

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

	Σελ.
* Δ. Μαυρόγιαννη: Οι Προτεινόμενοι Νέοι Συνεταιριστικοί Κανόνες: Προοπτικές για τον 21ο Αιώνα	193
* Κ. Παπαγεωργίου: Αναζήτηση Διεξόδων στα Θεσμικά, Οργανωτικά και Χρηματοοικονομικά Προβλήματα των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων	213
* Α. Παπαλιάγκα: Η Εξέλιξη της Ρευστότητας και της Ανταγωνιστικότητας των Αγροτοσυνεταιριστικών Οργανώσεων Παραγωγής Τροφίμων	223
* Α. Παρασκευαΐδη: Προβλήματα Νομιμότητας Εκλογών και Αναγκαίες Τροποποιήσεις της Συνεταιριστικής Νομοθεσίας	235
* Νομοθετική Ρύθμιση για Υπερχρεωμένες Συνεταιριστικές Οργανώσεις	247
* Νεκροί του Ναυαγίου του Πλοίου «ΕΣΘΟΝΙΑ»	251

Revue Cooperative «**SINETERISTIKI PORIA**» Cooperative Review

25, Koumoundourou Str. - Athens 104 37

Sommaire a page **256** - Table of contents page **256**

SYNEDIA

ΤΑΝ ΛΕΜΕ ΛΙΠΑΣΜΑ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΣΥΝΕΛ

ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΛΑ - ΣΥΝΘΕΤΑ - ΜΙΚΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΒΑΣΙΚΗ
Ή ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗ ΛΙΠΑΝΣΗ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΣ ΥΔΑΤΟΔΙΑΛΥΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΙΧΝΟΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΙΚΑ (ΣΥΝΦΕΡΤ)
ΘΕΙΙΚΟΣ ΧΑΛΚΟΣ - ΘΕΙΑΦΙ
ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ - ΦΥΛΛΩΝ - ΝΕΡΩΝ

ΕΓΓΥΗΣΗ ΟΜΑΛΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Εγγύηση Ποιότητας

ΑΘΗΝΑ: (01) 86.48.715 - 86.48.225, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: (031) 54.43.30 - 54.43.31, ΒΟΛΟΣ: (0421) 22.536,
ΚΑΒΑΛΑ: (051) 83.69.48 - 83.69.49, ΗΡΑΚΛΕΙΟ: (081) 25.65.43

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Έτος 9ο - Τεύχος 36

(Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1994)

ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΝΕΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ (*)

Του Καθηγητή Διονύση Μαυρόγιαννη (**)

A. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Οι συνεταιριστικοί κανόνες ή αρχές ή ρήτρες είναι ένα πολύ δύσκολο θέμα εξαιτίας αφενός της συνοπτικής διατυπώσεώς τους και αφετέρου των δυσχερειών που παρουσιάζει η εφαρμογή τους στον τόπο και το χρόνο. Ουσιαστικά, το περιεχόμενό τους ταυτίζεται με την έννοια, το περιεχόμενο και την άσκηση του συνεταιριστικού δικαιώματος.

Υπενθυμίζεται ότι το δικαίωμα συμμετοχής σε συνεταιριστικές εταιρείες καθώς και η ανάπτυξη και οι δραστηριότητες αυτής αποτελούν ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα που προβλέπεται και προστατεύεται από Συντάγματα πολλών χωρών (βλέπε άρθρο 12 του Συντάγματος του 1975 της χώρας μας).

Με τη σειρά της, η συνεταιριστική εταιρεία που αποκτά νομική προσωπικότητα, διέπεται κατά κανόνα από ιδιαίτερο νομικό καθεστώς που της προσδίδει ιδιόζωντα χαρακτήρα (σ' αυτές τις περιπτώσεις χρησιμοποιούμε το λατινικό όρο *sui generis*).

(*) Εισήγηση που παρουσιάστηκε σε εκδήλωση που οργανώθηκε από το Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ) και την Εταιρεία των Φίλων του Συνεργατισμού στην Αθήνα.

(**) Ο Διονύσης Μαυρόγιαννης γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πάτρα, όπου και άρχισε να δικηγόρει. Ασχολήθηκε από νωρίς με τους Αγροτικούς Συλλόγους και τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς.

Συνέχισε τις σπουδές του στις Κοινωνικές Επιστήμες της εργασίας στη Γαλλία, όπου μετεκπαιδεύτηκε με υποτροφία του ΙΚΥ στο Κοινωνικό Δίκαιο και στην Κοινωνική Οικονομία. Εξειδικεύθηκε στον τομέα της Συνεταιριστικής Αναπτύξεως κοντά στους καθηγητές Georges Lasserre και Henri Desroche. Η διδακτορική του διατριβή του Γαλλικού Κράτους είχε ως θέμα τις προ-συνεταιριστικές κοινωνικές ομάδες του μείζονος ελληνικού χώρου (Αμπελάκια, Συντροφοναύτες, Κτηνοτροφικό Τσελιγκάτο των Σαρακατσάνων, Παραδοσιακή Αλιεία της Μαύρης Θάλασσας) καθώς και τη Γεωργική Ζάντρουγκα των Νοτιοσλάβων.

Έκανε έρευνα για τους συνεταιρισμούς της Αφρικής στο College Cooperatif του Παρισιού και εργάστηκε τρία χρόνια σε θέματα Τεχνικής Βοήθειας, στην Υπηρεσία Συνεταιρισμών του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ΔΓΕ).

Διηύθυνε τρεις διαδοχικές τεχνικές αποστολές της ίδιας Οργάνωσης στην Κεντρική Αφρική (1970-1972), στο Μπαγκλαντές (1973-1974) και στο Βιετνάμ - Λάος - Καμπότζη (1975-1976).

Η νομοθετική πρόβλεψη και ρύθμιση της συστάσεως και λειτουργίας των συνεταιριστικών εταιρειών έχει σήμερα γενικευθεί σε παγκόσμιο επίπεδο και το συνεταιριστικό δίκαιο είναι ένας κλάδος ξεχωριστός του ιδιωτικού ενδοτικού δικαίου, οικονομικού, επιχειρησιακού και εμπορικού περιεχομένου που εδράζεται στην ελευθερία των συναλλαγών και στην ελεύθερη βούληση των ενδιαφερομένων, με μόνο περιορισμό τα χρηστά ήθη και τη δημόσια τάξη.

Επόμενο είναι και οι δραστηριότητες των συνεταιρισμών να ανήκουν στην ιδιωτική οικονομία και να διαφέρουν ριζικά από τους σκοπούς, τον τρόπο διοικήσεως, τις εφαρμοζόμενες διατάξεις και τα μέσα δράσεως τόσο των ιδιωτικών κερδοσκοπικών εταιρειών, όσο και των κρατικών ή δημόσιων επιχειρήσεων. Ο συνεταιρισμός όμως, παρά τη διάκρισή του από τις μεν και από τις δε σε επίπεδο δομών, συνεργάζεται μαζί τους σε ισότιμη βάση και διαπλέκεται σε μικτές εταιρείες.

Οι συνεταιριστικοί κανόνες αποτελούν από νομικής πλευράς την πηγή του συνεταιριστικού δικαίου κάθε χώρας, όπως επίσης και τις κατευθυντήριες οδηγίες για τη σύσταση, διοίκηση, διαχείριση και λειτουργία κάθε συνεταιριστικής εταιρείας.

Το βασικό χαρακτηριστικό των συνεταιριστικών κανόνων είναι ότι καθορίζονται από τα συμβαλλόμενα μέρη, ήτοι τις συνεταιριστικές οργανώσεις-μέλη της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ενώσεως (ICA) που ιδρύθηκε το 1895 στο Λονδίνο και εδρεύει από το 1983 στη Γενεύη. Η ICA είναι διεθνής μη-κυβερνητική οργάνωση ήτοι εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και κατά συνέπεια οι κανόνες που θεσπίζουν οι Γενικές της Συνελεύσεις (Συνέδρια) δεν έχουν ως πεδίο εφαρμογής παρά τα μέλη της, και εφόσον αυτά κάνουν σχετική πρόβλεψη, ήτοι συμπεριλάβουν τους συνεταιριστικούς κανόνες στα καταστατικά τους. Βεβαίως, το Καταστατικό της ICA, παλιότερο και το τελευταίο του 1992, απαιτεί όπως οι Οργανώσεις-Μέλη τους ιδρύονται και λειτουργούν σύμφωνα με τους Συνεταιριστικούς Κανόνες. Οι κυρώσεις όμως για την παραβίαση των Κανόνων από μία Οργάνωση-Μέλος είναι χαλαρές και ατελέσφορες, διότι δεν υπάρχουν όργανα για να διαπιστώσουν τις παραβιάσεις ούτε και διαδικασίες για να επιβάλουν τις κυρώσεις. Πρόκειται συνεπώς για οιονεί ατελές δίκαιο όπως λέμε στη νομική επιστήμη, που δεν μπορεί, από την προέλευση και φύση του, να προαγάγει απο-

---

Ως προϊστάμενος του Τμήματος Συνεταιριστικής Αναπτύξεως και Μελετών του ΔΓΕ, επέβλεψε και εξεπόνησε 15 περίπου μελέτες/δημοσιεύσεις για ποικίλα συνεταιριστικά θέματα. Ανέλαβε επίσης προσωπικά δεκάδες επίσημες αποστολές για την εκπόνηση κειμένων νομοθετικής πολιτικής (μεταξύ άλλων στη Βουλγαρία, στη Σοβιετική Ένωση, στη Μογγολία, στις Βαλτικές χώρες, στην Πολωνία και Τσεχοσλοβακία, στην Τυνησία, στο Τσαντ, στο Τζιμπουτί, στη Μαδαγασκάρη, στον Μαυρίκιο, στη Ρουάντα, στο Μπουρούντι, στο Τόγκο, στην Γκάμπια).

Δίδαξε Αγροτική Κοινωνιολογία στο Πανεπιστήμιο του LOVANIUM, θυματικό του LOUVAIN (Βέλγιο), Βιομηχανική Κοινωνιολογία στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη) και Γενική Κοινωνιολογία και Κοινωνιολογία των Συνεταιριστικών θεσμών στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, του οποίου διετέλεσε και αρετός Πρύτανης.

Προσέφερε τις υπηρεσίες του επί πέντε χρόνια στην ΠΑΣΕΓΕΣ, ως Ειδικός Σύμβουλος.

Είναι Επίτιμος Δικηγόρος του Αρείου Πάγου.

Το 1967 υπήρξε ιδρυτικό μέλος της μικτής Γαλλο-Ελληνικής Αντι-δικτατορικής Ομάδας του Παρισιού υπό την ιδιότητα του Γενικού Γραμματέα ΕΔΗΝ/Ενώσεως Κέντρου Γαλλίας.

τελεσματικά τις συνεταιριστικές οργανώσεις όσον αφορά κυρίως στα θέματα διοικήσεώς τους. Η δυσμενής αυτή κατάσταση βελτιώνεται σε περίπτωση που οι Συνεταιριστικοί Κανόνες, όλοι ή ορισμένοι από αυτούς, εμπνέουν τον συνταγματικό και τον κοινό νομοθέτη των διαφόρων χωρών και επενδύονται έτσι με τη δεσμευτικότητα και την εκτελεστικότητα που ισχύει σε επίπεδο εθνικού δικαίου. Έτσι, η ICA δεν έχει αρνηθεί, παρά σε σπάνιες περιπτώσεις, να γίνουν μέλη της συνεταιριστικές οργανώσεις των οποίων τα καταστατικά δεν πληρούν τους αναγκαίους όρους, ενώ μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις που έχει καταλυθεί η νομιμότητα, αυτοδιοίκηση και αυτονομία των μελών της επεμβαίνει και καταδικάζει τις κυβερνήσεις που είναι υπεύθυνες για την κατάσταση αυτή (περιπτώσεις της Ιταλίας του Μουσολίνι, της Ισπανίας του Φράνκο, της Χιλής του Πινοσέτ και της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της τελευταίας στρατιωτικής δικτατορίας).

B. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Οι Συνεταιριστικοί Κανόνες περιβάλλονται από μία νεφελώδη μυθοποίηση που οδηγεί συχνά, κατά περιόδους και κατά περιοχή, σε εσφαλμένες εντυπώσεις για τη σημασία τους, το περιεχόμενο και την εφαρμογή τους. Συνήθως, αποδίδεται στους Συνεταιριστικούς Κανόνες μια θρησκευτική διάσταση και όπως συμβαίνει με όλες τις θρησκευτικές και ουτοπικές αντιλήψεις και δοξασίες, η πραγματικότητα απέχει συχνά κατά πολύ από τις επιταγές της καθημερινής συμπεριφοράς.

Οι Συνεταιριστικοί Κανόνες είναι όμως ανθρώπινο δημιούργημα που έρχεται και παρέχεται, υποκείμενο σε αλλαγές, τροποποιήσεις, συμπληρώσεις. Αυτές οι διεργασίες υπαγορεύονται από τις ποικίλες ανάγκες των συνεταιριστών, τους συσχετισμούς που επιβάλλει η ελεύθερη αγορά και οι ελπίδες που επενδύουν στο συνεταιριστικό θεσμό εκατομμύρια καταναλωτές, παραγωγοί και εργαζόμενοι. Μία διαχρονική θεώρηση των Συνεταιριστικών Κανόνων αποδεικνύει ότι στα τελευταία 150 χρόνια (ξεκινώντας από το 1844, έτος ιδρύσεως του πρώτου καταναλωτικού συνεταιρισμού στην Αγγλία) οι Συνεταιριστικοί Κανόνες είναι αντικείμενο μιάς διαρκούς θέσεως και αντιθέσεως, αναπαραγωγής και τροποποιήσεων προκειμένου το συνεταιριστικό σύστημα να επιβιώσει και να προσφέρει χρήσιμες υπηρεσίες στα μέλη που το υιοθετούν, το ενσαρκώνουν και το υπηρετούν.

α. Επικράτηση των Κανόνων των καταναλωτικών συνεταιρισμών

Σε μία πρώτη περίοδο που αντιπροσωπεύει 51 χρόνια του 19ου αιώνα (1844-1895) ήτοι μέχρι την ίδρυση της ICA, οι Συνεταιριστικοί Κανόνες αντικαθρεφτίζουν τις ιδεολογικές ζυμώσεις και τις συναλλακτικές πρακτικές της εποχής εκείνης. Υπάρχουν τέσσερις τάσεις: η πρώτη, η ουτοπική, που ξεκινάει από τον Γάλλο Σαρλ Φουριέ (Charles Fourier, 1772-1837) τον 18ο αιώνα και καταλήγει στον Σαρλ Ζιντ (Charles Gide, 1847-1932) στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, οραματίζεται μία Συνεταιριστική Δημοκρατία που θα εγκαταστήσει τη συνεργασία και αρμονία στις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις. Η δεύτερη, η σοσιαλιστική, υπογραμμίζει τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα στην παραγωγική διαδικασία και αξιώνει μία δικαιότερη συμμετοχή του στην αναπτυσσόμενη βιομηχανία και στο καπιταλιστικό γίγνεσθαι. Με τους σοσιαλιστές

συμπορεύονται και οι συνδικαλιστές, μέρος των οποίων τάσσεται υπέρ της γενικής απεργίας και μέρος υπέρ της καταργήσεως της εξηρημένης και μισθωτής εργασίας (*abolition du salariat*) και αντικαταστάσεώς του με τη συνεταιριστική επιχείρηση των εργατών. Η τέταρτη τάση προέρχεται από την ίδια τη συνεταιριστική πρακτική, όπως αυτή αναπτύχθηκε γύρω από τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς της Αγγλίας. Ανάπτυξη του εμπορίου και της Βιομηχανίας, στενότητα καταναλωτικών αγαθών από τη μιά μεριά και ελευθερία των συναλλαγών από την άλλη, μαζί με τις αρχές του φυσικού δικαίου, της χριστιανικής ηθικής και της αρχόμενης πολιτικής δημοκρατίας στη διαμορφούμενη ευρωπαϊκή κοινωνία των Εθνών-Κρατών, γίνονται αποδεκτά ως τα ελάχιστα (*minima*) πλαίσια στα οποία διαμορφώνονται οι πρώτοι συνεταιριστικοί Κανόνες. Εισάγονται για πρώτη φορά από τα καταστατικά της Ροτσντέιλ το 1844 (*First Law of Rochdale*), τροποποιούνται το 1845 και αναμορφώνονται το 1854. Υπάρχουν τέσσερις Κανόνες υποχρεωτικοί (Ελευθέρη είσοδος/έξοδος, δημοκρατικός έλεγχος, περιορισμένη αμοιβή του κεφαλαίου και επιστρεφόμενα στο τέλος της χρήσεως), τρεις Κανόνες συνιστώμενοι στις οργανώσεις χωρίς υποχρεώσεις εφαρμογής τους (συναλλαγές τοις μετρητοίς, εκπαίδευση των μελών και πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα) και τέλος άλλοι επτά Κανόνες οι οποίοι είναι αφενός δευτερεύουσας σημασίας και αφετέρου αμφισβητούμενοι και διαφιλονικούμενοι (αφιλοκερδής διάθεση της συνεταιριστικής περιουσίας σε περίπτωση διαλύσεως του συνεταιρισμού, συναλλαγές μόνο με μέλη, ειλικρίνεια στις συναλλαγές, εκουσία συμμετοχή στο συνεταιρισμό, διάθεση αγαθών σε δίκαιη τιμή ή τιμή αγοράς, καθεστώς εξυπηρετήσεως των μελών και επιδίωξη γενικεύσεως του συνεταιριστικού θεσμού).

Οι πιο πάνω Κανόνες παραχωρούν έδαφος στους ουτοπιστές και οραματιστές, αλλά προσκολλώνται στις πρακτικές και τα συναλλακτικά ήθη του εμπορίου και της αγοράς των οποίων επιχειρούν τον εξανθρωπισμό, τη διαχειριστική εντιμότητα με τη βοήθεια του δημοκρατικού ελέγχου, της εκπαίδευσέως και της κοινωνικής ισότητας. Οι Αρχές και οι Κανόνες των εργατικών παραγωγικών συνεταιρισμών, που προτάθηκαν από τον Γάλλο Φίλιππο Μπισσέ το 1831 (*Buchez, 1796-1865*), δεν βρίσκουν θέση στους Κανόνες που αναφέραμε παρόλη την ιδεολογική κίνηση, τις ζυμώσεις και την εξάπλωση των συνεταιρισμών εργατών στη Γαλλία, στο Βέλγιο και στην Ιταλία. Και δεν γίνεται βέβαια λόγος για τις ιδιαιτερότητες του πιστωτικού συνεταιρισμού που κάνει την εμφάνισή του στη Γερμανία κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα.

β. Η πρώτη θεσμοθέτηση των Συνεταιριστικών Κανόνων το 1937 και η ενιαία συμβίωση των ευρωπαϊκών συνεταιρισμών

Η ίδρυση της ICA το 1895 κληρονομεί αυτή την κατάσταση και καθίσταται θεματοφύλακας των Συνεταιριστικών Κανόνων, της εκπροσωπήσεως και αναπτύξεως του ενιαίου διεθνούς συνεταιριστικού συστήματος που στην ουσία, μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, περιελάμβανε ολόκληρη την Ευρώπη και ολίγες μόνο χώρες από τη Βόρειο Αμερική, την Ασία, τη Β. Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Τα τριάντα πρώτα χρόνια (1895-1927) γίνεται ένας σιωπηλός αγώνας στο εσωτερικό της ICA που έχει ως αντικείμενο την ιδεολογική κατεύθυνση και το ρόλο των συνεταιρισμών και, συνακόλουθα, τη διατύπωση Κανόνων που θα εκφράζουν τα

προβλήματα όλων των τύπων συνεταιριστικών εταιρειών και όχι μόνο των καταναλωτικών. Οι πρώιμες διαμάχες των αρχών του αιώνα μας μεταξύ ορθοδόξων συνεταιριστών οπαδών της ελεύθερας οικονομίας και των ακραίων σοσιαλιστών και κοινωτιστών μεταξύ των οποίων και ο Λένιν, οξύνονται μετά την Επανάσταση στη Ρωσία το 1917, τη διάσπαση του Ρωσικού συνεταιριστικού κινήματος, την είσοδο στην ICA των καταναλωτικών συνεταιρισμών της Σοβιετικής Ενώσεως και τη θέση όλων των μετέπειτα κομμουνιστικών χωρών της Ευρώπης σχετικά με το μεταβατικό ρόλο των συνεταιρισμών στην ολοκλήρωση του κομμουνιστικού προλεταριάτου. Αντίβαρο σ' αυτή τη συγκρουσιακή σχέση, που απειλεί με διάσπαση την ενότητα του συνεταιριστικού θεσμού, δημιουργείται το 1920 με την οργάνωση Υπηρεσίας Συνεταιρισμών στο Διεθνές Γραφείο Εργασίας και την προοδευτική εγκατάλειψη των ουτοπικών αντιλήψεων προς όφελος μιας μετριοπαθούς επιστημονικής θέσεως που υπεστήριξε επιτυχώς ο Γάλλος συνεταιριστής Φοκέ (Georges Fauguet), πρώτος Διευθυντής της πιο πάνω Υπηρεσίας του Δ.Γ.Ε., σχετικά με τον **Συνεταιριστικό Τομέα** της Οικονομίας (Secteur Coopératif de l' Economie).

Ήδη στο 12ο Συνέδριο της Στοκχόλμης το 1927 προτάθηκε και έγινε δεκτή η αναθεώρηση των Συνεταιριστικών Κανόνων. Το 13ο Συνέδριο της Βιέννης (1930) κάλεσε τα μέλη να συνεχίσουν να εφαρμόζουν τους Συνεταιριστικούς Κανόνες της Ροτσντέιλ, ενώ συγχρόνως προέβλεψε τη συγκρότηση Επιτροπής για την αναθεώρησή τους, βασισμένης σε μία μελέτη ιστορική και σε έρευνες ανάμεσα στους διαφόρους τύπους ή κατηγορίες των συνεταιριστικών οργανώσεων-μελών για την ισχύ και εφαρμογή των μέχρι τότε Κανόνων.

Το 14ο Συνέδριο που έγινε στο Λονδίνο το 1934 πρότεινε 7 Συνεταιριστικούς Κανόνες Λόγω διαφορών όμως μεταξύ αντιθέτων τάσεων που παρατηρήθηκαν στο Συνέδριο, (των καταναλωτικών συνεταιρισμών της Αγγλίας και της επιμονής της να διατηρηθεί η φιλοσοφία της Ροτσντέιλ, των εργατικών συνεταιρισμών της Γαλλίας και της προσπάθειάς της όπως οι Συνεταιριστικοί Κανόνες εκφράσουν και τον προβληματισμό όλων των τύπων συνεταιριστικών εταιρειών και, τέλος, των συνεταιρισμών της Σουηδίας που απέβλεπε στη δραστηριοποίηση του οικονομικού ρόλου των συνεταιρισμών σε βάρος του κοινωνικού) δεν ελήφθη τελική απόφαση. Απόφαση ελήφθη στο επόμενο 15ο Συνέδριο του Παρισιού (1937) που αποδέχθηκε τους πιο κάτω 7 Συνεταιριστικούς Κανόνες κατά σειρά προτεραιότητας:

1. *Ελεύθερη είσοδος/έξοδος*
2. *Δημοκρατικός έλεγχος*
3. *Σύμμετρη ή αναλογική επιστροφή πλεονασμάτων*
4. *Περιορισμένος τόκος στο κεφάλαιο*
5. *Πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα*
6. *Συναλλαγές τοις μετρητοίς*
7. *Εκπαίδευση των μελών*

Κατά συνέπεια: επιβεβαιώνεται και επιβιώνει η φιλοσοφία των Κανόνων της Ροτσντέιλ (καταναλωτικοί συνεταιρισμοί), οι οικονομικές επιδιώξεις των Σουηδών εξυπηρετούνται, καθουχάζονται οι Γάλλοι με τη διαβεβαίωση ότι οι 7

Συνεταιριστικοί Κανόνες θα εφαρμόζονται σε όλους τους συνεταιρισμούς και εξαφανίζονται οι αμφιλεγόμενοι δευτερεύοντες Κανόνες που περιορίζουν τις οικονομικές δραστηριότητες και εκφράζουν είτε παρωχημένες ουτοπικές αντιλήψεις για γενίκευση του συνεταιριστικού θεσμού ή αντιπροσωπεύουν βασικές αξίες, άγραφες και αναλλοίωτες, πάνω στις οποίες χτίζει την ταυτότητά του, τους κανόνες του και τη δράση του ο συνεταιριστικός θεσμός. Οι 4 πρώτοι Κανόνες είναι υποχρεωτικοί, ενώ οι 3 επόμενοι προαιρετικοί και ενδεικτικοί.

Οι ανάγκες λοιπόν εξυπηρετήθηκαν σε διαφορετικό βαθμό για καθεμία από τις 3 τάσεις, η συνεταιριστική παράδοση διαφυλάχθηκε και η συμβίωση μέσα και κάτω από μια ενιαία οργανωτική μορφή διασώθηκε. Ο φόβος του φασισμού και του κομμουνισμού που αναιρούσαν τις συνθήκες της ελευθερίας των συναλλαγών, των δημοκρατικών διαδικασιών και της αυτονομίας των συνεταιρισμών, υποχρέωσαν τις τρεις διαφορετικές ιδεολογικές τάσεις να κάνουν αμοιβαίες υποχωρήσεις.

γ. Ο οικουμενικός χαρακτήρας των Συνεταιριστικών Κανόνων

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα ιδεολογικά προβλήματα στους κόλπους της ICA οξύνθηκαν αφενός λόγω του αυξημένου αριθμού μελών της από πολλές κομμουνιστικές χώρες, της εκτιμήσεως που έχαιρε η Σοβιετική Ένωση για τη συμβολή της στη νίκη κατά του φασισμού, του ρόλου επίσης της τελευταίας αυτής στην ανακήρυξη από τον ΟΗΕ της ανεξαρτησίας πολλών χωρών του Τρίτου Κόσμου, αλλά και του ψυχρού πολέμου και της ανάγκης να παρασχεθεί τεχνική βοήθεια προς τις μικρές και φτωχές χώρες.

Όσο κι αν φανεί παράξενο, την πρόταση για την επαναδιατύπωση των βασικών Συνεταιριστικών Κανόνων την έκανε η CENTROSOUYUS της Σοβιετικής Ενώσεως στο 22ο Συνέδριο στο Bournemouth της Αγγλίας το 1963. Η Επιτροπή που μέλη της ήταν συνεταιριστές από την Αγγλία, τις ΗΠΑ, τη Σοβιετική Ένωση και την τότε Δυτική Γερμανία μελέτησε:

- πρώτον, αν οι Συνεταιριστικοί Κανόνες του 1937 τηρούνται και εφαρμόζονται,
- δεύτερον, αν οι υφιστάμενοι Συνεταιριστικοί Κανόνες ανταποκρίνονται στις ανάγκες της μεταπολεμικής εποχής από οικονομική, κοινωνική και πολιτική άποψη ή αν επιβάλλεται να γίνει μερική ή ολική αναθεώρησή τους,
- τρίτον, τις αναγκαίες προτάσεις για μια ενδεχόμενη αναμόρφωση.

Η εκπόνηση των προτάσεων έγινε με κριτήρια ρεαλιστικής και ριζικής αντιμετώπισης του προβλήματος:

- *περιόρισε τους Συνεταιριστικούς Κανόνες στον αριθμό των έξι (6),*
- *ανήγαγε και τους 6 Συνεταιριστικούς σε υποχρεωτικούς και δεσμευτικούς για τις οργανώσεις-μέλη,*
- *στην ουσία, εγκατέλειψε την αυτοτέλεια του Συνεταιριστικού Κανόνα του 1937 σχετικά με την πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα και κατήγγησε οριστικά το Συνεταιριστικό Κανόνα για συναλλαγές τοις μετροητοίς, ενώ προσέθεσε ένα καινούργιο Κανόνα, ήτοι τη διασυνεταιριστική συνεργασία και υποστήριξη μετα-*

ξύ συνεταιριστικών οργανώσεων μιάς ή περισσότερων χωρών,

- επανέφερε εξάλλου στο προσκήνιο το δευτερεύοντα και διαφιλονικούμενο Συνεταιριστικό Κανόνα του 19ου αιώνα σχετικά με τον εκούσιο χαρακτήρα του συνεταιρισμού και πρότεινε ως νέο και πρώτο πλέον Κανόνα την **εκούσια συμμετοχή στο συνεταιρισμό** με υπόμνηση της ανοιχτής πόρτας και την κατάργηση κάθε κοινωνικής (καινούργια έννοια), πολιτικής και θρησκευτικής διακρίσεως ή περιορισμού. Ως δεύτερος Κανόνας προτάθηκε η δημοκρατική οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία. Ως τρίτος Κανόνας παρέμεινε ο αντίστοιχος τέταρτος του 1937, ήτοι η περιορισμένη αμοιβή (τόκος) του συνεταιριστικού κεφαλαίου (των συνεταιριστικών μεριδών). Ως τέταρτος Κανόνας προτάθηκε ο ίδιος και αντίστοιχος τρίτος Κανόνας του 1937, ήτοι η δικαία διανομή των οικονομικών αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων της συνεταιριστικής εταιρείας. Ο Κανόνας αυτός διευρύνθηκε και συμπεριέλαβε τη δημιουργία αποθεματικού για αναπτυξιακούς σκοπούς και τη χρηματοδότηση συλλογικών υπηρεσιών προς όφελος του συνόλου της συνεταιριστικής ομάδας (μέλη, μισθωτοί, οικογένειες των μελών). Την πέμπτη θέση κατέλαβε ο δευτερεύων έβδομος κατά σειρά Κανόνας του 1937, ήτοι η συνεταιριστική εκπαίδευση. Και εδώ, το περιεχόμενο του νέου Κανόνα διευρύνθηκε ώστε να συμπεριλάβει, εκτός από τα μέλη, τους μισθωτούς και το κοινό με τη δημιουργία σχετικού αποθεματικού. Έκτος και τελευταίος Κανόνας που προστέθηκε για πρώτη φορά, όπως ειπώθηκε, είναι η διασυνεταιριστική συνεργασία και υποστήριξη που απετέλεσε έκτοτε τον ακρογωνιαίο λίθο για την παροχή τεχνικής βοήθειας από τις διεθνείς και εθνικές οργανώσεις, όπως επίσης και κυρίως από τους συνεταιρισμούς των πλουσίων χωρών προς τους συνεταιρισμούς των πτωχότερων του Τρίτου Κόσμου.

Η επεξεργασία και αποδοχή το 1966 από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας της Συστάσεως 127 για την προαγωγή του συνεταιρισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες, η αποδοχή, επίσης, το 1975, της Συμβάσεως και Συστάσεως της ίδιας Οργανώσεως για τη δημιουργία και λειτουργία συνεταιριστικών επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων από τις αγροτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις υπέρ των μελών τους, καθώς, τέλος, και η περιοδική Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις συνθήκες λειτουργίας των συνεταιρισμών καθώς και για τα πλεονεκτήματά τους, αποτελούν σοβαρές θεσμικές πρωτοβουλίες που διέδωσαν σε παγκόσμια κλίμακα, από Βορρά προς Νότο και από Δύση προς Ανατολή, το συνεταιριστικό θεσμό ως μοντέλο οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξεως τα τελευταία τριάντα χρόνια.

Γ. ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ 31ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΣ ΤΗΣ ICA (ΜΑΝΤΣΕΣΤΕΡ ΑΓΓΛΙΑΣ)

Οι προτάσεις για μία νέα αναμόρφωση των Συνεταιριστικών Κανόνων, καθώς πλησιάζουμε προς την ανατολή του 21ου αιώνα, είναι το αποτέλεσμα ενός γενικότερου προβληματισμού και στοχασμού που απασχολεί την ηγεσία της ICA και πολλά συνεταιριστικά κινήματα. Κανένας στην ICA δεν εφησυχάζει σχετικά με τις πιθανές διεθνείς οικονομικές συγκυρίες και την εξέλιξη του συνεταιριστικού συστήματος στα χρόνια που έρχονται. Και κανείς, ούτε στις ανεπτυγμένες χώρες, ούτε στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, δεν αισθάνεται πλήρως ικανοποιη-

μένος από τις ιδεολογικές θέσεις της χθες, από τα επιτεύγματα του σήμερα, από τις προκλήσεις του αύριο.

α. Οι προκλήσεις του τέλους του αιώνα μας

Ποιές είναι οι προκλήσεις που αναγκάζουν την ICA και τα μέλη της να προβληματισθούν σχετικά με τις Αξίες και τους Κανόνες του συστήματος; Και πώς επενεργούν αυτές οι προκλήσεις στις αποφάσεις και διεργασίες της ICA για μία αναμόρφωση των Συνεταιριστικών Κανόνων; Οι προκλήσεις είναι ποικίλες και πληθαίνουν με την πάροδο του χρόνου:

Στην πρώτη γραμμή βρίσκεται η συνεταιριστική ιδεολογία και οι πρακτικές που ακολουθούνται σε διάφορες χώρες διαφορετικών ηπείρων, στον Τρίτο Κόσμο. Από το 1960 και εντεύθεν, περίοδο ανεξαρτησίας πολλών νέων κρατών, η ICA, οι εξειδικευμένες Οργανώσεις του ΟΗΕ και πολλοί θεωρητικοί και οπαδοί του συνεταιρισμού, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας, εξιδανίκευσαν, στα μάτια των φτωχών λαών και των άπειρων πολιτικών τους ηγετών, το συνεταιριστικό μοντέλο. Το τελευταίο αυτό θεωρήθηκε ως πανάκεια για όλες τις ανάγκες και όλες τις ελλείψεις. Ευρωπαίοι θεωρητικοί σχεδιαστές και οραματιστές ενέπνευσαν μοντέλα συνεταιριστικοποίησης της οικονομίας στην Ινδία, στην Τυνησία, στη Σενεγάλη, στην Τανζανία και άλλες χώρες, που τελικά οδήγησαν σε πολιτικές κρίσεις, σε εσωτερικές συγκρούσεις και σε καταρράκωση, ιδεολογική και οργανωτική, των συνεταιρισμών. Σε περισσότερες ακόμη χώρες, το Κράτος ποδηγέτησε, κάτω από μία υποκριτική νομιμοφάνεια, την ίδρυση, λειτουργία και διοίκηση των συνεταιρισμών. Μέσα σε δυο δεκαετίες (1960-1980) κατέρρευσε κατά 80% το συνεταιριστικό οικοδόμημα ευρωπαϊκού τύπου που είχε επιβληθεί απ' έξω και από πάνω. Στη θέση του, για ικανοποίηση αναγκών που παρέμειναν και οξύνθηκαν, δραστηριοποιήθηκαν οι παραδοσιακοί μηχανισμοί συνεργασίας και αλληλεγγύης των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, κατηγοριών και επαγγελματιών. Απόρροια αυτής της δυναμικής ήταν η εμφάνιση χιλιάδων προσυνεταιριστικών ομάδων (*Groupements pre-coopératifs* ή *self-help groups*) που οργανώθηκαν και οργανώνονται από τη βάση και διαχειρίζονται πάνω σε δημοκρατικές βάσεις την υπόθεση ενός τμήματος της οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως πολλών χωρών της Αφρικής, Ασίας και Λατινικής Αμερικής.

Σε άλλες περιοχές, όπως η Λατινική Αμερική, εμφανίσθηκαν επίσης μορφές συλλογικής και κοινωνικής οικονομίας (Μεξικό, Περού, Κολομβία, αλλά και στη μετα-φρανκική Ισπανία), όπου παραδοσιακές παραγωγικές ομάδες, συνεταιρισμοί, κοινότητες, συνδικάτα και δημόσιοι φορείς ενώνουν τις προσπάθειες αναπτύξεως σε κοινούς οργανωτικούς φορείς που διέπονται ή υποθέτουν ότι διέπονται από τις Αξίες και τους Συνεταιριστικούς Κανόνες του ορθόδοξου συνεταιριστικού συστήματος. Είναι προφανής ο κίνδυνος της προσδευτικής, αλλά σίγουρης απώλειας της συνεταιριστικής ταυτότητας σ' αυτές τις περιοχές και κάτω απ' αυτές τις συνθήκες.

Αυτή η κρίση ταυτότητας του συνεταιριστικού θεσμού επιτείνεται επικίνδυνα από την κατάχρηση και τον αποπροσανατολισμό που υπέστησαν οι συνεταιρισμοί στα κομμουνιστικά κράτη της Ευρώπης, της Ασίας και άλλων περιοχών. Μολονότι δεν είχαν παύσει να είναι μέλη της ICA, μετά τις αλλαγές του 1989,

άλλοι διαλύθηκαν και δημεύτηκε η περιουσία τους (Πολωνία), άλλοι αναδιοργανώθηκαν και άλλοι απειλούνται με εξαφάνιση προς όφελος ενός σκληρού και αμοραλιστικού εμπορικού και χρηματιστικού φαινομένου, που συνοδεύεται με εγκληματικές πρακτικές και μπροστά στο οποίο κοκκινίζει από ντροπή το παραδοσιακό δυτικό-ευρωπαϊκό καπιταλιστικό σύστημα. Στις χώρες αυτές του ετέρου ημίσεος της Ευρώπης πώς θα επαναλειουργήσει επιτυχώς ο συνεταιριστικός θεσμός που χρονολογείται εδώ και 100 χρόνια και πως θα μπορέσει να ενσωματώσει και πάλι και εφαρμόσει Συνεταιριστικές Αξίες και Κανόνες στην προσπάθειά του να συμβάλει στη λύση ουσιαστών προβλημάτων καταναλωτών, εργαζομένων, αγροτών;

Το δεύτερο μεγάλο πρόβλημα, του οποίου οι διαστάσεις και πιθανές εξελίξεις είναι άγνωστες και απρόβλεπτες, είναι ο χώρος που μπορεί και οφείλει να καταλάβει το συν/κό σύστημα μετά την κατάργηση της ισορροπίας του τρόμου, με την εξαφάνιση του ενός από τους δύο πρωταγωνιστές, στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς σε παγκόσμια κλίμακα, στην αντιμετώπιση των ολίγων πολυεθνικών που οσονούπω θα ελέγχουν τα 80% της διεθνούς οικονομίας. Ποιά η θέση του συνεταιρισμού στις περιφερειακές κοινές αγορές και η συμμετοχή του στη λήψη αποφάσεων για τη διαχείριση της διατροφής, της ανεργίας, της ενέργειας, του περιβάλλοντος και των πάσης φύσεως κοινωνικών υπηρεσιών και παροχών;

Πέρα από αυτά τα προβλήματα ευρύτερης σημασίας και μακροπρόθεσμης πολιτικής, άλλα οικονομικά, οργανωτικά και διοικητικά θέματα, άμεσης εφαρμογής δημιουργούν τροχοπέδη στην περαιτέρω εξέλιξη της συνεταιριστικής εταιρείας και επιχειρήσεως.

Τέτοια θέματα αφορούν ειδικότερα στο σχηματισμό του εταιρικού κεφαλαίου, στην αμοιβή του, στις επενδύσεις, στο ρόλο των συνεταιριστικών υπαλλήλων και εργατών, στις σχέσεις της συνεταιριστικής επιχειρήσεως με το κράτος, τους δημόσιους φορείς, την περιρρέουσα κοινότητα και κοινωνία.

β. Από τη συνειδητοποίηση των προκλήσεων ως την επεξεργασία των προτάσεων

Την ίδια εποχή που στη Σοβιετική Ένωση είχαν αρχίσει οι μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ, ο Πρόεδρος της ICA Λαρς Μάρκους (Lars Marcus) πρότεινε στο 29ο Συνέδριο της Στοκχόλμης (1988) την ιδεολογική αυτοκριτική του συνεταιριστικού θεσμού, των αξιών του, των στόχων του, των κανόνων λειτουργίας του, των μέσων δράσεως καθώς και της αποτελεσματικότητάς του. Η ICA ανέθεσε σε μία δωδεκαμελή Επιτροπή διεθνών εμπειρογνομόνων (συμμετείχα προσωπικά εκ μέρους του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας), με Πρόεδρο τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Στοκχόλμης Σβεν Ακε Μπόοκ (Sven Ake Book) να συντάξει μία Έκθεση για τις Βασικές Συνεταιριστικές Αξίες και να ασχοληθεί αποκλειστικά με αυτές το επόμενο 30ο Συνέδριο του Τόκιο. Το τελευταίο αυτό συζήτησε τα σχετικά θέματα, αποδέχθηκε τις προτάσεις και συνέστησε την αναθεώρηση των Συνεταιριστικών Κανόνων που θα μετουσίωναν σε πράξη τα υψηλά διδάγματα και παραγγέλματα της συνεταιριστικής φιλοσοφίας.

Μία ολιγομελής Επιτροπή με Πρόεδρο τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βικτώρια του Καναδά (Victoria University, Canada) και μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της ICA Ian MacPherson ανέλαβε το έργο αυτό με τη βοήθεια μιας

Συμβουλευτικής Ομάδας εμπειρογνομόνων. Η Επιτροπή έχει προχωρήσει στο έργο της και έχει δημοσιεύσει το ημιτελικό Σχέδιο των Συνεταιριστικών Κανόνων, του Σημειώματος που τους επεξηγεί και μιάς Διακηρύξεως για τη θέση και το ρόλο των συνεταιρισμών στον 21ο αιώνα.

γ. Οι προτεινόμενοι Κανόνες (περιεχόμενο και σκοπούμενοι στόχοι)

Η παρούσα αναμόρφωση είναι ένα πολλαπλό επιχείρημα με πολλούς στόχους, άλλοτε συμβιβαστούς και άλλοτε αντιτιθέμενους μεταξύ τους. Δύο πάντως είναι τα κύρια εξωτερικά γνωρίσματα της συλλογικής αυτής εργασίας: Από τη μια μεριά εξαφανίζεται οριστικά ο Συνεταιριστικός Κανόνας ηλικίας 150 περίπου ετών που περιορίζει την αμοιβή του συνεταιριστικού κεφαλαίου. Κάθε συνεταιριστική εταιρεία θα είναι ελεύθερη στο μέλλον να ορίσει εάν και σε ποιο βαθμό θα αμείψει τις συνεταιριστικές μερίδες, υποχρεωτικές και προαιρετικές. Η κατάργηση του προηγούμενου περιοριστικού όρου στο θέμα αυτό αναμένεται να δημιουργήσει κίνητρα για αύξηση του εταιρικού κεφαλαίου, για επενδύσεις και για στήριξη της οικονομικής ανεξαρτησίας και αυτονομίας των συνεταιρισμών. Σε πολλές όμως περιπτώσεις διαφαίνεται ο κίνδυνος οι πολύ αισιόδοξοι συνεταιρισμοί να εξαντλήσουν πλεονάσματα και κέρδη σε τόκους με αποτέλεσμα η οργάνωση να οδηγηθεί στη χρεωκοπία. Στην πράξη καθώς και στη νομοθετική πολιτική της Γαλλίας και της Ιταλίας, ο σχηματισμός του εταιρικού κεφαλαίου απελευθερώνεται από τους περιοριστικούς όρους του παρελθόντος.

Από την άλλη μεριά, προστίθενται δύο νέοι Συνεταιριστικοί Κανόνες που ως τώρα ανευρίσκονταν ρητά ή με την ερμηνεία στους υφιστάμενους Κανόνες του 1966. Πρόκειται για τον Κανόνα της Αυτονομίας και για τον Κανόνα της Στηρίξεως της περιβάλλουσας «Κοινότητας». Αλλά ας πάρουμε με τη σειρά τους προτεινόμενους Συνεταιριστικούς Κανόνες.

1. Εκούσια συμμετοχή

Το προτεινόμενο κείμενο απλουστεύεται για να γίνει καλύτερα κατανοητό και γενικεύεται για να συμπεριλάβει όσο το δυνατόν περισσότερες βιωτικές σχέσεις. Βάση της συμμετοχής στο συνεταιρισμό συνεχίζει να είναι αφενός ο εκούσιος χαρακτήρας και εφετέρου η ανοιχτή πόρτα με τη δυνατότητα για κάθε άτομο που συγκεντρώνει ορισμένες προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος και το καταστατικό, να εισέλθει ή να αποχωρήσει από αυτόν.

Το νέο στοιχείο που εισάγει αυτός ο Κανόνας αναφέρεται στο βασικό σκοπό του συνεταιρισμού, που συνίσταται στην εξυπηρέτηση των μελών του και ενδεχομένως άλλων προσώπων-χρηστών. Η έμφαση που δίνεται στα συμφέροντα των μελών υπαγορεύθηκε και γίνεται σε απάντηση της καταχρηστικής χρησιμοποίησης των συνεταιρισμών, εταιρειών ιδιωτικής οικονομίας και ιδιωτικού δικαίου, από τα κομμουνιστικά αλλά και από πολλά υπερπροστατευτικά κράτη για την προαγωγή της εθνικής οικονομίας γενικότερα.

Όσον αφορά στα μη μέλη, το κείμενο λύνει μία νομική και δεοντολογική αμφισβήτηση, αν δηλαδή και σε ποίο βαθμό μπορεί ένας συνεταιρισμός να αποβλέπει στην εξυπηρέτηση τρίτων προσώπων. Γίνεται δεκτό ότι τούτο είναι δυνατό αν γίνεται με σύνεση και αποτελεσματικότητα, κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών,

όπως είναι οι ασφαλίσεις, ο τουρισμός, η παροχή άλλων τεχνικών ή κοινωνικών υπηρεσιών.

Νέο επίσης στοιχείο αποτελεί η προσθήκη του δικαιώματος συμμετοχής χωρίς διάκριση φύλου, προκειμένου να διευκολυνθεί η παρουσία των γυναικών στους κόλπους των συνεταιριστικών εταιρειών, θέμα τεράστιας σημασίας αφού οι γυναίκες αποτελούν το έτερο ήμισυ του γήινου πληθυσμού και εργάζονται, μέσα και έξω από το σπίτι, πολύ περισσότερες ώρες από τους άνδρες, χωρίς η εργασία τους αυτή να εκφράζεται σε δικαιώματα και πλεονεκτήματα. Ο συνεταιριστικός θεσμός, ως κατεξοχήν δημοκρατική οργάνωση, πρέπει να ανοίξει τις πόρτες του και στην «αόρατη πλευρά του φεγγαριού» όπως συνηθίζεται να χαρακτηρίζεται η αποσιωπούμενη εργασιακή εισφορά των μητέρων, αδελφών και κοριτσιών μας.

Διατηρείται η παλιά απαγόρευση πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών (φυλετικών και άλλων) διακρίσεων για τη συμμετοχή κάποιου στο συνεταιρισμό, αν βέβαια συγκεντρώνει τα υπόλοιπα απαιτούμενα προσόντα και τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος και το καταστατικό.

Το κείμενο του Κανόνα εκούσιας συμμετοχής δεν αναφέρεται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όταν μιλάει για μέλη και μη-μέλη. Ερμηνευτικά συμπληρώνεται ότι πρόκειται για φυσικά κυρίως πρόσωπα, χωρίς όμως να αποκλείονται και τα νομικά. Η ερμηνευτική δήλωση ανοίγει την πόρτα στα νομικά πρόσωπα και μέσα από αυτά στην προοδευτική αλλαγή του τοπίου των μελών, της δημοκρατικής και ισότιμης συμμετοχής φυσικών και νομικών προσώπων στον πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό.

Κατά την προσωπική μου άποψη, κείμενο και ερμηνεία παραλείπουν δύο σοβαρές περιπτώσεις διευρύνσεως της συμμετοχής: Πρώτον, την οικογενειακή και όχι μόνο την ατομική συμμετοχή (household membership) που θα αντιπροσώπευε καλύτερα όλα τα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας (αυτό στην περίπτωση των καταναλωτικών και ενδεχομένων πολλών αγροτικών συνεταιρισμών). Δεύτερον, τη συμμετοχή των υπαλλήλων και εργατών των συνεταιρισμών που δεν οργανώνονται σε ομοιο-επαγγελματική βάση (παράδειγμα οι καταναλωτικοί και ορισμένοι παραγωγικοί όπως οι συνεταιρισμοί παραδοσιακής αλιείας).

Η μη ενσωμάτωση ως τώρα των εργαζομένων στο συνεταιρισμό, εάν και όταν η φύση του τελευταίου αυτού το επιτρέπει, αποτελεί την αχίλλειο πτέρνα του συνεταιριστικού κινήματος που σ' αυτό το θέμα αναπαράγει το καπιταλιστικό μοντέλο της εξηρημένης εργασίας και σε πολλές δυστυχώς περιπτώσεις, σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου, ολιγάριθμα μέλη «συνεταιρισμών» αναπτύσσουν δραστηριότητες στηριζόμενα στην εργασία εκατοντάδων και χιλιάδων ακόμα μισθωτών.

2. Δημοκρατικός χαρακτήρας του συνεταιρισμού

Ο Κανόνας αυτός ήταν πρώτος ή πρωτεύων από το 1937 και πριν. Από το 1966 πέρασε στη δεύτερη θέση των Συνεταιριστικών Κανόνων. Το κείμενο εισάγει δύο νέα στοιχεία. Το πρώτο αναφέρεται στην προσωπική συμμετοχή (participation) κάθε μέλους, που προστίθεται στο δημοκρατικό χαρακτήρα της

συνεταιριστικής οργανώσεως. Ο συνεταιρισμός δεν είναι επιχείρηση κερδοσκοπική όπου ορισμένα μέλη καταθέτουν μόνο κεφάλαια και είναι ξένα προς τις δραστηριότητες και τις εργασίες του συνεταιρισμού. Κάθε συνεταιρισμός απαιτεί την πιο μεγάλη συμμετοχή όλων των μελών του σε όλες τις εργασίες και διεργασίες. Σ' αυτό το σημείο υπενθυμίζεται ότι παραμένει η παλιότερη ορολογία σχετικά με το δημοκρατικό χαρακτήρα του συνεταιρισμού που ερμηνεύεται ως ισότιμη κοινωνία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Το δεύτερο νέο στοιχείο που προτείνεται αναφέρεται στη δημοκρατική διοίκηση του συνεταιρισμού όπου μπορούν να συμμετέχουν (άνδρες και γυναίκες) όχι μόνο τα μέλη αλλά και οι διευθυντές και οι υπάλληλοι, ανάλογα με τη θέση τους και την εργασία τους. Η συμμετοχή αυτή αφορά συγκεκριμένα, αλλά ενδεικτικά στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση προγραμμάτων για κάθε είδους δραστηριότητα που συμβαδίζει, υποτίθεται, με τους σκοπούς του συνεταιρισμού. Αυτή η πρόταση μετριάζει την έλλειψη της αντίστοιχης συμμετοχής των μισθωτών στα μέλη του συνεταιρισμού και ανυψώνει το δημιουργικό ρόλο του υπαλληλικού και τεχνοκρατικού παράγοντα που γίνεται όλο και πιο καθοριστικός για την επιτυχή λειτουργία των μεγάλων συνεταιρισμών του δευτερογενούς κυρίως τομέα και του τομέα των υπηρεσιών (τράπεζες, ασφάλειες, λοιπές υπηρεσίες). Κάθε κατηγορία συνεταιρισμού και κάθε συνεταιρισμός ατομικά, θα είναι ελεύθερος να επιλέξει και να καθορίσει, κατά περιόδους, τον τρόπο και την έκταση που θα λάβει χώρα αυτή η συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση και στην εξέλιξη της συνεταιριστικής οργανώσεως. Θα πρέπει να πούμε ότι αυτή η καινοτομία θα ευαισθητοποιήσει και δραστηριοποιήσει τον εργασιακό παράγοντα, αλλά και θα δημιουργήσει ευκαιρίες διεκδικήσεων και εργασιακών αντιθέσεων και συγκρούσεων μεταξύ συνεταιριστικής εργοδοσίας και εξηρημένης συνεταιριστικής εργασίας.

Η επιταγή της δημοκρατίας στους συνεταιρισμούς συνεχίζεται να εκφράζεται με δυο κυρίως τρόπους: διοίκηση από αιρετά όργανα των μελών και ισότητα στο δικαίωμα λήψεως αποφάσεων με ψηφοφορία. Αυτή βέβαια η δημοκρατική διοίκηση προσαρμόζεται ανάλογα στην περίπτωση των συνεταιριστικών οργανώσεων ανωτέρου βαθμού.

3. Οικονομική δομή του συνεταιρισμού

Πρόκειται για ένα πλήρως αναμορφωμένο και κατάλληλα συμπληρωμένο Κανόνα που αποβλέπει στην καλύτερη δυνατή λύση στα οικονομικά ζητήματα που αποτελούν προβλήματα για τους περισσότερους συνεταιρισμούς.

Έτσι, καταρχάς, ο Κανόνας ενισχύει τον σχηματισμό εταιρικού κεφαλαίου με δυο τρόπους. Πρώτον, υπαγορεύει την υποχρέωση όλων των μελών να συμμετάσχουν ουσιαστικά στο σχηματισμό του κεφαλαίου του συνεταιρισμού. Υποτίθεται από την ερμηνεία ότι το κεφάλαιο πρέπει να είναι ανάλογο με τις δυνατότητες των μελών, αλλά και πρόσφορο για την αυτοτελή και επιτυχή οργάνωση των δραστηριοτήτων. Δεύτερον, οι συνεταιρισμοί είναι ελεύθεροι να καταβάλλουν τόκους στις συνεταιριστικές μερίδες, με μόνο περιορισμό προς τα άνω το νόμιμο τόκο που ισχύει στη χώρα που έχει την έδρα του ο συνεταιρισμός.

Από μία άλλη σκοπιά, ο Τρίτος αυτός Κανόνας επαναφέρει στην επιφάνεια τον παλιότερο και ξεχασμένο δευτερεύοντα Κανόνα της αφιλοκερδούς διαθέσεως του υπάρχοντος ενεργητικού του συνεταιρισμού σε περίπτωση διαλύσεως και εκκαθαρίσεώς του. Η προτεινόμενη όμως λύση, λόγω ισχυρών και συχνά δικαιολογημένων αντιδράσεων πολλών κατηγοριών συνεταιρισμών, αφορά σε ένα μόνο τμήμα του συνεταιριστικού κεφαλαίου (περιουσίας) που αποτελεί συλλογική ιδιοκτησία. Αυτό το τμήμα της συλλογικής συνεταιριστικής περιουσίας θα πρέπει να παραμένει αδιαίρετο, αδιανέμητο και να περνάει σε άλλους συνεταιρισμούς σε περίπτωση διαλύσεως της συνεταιριστικής οργανώσεως. Η αναγωγή αυτής της παλιάς πρακτικής σε υποχρεωτικό Κανόνα θα τροφοδοτήσει τη συνεταιριστική φιλολογία στο θέμα αυτό και ίσως γίνει τροχοπέδη στις επενδύσεις των συνεταιρισμών, του κεφαλαίου και των κερδών, ιδιαίτερα στις μικρές και πτωχότερες οργανώσεις που κατά πάσα πιθανότητα θα προτιμήσουν να βάλουν στο χέρι πλεονάσματα και κέρδη υπό τη μορφή τόκων και άμεσης διανομής κάθε περισσεύματος.

Η διανομή των αποτελεσμάτων της συνεταιριστικής δραστηριότητας γίνεται κατά δίκαιο τρόπο ανάμεσα στα μέλη. Παραμένει σ' αυτό το σημείο η παλιά ρύθμιση, λογική και φιλοσοφική προσέγγιση. Εγκαταλείπεται όμως το παλιό κριτήριο διανομής που έλκει την καταγωγή του από τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς της Ροτσντέιλ, δηλαδή τη διανομή των αποτελεσμάτων σύμφωνα με τις συναλλαγές κάθε μέλους με το συνεταιρισμό. Το προτεινόμενο κριτήριο είναι ευρύτερο και θα λαμβάνεται υπόψη η όλη συμμετοχή κάθε μέλους στο συνεταιρισμό (δηλαδή κεφάλαιο, συναλλαγές βέβαια, εργασία και άλλα).

Το νέο και εποικοδομητικό στοιχείο στην περίπτωση του προορισμού των πλεονασμάτων είναι ότι ρητώς απαιτείται να αμείβονται κατά δίκαιο τρόπο οι μισθωτοί του συνεταιρισμού, με κριτήριο τους κανόνες που επικρατούν στην κοινωνία όπου λειτουργεί ο συνεταιρισμός. Και τα δυο κριτήρια είναι απροσδιόριστα και ασαφή. Είναι ανάγκη να πει ένας Συνεταιριστικός Κανόνας της ICA ότι οι μισθωτοί θα λαμβάνουν «*δίκαιη*» αμοιβή; Αν δεν το έλεγε, η αμοιβή αυτή θα επιτρεπόταν να είναι και «*άδικη*»; Ορθότερο και λογικό θα ήταν να προταθεί η συμμετοχή των εργαζομένων στα αποτελέσματα της επιχειρήσεως ανάλογα με τη συμβολή τους στην πραγματοποίησή τους και στο μέτρο και υπό την προϋπόθεση ότι αυξήθηκε η παραγωγή και η παραγωγικότητα, ότι οι πωλήσεις και οι συναλλαγές ήταν θετικές και κερδοφόρες. Αλλιώς πως, και σε κάθε περίπτωση, οι μισθωτοί πρέπει να αμείβονται τουλάχιστον σύμφωνα με τον Κώδικα Εργασίας και τις Συλλογικές Συμβάσεις που υπάρχουν σε όλες σχεδόν τις χώρες και στους περισσότερους κλάδους εργασίας. Πέρασε ήδη μία γενιά από τότε που θεσμοθετήθηκε σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες η συμμετοχή των εργαζομένων στα αποτελέσματα των κερδοσκοπικών κεφαλαιοκρατικών επιχειρήσεων, (Το εθιμικό δίκαιο της Ύδρας που έγινε αποδεκτό από λαϊκές συνελεύσεις το 1804 και 1817 όριζε ότι οι συντροφοναύτες, αν πήγαινε καλά ο ναύλος, έπαιρναν μερίδιο από τα κέρδη, αν πήγαινε άσχημα, έπαιρναν μισθό καθορισμένο εκ των προτέρων). Αν τελικά γίνει αυτή η πρόταση στο επόμενο Συνέδριο και το τελευταίο αυτό την κάνει αποδεκτή ως έχει, τότε η καινοτομία θα παραμείνει δώρο άδωρο και θα αδικήσει και τους εργαζομένους και την ίδια τη συνεταιριστική επιχειρήση.

Έχουμε το δικαίωμα να πάμε πιο πέρα ακόμη και να αναρωτηθούμε γιατί η ερμηνεία του Κανόνα αυτού αν μη το ίδιο το κείμενο παρέλειψαν την ιστορική αυτή στιγμή να προτείνουν γενναιότερες ακόμη λύσεις που θα συνίσταντο στην πώληση συνεταιριστικών μερίδων στους εργαζομένους, με ή χωρίς ψήφο αν, ως εκ τούτου, αποκτούσαν και την ιδιότητα του μέλους;

Τέλος, εξειδικεύεται ότι μέρος των πλεονασμάτων θα χρησιμοποιούνται για την περαιτέρω ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού και θα υποστηρίζουν από την άλλη πλευρά και την προαγωγή του συνεταιριστικού κινήματος γενικώς. Ασαφής αυτή η τελευταία πρόταση και επικίνδυνη για τα συμφέροντα των μελών και την ανεξαρτησία και αυτονομία των μικρών πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Ελλιπής δε και πτωχή η σχετική επεξήγηση των συντακτών.

4. Εκπαίδευση

Η πρόταση του σχετικού Κανόνα για τη συνεταιριστική εκπαίδευση είναι απογοητευτική, γιατί απλώς επαναλαμβάνει τον προηγούμενο και αντίστοιχο Κανόνα του 1966, αφαιρώντας του μάλιστα την υποχρέωση που έχουν ως τώρα οι συνεταιρισμοί να σχηματίζουν αποθεματικά γι' αυτό το σκοπό. Υποβαθμίζεται έτσι ο ρόλος της εκπαιδεύσεως των μελών, των αιρετών και των υπαλλήλων για την ικανοποιητική διοίκηση και διαχείριση της συνεταιριστικής επιχειρήσεως. Δεν γίνεται λόγος για ανάπτυξη, γενικότερα, του ανθρώπινου δυναμικού του συνεταιριστικού συστήματος, δεν εξισώνονται οι συνθήκες καριέρας και επαγγελματικής κινητικότητας των μισθωτών του συνεταιρισμού με τις αντίστοιχες κατηγορίες μισθωτών του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα. Τέλος, χάνεται η ευκαιρία να γίνει λόγος για τη διαρκή συνεταιριστική εκπαίδευση και κουλτούρα, ως αναπόσπαστο τμήμα του συστήματος παιδείας που αρχίζει με τους σχολικούς συνεταιρισμούς και κορυφώνεται με την ανώτερη και ανώτατη διδασκαλία, την έρευνα και τις δημοσιεύσεις, χωρίς να ξεχάσουμε τα μέσα μαζικής ενημερώσεως, την πληροφορική, την τεχνολογία σύγχρονης επικοινωνίας.

5. Διασυνεταιριστική συνεργασία

Επαναλαμβάνεται ο αντίστοιχος Κανόνας του 1966 που επιβάλλει τη διασυνεταιριστική συνεργασία και υποστήριξη. Δεν προτείνονται νέες ιδέες, δεν γίνεται καμία καινούργια προσέγγιση, δεν αξιολογούνται η σπουδαιότητα και τα προηγούμενα αποτελέσματα του Κανόνα. Αντίθετα, προστίθεται μία αμφιλεγόμενη πρόταση που αποβλέπει στο ενδιαφέρον της διασυνεταιριστικής συνεργασίας όχι μόνο για τα μέλη των συνεργαζομένων συνεταιρισμών, αλλά και προς όφελος της ευρύτερης (συνεταιριστικής) «Κοινότητας».

6. Αυτονομία

Για πρώτη φορά προτείνεται ιδιαίτερος Κανόνας για την αυτονομία (και ανεξαρτησία, θα προσθέταμε εμείς) των συνεταιρισμών. Η αυτονομία αυτή εννοείται σε σχέση με έξωθεν παράγοντες, ο κυριότερος από τους οποίους είναι η εκτελεστική εξουσία (Κυβέρνηση και δημόσιοι φορείς).

Ο Κανόνας, γι' αυτό το σκοπό, υπενθυμίζει στις συνεταιριστικές οργανώσεις ότι είναι αυτόνομοι και αλληλοβοηθούμενοι θεσμοί που λειτουργούν με ευθύνη των μελών τους. Αν επιθυμούν να προβούν σε συμφωνίες συνεργασίας με δημόσιους φορείς πρέπει να το κάνουν με τρόπο και συμφωνίες που να διασφαλίζουν την αυτονομία τους και ανεξαρτησία τους.

Οι καταχρήσεις που έγιναν σε βάρος της ανεξαρτησίας των συνεταιρισμών από κυβερνήσεις και πολιτικά κόμματα απολυταρχικών καθεστώτων και η χρησιμοποίηση σε πολλές χώρες του συνεταιριστικού συστήματος για την εκ των άνω μαζική, εξηρημένη και σπασμωδική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, εξηγούν και δικαιολογούν την πρόταση για τον Κανόνα αυτόν της αυτονομίας. Είναι αναγκαίος και απαραίτητος για πολλές χώρες και για πολλές περιόδους ή καταστάσεις. Δεν λύνει όμως κατά τρόπο ριζικό τις σχέσεις κράτους και συνεταιρισμών. Κατ' αρχάς ο Κανόνας απευθύνεται στους συνεταιρισμούς και όχι στις Κυβερνήσεις, αφού η ICA είναι ιδιωτικού δικαίου μη-κυβερνητική διεθνής οργάνωση. Και η αυτονομία και η ανεξαρτησία των συνεταιρισμών απειλούνται κυρίως από τους φορείς εκτελεστικής και δημόσιας εξουσίας, δημιουργώντας ιστούς πολύπλοκης και μακρόχρονης εξαρτήσεως με την άσκηση πιστωτικής πολιτικής, τη διαμόρφωση των τιμών, τη φορολογία και τους δασμούς, την εξαγωγική και κυρίως τη νομοθετική πολιτική.

Θα ήταν ευκαίριο, εποικοδομητικό και περισσότερο λειτουργικό, αν γινόταν πρόβλεψη για δημιουργία εκ μέρους του Κράτους ευνοϊκού κλίματος και συνθηκών για την ίδρυση, δράση και λειτουργία των συνεταιρισμών των οποίων η δομή, η διοίκηση, η διαχείριση και ο προγραμματισμός είναι τελείως χωριστά από τους δημόσιους φορείς. Το Κράτος οφείλει να παρέχει στους συνεταιρισμούς τις ίδιες ευκολίες και τα ίδια πλεονεκτήματα κάθε μορφής που θέτει στη διάθεση άλλων οικονομικών εταιρειών και οργάνωσεων.

Όσον αφορά στις συναλλαγές και σχέσεις συνεταιρισμών και Κράτους, τέσσερις είναι οι δυνατές και βιωμένες ιστορικά καταστάσεις:

— Ανάπτυξη των συνεταιρισμών **χωρίς** το Κράτος, όπως συνέβη σε ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη στο παρελθόν. Τούτο δεν είναι πλέον δυνατό ούτε και γι' αυτά τα κράτη.

— Λειτουργία των συνεταιρισμών **κάτω** από την καθοδήγηση και την ποδηγέτηση του Κράτους και του Κόμματος, όπως συνέβη στα απολυταρχικά καθεστώτα. Τούτο σημαίνει στην ουσία κατάλυση του συνεταιριστικού συστήματος.

— Ίδρυση και προαγωγή των συνεταιρισμών εκ των άνω και **μέσα** από κρατικές διαδικασίες και αποφάσεις. Προσπάθεια γίνεται την τελευταία δεκαετία, και επί διεθνούς επιπέδου, να απαγκιστρωθούν οι συνεταιρισμοί από τον επικίνδυνο κρατικό εναγκαλισμό. Στη συνεταιριστική φιλολογία και έρευνα γίνεται λόγος για «αποκρατικοποίηση» των συνεταιρισμών.

— Ίδρυση, διοίκηση και λειτουργία των συνεταιρισμών σε πλήρη ανεξαρτησία από το Κράτος, αλλά **σε συνεργασία μαζί του** σε ισότιμη βάση (αν τούτο βέβαια είναι κατορθωτό), πάντως όχι με θυσία κα σε βάρος της ανεξαρτησίας τους.

Το φλέγον πρόβλημα βρίσκεται πέρα από τον Κανόνα και είναι δισεπίλυτο: Πώς η ICA θα πληροφορήσει, ευαισθητοποιήσει και πείσει τις Κυβερνήσεις να σεβασθούν την αυτονομία των συνεταιρισμών.

7. Κοινότητα

Ο προτεινόμενος από τη Συντακτική Επιτροπή έβδομος και τελευταίος Κανόνας αποτελεί έκπληξη, δυσάρεστη έκπληξη, για πολλούς από μας που πιστεύουμε

ότι οδεύουμε προς αυτόνομους, ανεξάρτητους, αυτοδιοικούμενους συνεταιρισμούς που πρωταρχικό σκοπό έχουν την εξυπηρέτηση των μελών τους.

Στην προκειμένη περίπτωση προτείνεται οι συνεταιρισμοί να υποστηρίξουν επίσης την ανάπτυξη των «κοινοτήτων», στα πλαίσια των οποίων υφίστανται και λειτουργούν. Η ανάπτυξη αυτή θα λαμβάνει χώρα μέσα από προγραμματισμό που θα σέβεται το κοινωνικό περιβάλλον και θα γίνεται αποδεκτός από τα μέλη του συνεταιρισμού. Παρατηρούμε ότι δεν διευκρινίζεται για ποιές «κοινότητες» πρόκειται: τη συνεταιριστική (μέλη, μισθωτοί, χρήστες, οικογένειες των προηγούμενων τριών κατηγοριών); Τη διοικητική κοινότητα, γειτονιά, περιοχή; Την παραγωγική ενότητα του ισραηλινού κιμπούτζ; Για οτιδήποτε και αν πρόκειται τρεις είναι οι επιβεβλημένες παρατηρήσεις: Πρώτον, ο συνεταιρισμός αποβλέπει μόνο στα συμφέροντα των μελών του. Αρκετά ταλαιπωρήθηκαν και οι συνεταιριστές και αυτός ο ίδιος ο θεσμός ως τώρα με τις εμπειρίες που τους επεφύλαξαν τα απολυταρχικά καθεστώτα. Ας μην ξαναγυρίσουμε σε παρωχημένες και ατυχείς καταστάσεις όχι από υπερβάσεις της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά από δικό μας λάθος.

Δεύτερον, τα μέλη του συνεταιρισμού, και όχι εξωτερικοί παράγοντες και φορείς, μπορούν ελεύθερα να αποφασίσουν την υποστήριξη, βοήθεια, αρωγή και ανάπτυξη κάθε κοινότητας, θεσμού, ομάδας, από το σχολείο, την εκκλησία και την ποδοσφαιρική ομάδα του χωριού ή της γειτονιάς ως τα παιδιά της Βοσνίας και της Ρουάντα! Αυτό όμως θα το αποφασίσουν τα μέλη, από μόνα τους και εφόσον το επιθυμούν. Τρίτον, πιστεύουμε ότι δεν υπάρχει λόγος να γίνει πρόβλεψη αυτού του ξεχωριστού Κανόνα που αντιβαίνει σε όλους τους προηγούμενους. Αρκεί να γίνει μνεία του και αναφορά του στις εισαγωγικές παρατηρήσεις. Ήδη στον τρίτο Κανόνα που αφορά στη χρήση των πλεονασμάτων γίνεται λόγος για περαιτέρω υποστήριξη ολόκληρου του συνεταιριστικού κινήματος, στον πέμπτο δε Κανόνα της διασυνεταιριστικής συνεργασίας συμπεριλαμβάνεται και η έννοια των «κοινοτήτων» των μελών των ενδιαφερομένων συνεταιρισμών.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η κριτική παρουσίαση των προτάσεων για νέους Συνεταιριστικούς Κανόνες (Σ.Κ.), κατέγραψε βελτιώσεις που εισάγονται σε σύγκριση με τους Κανόνες του 1937 και του 1966, όπως επίσης και ελλείψεις που παρατηρούνται σε σχέση με τις ανάγκες λειτουργικότητας και αποτελεσματικότητας για τις προσεχείς δυο-τρεις δεκαετίες.

α. Βελτιώσεις σε σύγκριση με το παρελθόν

Μια διαχρονική επισκόπηση των Σ.Κ., πείθει ότι η εξέλιξή τους διαμορφώθηκε με **διαδοχικές μεταρρυθμιστικές διαδικασίες** σε τρόπο που να γίνουν αυτοί αποδεκτοί από όλες τις κατηγορίες των συνεταιρισμών, να διαφυλαχθεί η ενότητα του συνεταιριστικού κινήματος και να γενικευθεί ο συνεταιριστικός θεσμός. Οι ριζοσπαστικές αλλαγές και μεταλλαγές των Σ.Κ. προσέκρουσαν στην άρνηση των οργανώσεων - μελών της ICA. Το διαπιστώνει κανείς από την αποδοχή και απόρριψη εκατοντάδων Προτάσεων και Σχεδίων Ψηφισμάτων που υποβλήθηκαν στα 30 Συνέδρια της ICA, από το 1895 ως το 1992.

Αν δεχθούμε αυτή την άποψη, τότε πρέπει να δεχθούμε επίσης ότι οι αλλαγές, οι προσθήκες και οι βελτιώσεις που περιέχονται στις προτάσεις νέων Σ.Κ. είναι σημαντικές. Παρά ταύτα, δεν αφορούν παρά στους 4 από τους 7 Σ.Κ., ήτοι την εκούσια συμμετοχή, τη δημοκρατική διοίκηση και λειτουργία, την οικονομική δομή και οργάνωση και την αυτονομία των συνεταιρισμών. Συγκεκριμένα:

— Διευκολύνεται ο σχηματισμός εταιρικού κεφαλαίου καθώς και η διανομή και επένδυση πλεονασμάτων και κερδών (ή αποτελεσμάτων) της συνεταιριστικής επιχειρήσεως.

— Διευρύνεται περισσότερο η ανοιχτή πόρτα του συνεταιρισμού για συμμετοχή τρίτων χρηστών, μη-μελών, καθώς και γυναικών.

— Αναβαθμίζεται ως ένα σπουδαίο σημείο ο ρόλος του εργασιακού ανθρώπινου παράγοντα σχετικά με τη διοίκηση του συνεταιρισμού.

— Εισάγεται και κατοχυρώνεται η αυτονομία και ανεξαρτησία των συνεταιρισμών απέναντι σε άλλους φορείς και οργανισμούς και κυρίως απέναντι στην εκτελεστική εξουσία που παράγει την εξάρτηση και αλλοτριώνει το συνεταιριστικό σύστημα.

Οι τέσσερις αυτές προτάσεις, λύνουν ισάριθμα προβλήματα του παρελθόντος, εκσυγχρονίζουν τη λειτουργικότητα και παραγωγικότητα των συνεταιρισμών και προάγουν το συνεταιριστικό θεσμό ως οικονομικό και κοινωνικό εργαλείο για την επιτυχή ικανοποίηση αναγκών και αιτημάτων εκατομμυρίων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.

β. Ελλείψεις σχετικά με το μέλλον

Έχοντας γνωρίσει και βιώσει, κατά τις μακροχρόνιες αποστολές μου στην Αφρική, την Ασία και την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, τις πολύ δύσκολες συνθήκες εργασίας και διαβιώσεως μεγάλων τμημάτων του λαού των χωρών αυτών, δεν μπορεί παρά να είμαι απαιτητικός και ριζοσπαστικός στην ανάλυση και εκτίμηση των προτεινόμενων νέων Σ.Κ.

— Δεν διαφαίνεται από πουθενά αν όλοι ή μερικοί τουλάχιστον από τους Κανόνες αυτούς θα είναι υποχρεωτικοί ή όχι για τις οργανώσεις - μέλη της ICA .

— Αν είναι υποχρεωτικοί, δεν προβλέπονται όργανα και διαδικασίες περιοδικού ελέγχου και κυρώσεων σε περίπτωση μη εφαρμογής τους ή καταστρατηγήσεώς τους.

— Υποβαθμίζεται ο ρόλος της Συνεταιριστικής Εκπαιδεύσεως σε σχέση με το 1966 και περιπλέκεται ο Κανόνας της Διασυνεταιριστικής Συνεργασίας, με την προσθήκη της συνεταιριστικής (ελπίζουμε) «Κοινότητας». Παραλείπεται δε η αναβάθμιση της συνεταιριστικής παιδείας και κουλτούρας.

— Εισάγεται νέος Κανόνας για την «Κοινότητα» του οποίου το γράμμα και το πνεύμα σαφώς αντιβαίνουν στον κύριο αν όχι αποκλειστικό σκοπό των συνεταιρισμών που είναι η εξυπηρέτηση των μελών και μόνον.

— Ο νέος Σ.Κ. για την Αυτονομία των συνεταιρισμών είναι ελλιπής και ανεπαρκής, γιατί δεν κάνει μνεία της υποχρεώσεως του Κράτους να δημιουργήσει «ευνοϊκό κλίμα» για ανεξάρτητους συνεταιρισμούς.

— Η αναβάθμιση του μισθωτού εργασιακού παράγοντα είναι ημιτελής, γιατί δεν

ανοίγει η πόρτα του συνεταιρισμού στους υπαλλήλους του, όπου τούτο είναι συμβιβασίμο με την φύση και τις δραστηριότητές του, δεν παρέχει στους τελευταίους αυτούς η δυνατότητα να συμμετάσχουν στο σχηματισμό του κεφαλαίου, δεν συμμετάσχουν αναλογικά στα αποτελέσματα της επιχειρήσεως και δεν προάγονται οι συνθήκες επαγγελματικής καριέρας και επαγγελματικής τους κινητικότητας.

— Τα ερμηνευτικά σχόλια που συνοδεύουν τους νέους Σ.Κ. είναι για την ώρα πτωχά και ανεπαρκή σε ανεπίτρεπτο βαθμό. Δεν παρέχουν διευκρινήσεις για την περιστασιακή εφαρμογή των μεν, και δεν διαφωτίζουν το περιεχόμενο, το αντικείμενο και την σκοπιμότητα των δε.

— Τέλος, καλώς ή κακώς, δεν αναφέρονται πουθενά η σύγχρονη διαχείριση, οι νέοι θεσμοί και φορείς εμπορίας (marketing), η πολιτική προγραμματισμού και επενδύσεων, η χρήση τεχνολογίας, πληροφορικής, επικοινωνίας και δημοσίων σχέσεων.

γ. Οι διαγραφόμενες προοπτικές

Η διαμόρφωση νέων Σ.Κ. με περιεχόμενο αυτό που εξετάθη, δημιουργεί πολλές σκέψεις, προσεγγίσεις και υποθέσεις:

— Η ελευθερία συμμετοχής στο συνεταιρισμό τρίτων προσώπων (αλλά όχι των εργαζομένων) καθώς και η συμμετοχή νομικών προσώπων στον πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό, θα διευκολύνει την ανάπτυξη των συνεταιρισμών στον τομέα των υπηρεσιών. Τούτο όμως θα προσδώσει αξία και βάρος σ' ένα εξωστρεφή χαρακτήρα πολλών συνεταιρισμών. Οι οικονομικές δραστηριότητες θα μεγιστοποιηθούν, αλλά οι κλασικές δημοκρατικές διαδικασίες κινδυνεύουν να γίνουν ανάμνηση μιας χαμένης συνεταιριστικής Εδέμ.

— Ο απρόσκοπτος σχηματισμός εταιρικού κεφαλαίου θα ενισχύσει την αυτονομία και ανεξαρτησία πολλών συνεταιρισμών. Θα αναπτυχθούν ιδιαίτερα οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις των οργανώσεων υψηλότερων βαθμίδων και, αν υπάρξει προγραμματισμός και παραγωγικότητα, υπάρχει ελπίδα ο συνεταιριστικός τομέας της οικονομίας να διευρυνθεί, να μοιάσει στη διοίκηση και διαχείριση των καπιταλιστικών εταιρειών και να διαφοροποιηθούν οι συνεταιριστικές συμπεριφορές ανάμεσα σε μια δημοκρατική βάση και σε μια πυραμίδα που θα χαρακτηρίζεται από το πνεύμα και τη βίωση της οικονομικής επιτυχίας και του εμπορικού κέρδους, στα οποία αναπόφευκτα θα παραμένει δέσμια λόγω των κανόνων της ελεύθερης αγοράς και της ανάγκης των προσθέτων συναλλαγών.

— Η αναβάθμιση του ρόλου των τεχνοκρατών - υπηρεσιακών παραγόντων, έστω ανεπαρκής και ημιτελής, πιστεύεται ότι θα προσελκύσει ικανά διευθυντικά και τεχνοκρατικά στελέχη, χωρίς τη βοήθεια των οποίων οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις δεν θα μπορέσουν να απογειωθούν. Η ανάγκη προσφυγής σε ικανότερα στελέχη και η αυξανόμενη συμβολή τους στην επιτυχία του συνεταιριστικού τομέα θα καθηλώσει σε κάποιο βαθμό το ρόλο και την αυθεντία των αριετών στελεχών προς όφελος των δοτών διοικητών - διαχειριστών. Η έλευση του αμερικανικής προελεύσεως μοντέλου του EMPLOYEESHIP θα είναι η κυριότερη λύση στην αναζήτηση τρόπων επιβιώσεως και επιτυχίας του συνεταιριστικού θεσμού, ενός θεσμού που ελπίζει να έχει καλύτερα οικονομικά επιτεύγματα, ενώ θα διακινδυνεύει να χάσει ένα μέρος από την δημοκρατική του ταυτότητα.

— Τέλος, οι νέες μορφές κοινωνικής οικονομίας που εξαπλώνονται με ταχύτητα τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις φτωχές χώρες, όπως και η γενίκευση των προ-συνεταιριστικών ομάδων του Τρίτου Κόσμου, που δεν είναι μέλη της ICA, ασφαλώς θα οδηγήσουν σε καινούργια οργανωτικά σχήματα. Οι συνεταιρισμοί, οι επίσημοι συνεταιρισμοί, που σήμερα αγνοούν αυτές τις νέες μορφές οικονομίας των περιθω-ριακών κοινωνικών ομάδων, θα αναγκασθούν να κάνουν ιδεολογικές παραχωρήσεις, να συνεργασθούν με όλους τους οικονομικούς φορείς και να διαχειρισθούν μαζί τους, έστω και με χαλαρότερους νομικούς και διαχειριστικούς κανόνες, τα μεγάλα προβλήματα και την οικονομία της ειρήνης. Εάν αργά ή γρήγορα αυτή η τελευταία μονοπαληθεί από ένα άγριο και αδυσώπητο καπιταλισμό, όπου η εργασία, η διατρο-φή, η κατοικία και η υγεία εκατομμυρίων καταναλωτών και παραγωγών θα ελέγχο-νται και θα εξαρτώνται από ολιγάριθμες πολυεθνικές, τότε επείγει η ICA να επεξερ-γασθεί και υιοθετήσει νέους Σ.Κ., πιο ριζοσπαστικούς και πιο λειτουργικούς από οικονομικής πλευράς.

SELECTED BIBLIOGRAPHY

1. **Desroche Henri**, «Principes Rochdaliens? Lesquels?», *Archives Internationales de Sociologie de la Coopération*, Paris, 1961, 38 p.
2. ———, «Histoire sociale du Movement Coopératif International» (25 Lecons autour des 21 Congres de l' ACI, 1895-1960). Cours polycopié, Paris, 1962, 90 p.
3. **Lambert Paul**, «La doctrine coopérative», Bruxelles, 1964, 373 p. (Μετάφραση στα Ελλη-νικά από τον Στρατή Σωμερίτη).
4. **Lassere Georges**, «Les principes coopératifs hier, aujourd'hui, demain». (Μετάφραση στα Ελληνικά από Δ. Μαυρόγιαννη, έκδοση 1982.
5. **Rhodes Rita**, «The International Cooperative Alliance in Peace and War» (under Impression by ICA).
6. **Verdier Roger**, «Thèmes et textes de trois récents Congrès de l' ACI» (Vienne 1966, Hambour 1969, Varsovie 1972), s.d.u.l., p. 123-190 (unknown publication, place and date).
7. **Watkins W.P.**, «Cooperative principles to-day and to-morrow», Manchester, 1990, 168 p.
8. ———, «L' Alliance Coopérative Internationale 1895-1970», London, 1970, 412 p. (English also).
9. **Lassere Georges**, «La signification économique et morale de règles de Rochdale», *Revue des Etudes Coopératives*, 1965, no 142.
10. **Mavrogiannis D. and Rhodes R.**, «Tramatic Guide to ICA Congresses» (1895-1992).
11. **Sven Ake Book**, «Cooperative Values in a changing World». Report to the ICA Congress of Tokyo (1992), 252 p.
12. **MacPherson Ian**, «Cooperative Identity in the 21st century», *Review of International Cooperation*, vol. 87, no 3/1994, p. 8-37.
13. **Μαυρόγιαννη Δ. - Κασσαβέτη Δ.**, «Νομοθετήματα Συνεταιριστικού Δικαίου», έκδ. Α. Σάκκουλα, 1993, 345 σελ.
14. **Μαυρόγιαννη Δ.**, «Το κοινωνικό δικαίωμα του συνεταιρισμού στο Σύνταγμα του 1975», *Διοικητική Δίκη*, αρ. 4, 1992, σελ. 749-756.

— Τέλος, οι νέες μορφές κοινωνικής οικονομίας που εξαπλώνονται με ταχύτητα τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις φτωχές χώρες, όπως και η γενίκευση των προσυνεταιριστικών ομάδων του Τρίτου Κόσμου, που δεν είναι μέλη της ICA, ασφαλώς θα οδηγήσουν σε καινούργια οργανωτικά σχήματα. Οι συνεταιρισμοί, οι επίσημοι συνεταιρισμοί, που σήμερα αγνοούν αυτές τις νέες μορφές οικονομίας των περιθωριακών κοινωνικών ομάδων, θα αναγκασθούν να κάνουν ιδεολογικές παραχωρήσεις, να συνεργασθούν με όλους τους οικονομικούς φορείς και να διαχειρισθούν μαζί τους, έστω και με χαλαρότερους νομικούς και διαχειριστικούς κανόνες, τα μεγάλα προβλήματα και την οικονομία της ειρήνης. Εάν αργά ή γρήγορα αυτή η τελευταία μονοπωληθεί από ένα άγριο και αδυσώπητο καπιταλισμό, όπου η εργασία, η διατροφή, η κατοικία και η υγεία εκατομμυρίων καταναλωτών και παραγωγών θα ελέγχονται και θα εξαρτώνται από ολιγάριθμες πολυεθνικές, τότε επείγει η ICA να επεξεργασθεί και υιοθετήσει νέους Σ.Κ., πιο ριζοσπαστικούς και πιο λειτουργικούς από οικονομικής πλευράς.

SELECTED BIBLIOGRAPHY

1. **Desroche Henri**, «Principes Rochdaliens? Lesquels?», *Archives Internationales de Sociologie de la Coopération*, Paris, 1961, 38 p.

2. ———, «Histoire sociale du Mouvement Coopératif International» (25 Lecons autour des 21 Congres de l' ACI, 1895-1960). Cours polycopié, Paris, 1962, 90 p.

3. **Lambert Paul**, «La doctrine coopérative», Bruxelles, 1964, 373 p. (Μετάφραση στα Ελληνικά από τον Στρατή Σωμερίτη).

4. **Lassere Georges**, «Les principes coopératifs hier, aujourd'hui, demain». (Μετάφραση στα Ελληνικά από Δ. Μαυρόγιαννη, έκδοση 1982.

5. **Rhodes Rita**, «The International Cooperative Alliance in Peace and War» (under Impression by ICA).

6. **Verdier Roger**, «Thèmes et textes de trois récents Congrès de l' ACI» (Vienne 1966, Hambour 1969, Varsovie 1972), s.d.u.l., p. 123-190 (unknown publication, place and date).

7. **Watkins W.P.**, «Cooperative principles to-day and to-morrow», Manchester, 1990, 168 p.

8. ———, «L' Alliance Coopérative Internationale 1895-1970», London, 1970, 412 p. (English also).

9. **Lassere Georges**, «La signification économique et morale de règles de Rochdale», *Revue des Etudes Coopératives*, 1965, no 142.

10. **Mavrogiannis D. and Rhodes R.**, «Tramatic Guide to ICA Congresse» (1895-1992).

11. **Sven Ake Book**, «Cooperative Values in a changing World». Report to the ICA Congress of Tokyo (1992), 252 p.

12. **MacPherson Ian**, «Cooperative Identity in the 21st century», *Review of International Cooperation*, vol. 87, no 3/1994, p. 8-37.

13. **Μαυρόγιαννη Δ. - Κασσαβέτη Δ.**, «Νομοθετήματα Συνεταιριστικού Δικαίου», έκδ. Α. Σάκκουλα, 1993, 345 σελ.

14. **Μαυρόγιαννη Δ.**, «Το κοινωνικό δικαίωμα του συνεταιρισμού στο Σύνταγμα του 1975», *Διοικητική Δίκη*, αρ. 4, 1992, σελ. 749-756.

Συνεταιριστικοί Κανόνες - Διαχρονική εξέλιξη

		Κείμενα της Ροσντέιλ 1844 1845 1854	Κείμενα της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ενώσεως (ICA) 1834 Λονδίνο/1937 Παρίσι/1966 Βιέννη	1995 Μάντσεστερ
	Συν/κός Κανόνας			
(1)	Δημοκρατικός έλεγχος		1 (2)	
(2)	Ανοιχτή πόρτα	Υποχρεωτικοί	2 (1)	1 (1+2)
(3)	Μειωμένος τόκος		3 (4)	2 (1+7)
(4)	Επιστρεφόμενα		4 (3)	3 (4+8+Νέος Σ.Κ. Οικ.-Δομή)
(5)	Πώληση τοις μετρητοίς	Ενδεικτικοί και προαιρετικοί	5 (6)	4 (6)
(6)	Εκπαίδευση των μελών		6 (7)	5 (Νέος Σ.Κ. για Διασυν. Συνεργασία)
(7)	Πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα		7 (5)	6 (Νέος Σ.Κ. για Διασυν/κή Συνεργασία)
(8)	Αφιλοκερδής διάθεση			7 (Νέος Σ.Κ. για «Κοινότητα»)
(9)	Είλικρινές εμπόριο	Δευτερεύοντες και αμφιλεγόμενοι		
(10)	Συναλλαγές με μέλη		όλοι υποχρεωτικοί	όλοι ενδεικτικοί (4)
(11)	Εκούσια συμμετοχή			
(12)	Πώληση σε τιμή αγοράς			
(13)	Πρόθεση εξυπηρέτησως			
(14)	Γενίκευση συνεταιρισμού			

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΔΙΕΞΟΔΩΝ ΣΤΑ ΘΕΣΜΙΚΑ, ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ Α.Σ.Ο.

Του Κ. Παπαγεωργίου
Καθηγητή του Γεωργικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ταυτόχρονη αναφορά σε θεσμικά, οργανωτικά και χρηματο-οικονομικά προβλήματα των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων δεν σημαίνει ότι μπορούν να χωρέσουν όλα αυτά τα θέματα σε μια σύντομη εισήγηση.

Αφήνει, όμως να εννοηθεί ότι οι προοπτικές των συνεταιρισμών αποτελούν συνάρτηση πολλών ενδογενών και εξωγενών παραγόντων, σε βαθμό τέτοιο που η αντιμετώπιση μερικών μόνο από αυτούς να είναι ανεπαρκής.

Η προσπάθεια αντιμετώπισης των υπαρχόντων προβλημάτων προϋποθέτει την παραδοχή ότι **οι συνεταιρισμοί είναι αναγκαίοι**. Η αναγκαιότητα των συνεταιρισμών δεν είναι αυταπόδεικτη, ούτε μπορεί να στηρίζεται σε συναισθηματικά επιχειρήματα. Κάθε θεσμός δικαιώνεται από την απόδοση και τη χρησιμότητά του στην πράξη και επιβιώνει για όσο χρόνο είναι αναγκαίος. Με τεχνητή αναπνοή διατηρείται στη ζωή μόνο επί όσο χρόνο εφαρμόζεται η τεχνητή αναπνοή.

Επιφανειακά, ο συνεταιριστικός θεσμός είναι από τους πιο δικαιωμένους στη χώρα μας, αφού στο γεωργικό τομέα έχει ως μέλη το σύνολο σχεδόν των γεωργών. Συνεπώς, θεωρητικά και εν δυνάμει, αποτελεί μια ισχυρότατη οικονομική και κοινωνική δύναμη.

Πρακτικά όμως, και ιδίως μετά τη διάλυση της ΚΥΔΕΠ, ο οικονομικός ρόλος των συνεταιρισμών είναι περιορισμένος και όχι αντάξιος των δυνατοτήτων τους. Χωρίς να παραβλέπονται ορισμένες σημαντικές εξαιρέσεις, η συσσώρευση προβλημάτων τους έχει αποδυναμώσει σε βαθμό που να αμφισβητείται η ικανότητά τους να προσφέρουν χρήσιμες υπηρεσίες στον αγροτικό πληθυσμό.

Οπωσδήποτε, κάθε συνεταιριστική οργάνωση αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση, με τις δικές της ιδιαιτερότητες, με τα δικά της ισχυρά και αδύνατα σημεία, με τα δικά της προβλήματα. Γι' αυτό, όσα θίγονται στη συνέχεια, έχουν επιλεγεί με κριτήριο τη γενικότερη σημασία τους για τις αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις.

2. ΘΕΣΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Από την τυπική πλευρά, το θεσμικό πλαίσιο των αγροτικών συνεταιρισμών πάσχει από έλλειψη σταθερότητας. Στην ουσία του το θεσμικό πλαίσιο αποτελεί αποκύημα του κομματισμού. Όταν σε μια χώρα το θεσμικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς αλλάζει τρεις φορές μέσα σε μια δεκαπενταετία και προετοιμάζεται τέταρτη αλλαγή, το γεγονός αυτό και μόνο αρκεί για να καταδείξει ότι το ενδιαφέρον των νομοθετών δεν στρέφεται προς τη θέσπιση των συνεταιριστικών κανόνων, οι οποίοι παραμένουν πεισματόνως σταθεροί επί 150 χρόνια, αλλά προς την εξυπηρέτηση άλλων σκοπιμοτήτων.

Οι σκοπιμότητες είναι καθαρά κομματικές και αυτό προκύπτει —και για τους μη «παροικούντες την Ιερουσαλήμ»— από την τροποποίηση του εκλογικού συστήματος πριν από τις εκλογές και από την κινητοποίηση —επιδεικτική πλέον και όχι συγκαλυμμένη— των κομματικών μηχανισμών κατά τη διάρκεια των συνεταιριστικών εκλογών.

Η διέξοδος στο πρόβλημα του κομματισμού είναι μια και πολύ γνωστή ως διακήρυξη: **Η απομάκρυνση του κομματισμού.**

Γνωρίζω ότι κομίζω γλαύκα εις Αθήνας, αφού μια τέτοια πρόταση θα θεωρηθεί από ουτοπική μέχρι αφελής, μπροστά στη νοοτροπία του εναλλασσόμενου κομματικού ωφελιμισμού, με την οποία κινδυνεύει να εθισθεί —αν δεν έχει εντόνως εθισθεί— η κοινωνία μας. Γνωρίζω επίσης, ότι πολλοί από εκείνους που επικροτούν τον «απογαλακτισμό» από τα κόμματα, διακρίνουν τον κομματισμό μόνο όταν εκδηλώνεται από άλλους.

Δεν είναι όμως δυνατό να συμβιβαστεί κανείς με την εικόνα της συνέλευσης μιας συνεταιριστικής οργάνωσης στην οποία δεν κρίνονται τα πεπραγμένα, αλλά το κατά πόσον η διοίκηση πρόσκειται στον ίδιο ή τον αντίπαλο κομματικό χώρο. Η λογική αυτή δεν προσβάλλει απλώς τις ανώτερες ιδέες του συνεργατισμού, δεν αντιστρατεύεται μόνο τη λογική, αλλά είναι και βλαπτική από επιχειρηματική άποψη.

Δεν είναι, επίσης, δυνατό να συμβιβαστεί κανείς με τη λογική των κομμάτων, τα οποία διακηρύσσουν την ανεξαρτησία των συνεταιρισμών τη στιγμή που τα ίδια, συνειδητά και σχεδιασμένα, την υποσκάπτουν.

Η σύμπραξη κομμάτων και κομματιζόμενων μελών δεν αφήνει περιθώρια αναζήτησης διεξόδων στο πρόβλημα των εσωτερικών αντιμαχομένων ομάδων στους συνεταιρισμούς, αν και υπάρχουν μερικές φωτεινές εξαιρέσεις ομοιογένειας σε μικρές συνεταιριστικές μονάδες.

Το αδιέξοδο αυτό θα μπορούσε να αποτελεί και το πέρας αυτής της εισήγησης, αν δεν υπήρχε η ελπίδα ότι οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται θα εκβιάσουν κάποια μεταβολή των συνθηκών αυτών από την πίεση της ανάγκης.

Αξίζει πάντως να αναφερθεί για σύγκριση, ότι οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, που είχαν γνήσιο ενδιαφέρον να αποκτήσουν ένα θεσμικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς, ζήτησαν και πήραν βοήθεια από τους εμπειρογνώμονες αρμοδίων διεθνών οργανισμών και σε σύντομο σχετικά χρόνο το απέκτησαν, ενώ στη δική μας περίπτωση τον τελευταίο λόγο έχουν τα κομματικά γραφεία.

3. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Με την απόκτηση της ανεξαρτησίας τους οι συνεταιρισμοί γίνονται αντάξιοι του ονόματός τους. Όμως η χειραφέτηση, αν δεν συνοδεύεται από ικανότητα επιβίωσης, αποτελεί μια άχρηστη πολυτέλεια. Η ικανότητα δε επιβίωσης των συνεταιρισμών εξαρτάται από τα μέλη και από τις διοικήσεις τους με την ευρεία έννοια, δηλαδή την αιρετή διοίκηση και το υπηρεσιακό μάντζιμεντ.

Δικαίως πολλοί σύγχρονοι κορυφαίοι ηγέτες του συνεργατισμού, όπως ο Πρόεδρος της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης Lars Marcus (Marcus, 1988) και οι τέως Διευθυντές της ίδιας Οργάνωσης Maurice Colombain (Colombain, 1976) και W. Watkins (Watkins, 1986), παραλάσσαντας την υφιστάμενη πρώτη αρχή του συνεργατισμού, τοποθετούν ως πρώτη βασική αξία τη «συμμετοχή των μελών» ή την «αμοιβαία δέσμευση» ή την «ενότητα των μελών». Δικαίως, επίσης, στην αναφορά στις συνεταιριστικές αξίες που γίνεται στο κείμενο της προετοιμαζόμενης αναδιατύπωσης των συνεταιριστικών αρχών από τον Καθηγητή MacPherson (MacPherson, 1994), προέχουσα θέση έχει η αυτοβοήθεια και η συνυπευθυνότητα των μελών.

Τα μέλη, λοιπόν, και οι συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό αποτελούν το παραγωγικό στοιχείο του συνεταιρισμού. Από τη συνεργασία των μελών προκύπτουν και στα μέλη ανήκουν τα οφέλη της συνεργασίας. Για να προκύψουν όμως οφέλη, τα μέλη πρέπει να γνωρίζουν, να ασπάζονται και να τηρούν τους κανόνες που συναποδέχονται με τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό. Συνεπώς, η εκπαίδευση, η ενημέρωση των μελών, αυτή η τόσο παραβλεπόμενη συνεταιριστική αρχή αποτελεί προϋπόθεση για να παραχθούν αποτελέσματα από το συνεταιρισμό.

Κανονικά δεν έπρεπε να υπάρχει λόγος να γίνει αναφορά σε θέματα που θεωρούνται αυτονόητα για τους συνεταιρισμούς, όπως η εκπαίδευση και η ενημέρωση. Ο Τζ. Σ. Μιλλ θεωρούσε την εκπαίδευση ως «ανάγκη ζωής» για τους συνεταιριστές. Όμως, είναι ελάχιστες οι ευκαιρίες στις οποίες εξηγούνται στα μέλη ακόμη και τα βασικά νοήματα των συνεταιριστικών κανόνων, που εξασφαλίζουν αποτελεσματικότητα στο συνεταιριστικό τρόπο δράσης. Με τη μακροβιότητά τους οι συνεταιρισμοί έχουν γίνει συνήθεια και κάθε τί το συνηθισμένο θεωρείται γνωστό. Το μέγεθος όμως της άγνοιας διαπιστώνεται σε κάθε βήμα από όποιον θελήσει να μελετήσει τους συνεταιρισμούς. Θα ήταν αναμενόμενη η άγνοια αν αναφερόταν σε λεπτομερειακά στοιχεία. Όταν όμως αγνοούνται οι αναλαμβανόμενες από το μέλος υποχρεώσεις και όταν θεωρείται ο συνεταιρισμός ως συνδικαλιστική οργάνωση ή ως προέκταση του κρατικού μηχανισμού, η κατάσταση είναι ανησυχητική.

Προέκταση της ελλιπούς κατανόησης ή της παρανόησης της φυσιολογίας του συνεταιριστικού θεσμού, αλλά και της χαλαρής εφαρμογής του είναι το περιορισμένο ενδιαφέρον των μελών για το πώς διοικείται ο συνεταιρισμός σε αντίθεση με το μεγάλο ενδιαφέρον για το ποιοί διοικούν το συνεταιρισμό. Η εκλογή των καλύτερων στη διοίκηση των συνεταιρισμών είναι ευθύνη των μελών. Άλλωστε τα ίδια τα μέλη θα ωφεληθούν ή θα ζημιώσουν από την καλή ή την κακή διοίκηση του συνεταιρισμού.

Από τα πολλά θέματα που συνδέονται με τη διοίκηση των συνεταιρισμών, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθούν δυο στη συνέχεια. Πρώτον, η κατάρτιση των

μελών των διοικητικών συμβουλίων. Είναι επόμενο στους συνεταιρισμούς των αγροτών να μην υπάρχουν άτομα εξειδικευμένα σε θέματα διοίκησης επιχειρήσεων, τα οποία να εκλεγούν στο Δ.Σ. Αυτό είναι εύλογο, αφού στους συνεταιρισμούς δεν μετέχουν ειδικοί στα διάφορα θέματα, αλλά άτομα που επιδιώκουν να βελτιώσουν την οικονομική και κοινωνική τους θέση. Η έλλειψη εξειδικευμένων ατόμων στην αιρετή διοίκηση των συνεταιρισμών όλου του κόσμου δεν αποτελεί πρόβλημα, διότι οι βασικές γνώσεις καλύπτονται με προγράμματα κατάρτισης ή μαθητείας (Deiter and Ginder, 1989), ενώ οι εξειδικευμένες από τη χρησιμοποίηση προσωπικού υψηλού επιπέδου. Με τα προγράμματα κατάρτισης αποκτώνται οι βασικές γνώσεις, οι οποίες αξιοποιούν τις ενυπάρχουσες ικανότητες και τον κοινό νου για τη διαχείριση των κοινών. Πρόβλημα υπάρχει μόνο όταν η εκλογή στη διοίκηση εκλαμβάνεται ως εκδήλωση αναγνώρισης επάρκειας. Όπως συμβαίνει σε όλους τους χώρους της γνώσης, από τη μικρή γεωργική εκμετάλλευση ως το Πανεπιστήμιο, η αίσθηση επάρκειας αποτελεί το μεγαλύτερο εχθρό της απόκτησης γνώσεων και ικανοτήτων.

Πολύτιμο στήριγμα των διοικήσεων των συνεταιρισμών αποτελούν τα υπηρεσιακά στελέχη και ιδίως τα διευθυντικά, που απαρτίζουν το μάνατζμεντ των συνεταιριστικών οργανώσεων. Αυτά καλούνται να προσφέρουν τις ειδικές γνώσεις που απαιτούνται από τις αιρετές διοικήσεις για να πάρουν σωστές αποφάσεις.

Το δεύτερο θέμα που συνδέεται με τη διοίκηση των συνεταιρισμών σχετίζεται ακριβώς με τη διάκριση των ρόλων μεταξύ διοίκησης, που ασκείται από το αιρετό διοικητικό συμβούλιο, και μάνατζμεντ που ασκείται από το διευθυντικό μηχανισμό, όπως αυτός ορίζεται σε κάθε συνεταιριστική οργάνωση. Στις περισσότερες περιπτώσεις από άγνοια και σε άλλες περιπτώσεις από σκοπιμότητα υπάρχει σύγχυση των ρόλων μεταξύ αιρετής διοίκησης και υπηρεσιακού μάνατζμεντ. Η αιρετή διοίκηση έχει την εντύπωση ότι δεν κάνει καλά τη δουλειά της, αν δεν κατευθύνει και στην παραμικρή λεπτομέρεια οτιδήποτε αφορά στη συνεταιριστική οργάνωση. Εδώ βρίσκεται το λάθος.

Από τη στιγμή που υπάρχει υπηρεσιακός μηχανισμός με επικεφαλής επαγγελματία μάνατζερ σε θέση διευθυντή ή γενικού διευθυντή, το έργο της διοίκησης απλοποιείται και μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματικό. Η αιρετή διοίκηση έχει κύρια ευθύνη για το στρατηγικό σχεδιασμό, αφού ζητήσει υπηρεσιακή εισήγηση, και για την εξειδίκευση των κατευθύνσεων πολιτικής προς το κορυφαίο μάνατζμεντ. Από εκεί και πέρα, ο ρόλος της διοίκησης είναι ελεγκτικός, ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων και των στρατηγικών σκοπών. Από τη δική του πλευρά, το υπηρεσιακό μάνατζμεντ, πλην του εισηγητικού ρόλου στο στρατηγικό σχεδιασμό, οφείλει να ακολουθήσει όλες τις λειτουργίες του μάνατζμεντ, δηλαδή λειτουργικό προγραμματισμό, οργάνωση, στελέχωση μέσα στα δεδομένα πλαίσια, καθοδήγηση και έλεγχο του προσωπικού και των διαδικασιών. Άλλωστε και μόνο το γεγονός ότι το υπηρεσιακό μάνατζμεντ αμείβεται με μισθό και μάλιστα υψηλό, ενώ για τις αιρετές διοικήσεις προβλέπεται αποζημίωση κατά συνεδρίαση για τον περιορισμένο χρόνο που διαθέτει για τις υποθέσεις του συνεταιρισμού, δείχνει τη διαφορά των ρόλων.

Οι αρμοδιότητες της αιρετής διοίκησης και του υπηρεσιακού μάνατζμεντ είναι με πολλή σαφήνεια προσδιορισμένες από την επιστήμη του μάνατζμεντ (Κολύ-

ρης, 1990, Δασκάλου, 1991, Δασκάλου, 1992). Αυτό όμως που παρατηρείται στην πράξη σε πολλές σημαντικές συνεταιριστικές οργανώσεις είναι μια τάση διεύρυνσης του ρόλου της αιρετής διοίκησης μέχρι σημείου υποκατάστασης, σε πολλές περιπτώσεις, του υπηρεσιακού μάντζμεντ. Έτσι, ενώ οι καθημερινές δραστηριότητες μιας οικονομικής οργάνωσης δεν συνεπάγονται έργο της αιρετής διοίκησης, η εμπλοκή της είναι αρκετά συνηθισμένη. Με την εμπλοκή όμως αυτή, εκτός από τις δυσλειτουργίες που προκαλούνται, δεν είναι τελικά εύκολο κατά τον απολογισμό, να αξιολογηθεί η απόδοση του υπηρεσιακού μηχανισμού, αφού αξιολογητές και αξιολογούμενοι ενεργούσαν από κοινού.

Εδώ πρέπει ίσως να αναφερθεί και μια διαφορά με τις ανώνυμες εταιρείες στις οποίες συχνά προβλέπεται το αξίωμα του διευθύνοντος συμβούλου. Στις περιπτώσεις αυτές, όταν τα καθήκοντα του διευθύνοντος συμβούλου ασκούνται ουσιαστικά, επιλέγεται για το αξίωμα αυτό άτομο που διαθέτει τα προσόντα του μάντζερ και είναι το άτομο που επωμίζεται πλήθος ευθυνών και το μόνο για το οποίο προβλέπεται μηνιαία αποζημίωση αντί της αποζημίωσης κατά συνεδρίαση, που προβλέπεται για τα υπόλοιπα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, περιλαμβανομένου και του προέδρου.

Για τους συνεταιρισμούς, όπως και για τις εταιρείες, είναι ανάγκη επίσης να τονισθεί ότι τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου κρατούν το τιμόνι της συνεταιριστικής οργάνωσης μόνο ως συμβούλιο. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου δεν έχουν εκτός συμβουλίου περισσότερη εξουσία από κάθε άλλο μέλος του συνεταιρισμού (Ginder and Deiter, 1989). Το υπηρεσιακό μάντζμεντ πρέπει εξ άλλου να συνειδητοποιήσει ότι ανώτατη εξουσία στο συνεταιρισμό είναι η γενική συνέλευση και το διοικητικό συμβούλιο, όπου χαράσσονται οι γενικές κατευθύνσεις πολιτικής τις οποίες οφείλει να ακολουθεί, ανεξάρτητα αν διαθέτει περισσότερα προσόντα και εξειδίκευση από τα επιμέρους άτομα που απαρτίζουν τα όργανα αυτά. Το υπηρεσιακό μάντζμεντ δεν εφαρμόζει ούτε επιβάλλει τις δικές του στρατηγικές επιλογές, αν δεν πείσει τη γενική συνέλευση και το διοικητικό συμβούλιο για την ορθότητά τους.

4. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τα χρηματο-οικονομικά προβλήματα είναι από τα σοβαρότερα λειτουργικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συνεταιρισμοί στον ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και διεθνώς. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στο συνέδριο που οργάνωσε το ΙΣΕΜ στην Αθήνα το 1991, ο Γενικός Διευθυντής της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης κ. Β. Thordarson αφιέρωσε μεγάλο μέρος της εισήγησής του στην ανάγκη και στους τρόπους σχηματισμού κεφαλαίου από τους συνεταιρισμούς (Thordarson, 1992).

Είναι επίσης χαρακτηριστικό, ότι μία από τις ελάχιστες ουσιαστικές τροποποιήσεις που σχεδιάζονται να γίνουν στις συνεταιριστικές αρχές στο συνέδριο του Μάντσεστερ τον ερχόμενο Σεπτέμβριο, αναφέρεται στο κεφάλαιο των συνεταιρισμών (MacPherson, 1994). Ειδικότερα σχεδιάζεται τροποποίηση της συνεταιριστικής αρχής, που μέχρι τώρα όριζε ότι «οι συνεταιριστικές μερίδες πρέπει να απολαμβάνουν μόνο ένα περιορισμένο τόκο ή καθόλου». Η νέα διατύπωση προβλέπεται να αναφέρει ότι «οι συνεταιρισμοί μπορούν να καταβάλουν τόκο στο κεφάλαιο».

Όπως έχει αναφερθεί σε άλλη ευκαιρία (Παπαγεωργίου, 1992), η τροποποίηση αυτή δεν συνιστά καινοτομία, αλλά επάνοδο στη συνεταιριστική πρακτική που εφάρμοζαν οι Σκαπανείς του Ροτσνέιλ πριν από 150 χρόνια. Απλώς στο ενδιάμεσο, οι συνεταιρισμοί, θέλοντας να τονίσουν ότι τα οφέλη του συνεργατισμού προέρχονται από τη συνεργασία των μελών και όχι από αξιοποίηση αποκτημένου κεφαλαίου, όρισαν αρχικά (το 1937) ότι θα καταβάλλεται περιορισμένος τόκος στο κεφάλαιο και αργότερα (το 1964) ότι μπορεί να μην καταβάλλεται και καθόλου τόκος.

Με τη μεγέθυνση και τη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων και του ανταγωνισμού, οι συνεταιρισμοί διαπίστωσαν την ανάγκη διεύρυνσης της χρησιμοποίησης κεφαλαίου για να αντεπεξέλθουν στον ανταγωνισμό, ενώ ο κανόνας που είχαν καθιερώσει συνιστούσε αντικίνητρο στη συγκέντρωση κεφαλαίου.

Σήμερα, που οι ανταγωνίστριες επιχειρήσεις μπορούν να αντλούν κεφάλαια από την αγορά με έκδοση τίτλων, οι συνεταιρισμοί είναι και αυτοί υποχρεωμένοι να αναζητούν τρόπους διεύρυνσης της κεφαλαιακής τους βάσης από πηγές συμβιβαστές με την ιδιαιτερότητά τους, χωρίς, δηλαδή, να αλλάζει η σύνθεση των μελών ή να μεταβιβάζεται μέρος της εξουσίας σε τρίτους. Προσφυγή στην έκδοση τίτλων επιχειρήθηκε με διάφορους τρόπους σε ορισμένες χώρες, χωρίς να μπορεί να γίνει λόγος για επίλυση του προβλήματος.

Στην περίπτωση των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών η αναζήτηση διεξόδων στα χρηματο-οικονομικά προβλήματα αποτελεί έντονα αισθητή ανάγκη λόγω των υψηλών επιτοκίων, της ευρύτητας του ανοίγματος μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και επιτοκίων χορηγήσεων (Σπαθής, 1994), καθώς και της συσσώρευσης προηγούμενων υποχρεώσεων, που καθιστούν δυσχερή ή και αδύνατο το νέο δανεισμό.

Οι συνεταιριστικές οργανώσεις, οι οποίες μπορούν να κάνουν ένα καινούργιο ξεκίνημα μετά τα μέτρα ρύθμισης των συσσωρευμένων υποχρεώσεων και εξυγίανσης, οφείλουν να αντιμετωπίσουν με διαφορετικό, από ό,τι στο παρελθόν, τρόπο το θέμα της εξασφάλισης κεφαλαίων για τις επενδυτικές και τις λειτουργικές τους ανάγκες. Εξυπακούεται ασφαλώς, ότι:

α) Στις σχέσεις τους με το Κράτος θα απαιτούν διασφάλιση, εφόσον προσφέρουν υπηρεσίες που συνεπάγονται δανεισμό.

β) Στις επενδύσεις θα προχωρούν με πολλή περίσκεψη και με αντικειμενικό οικονομικό έλεγχο της βιωσιμότητας.

γ) Οι λειτουργικές δαπάνες θα διατηρούνται στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, χωρίς αυτό να σημαίνει ανεπαρκή αμοιβή του προσωπικού ή χρησιμοποίηση ανειδίκευτου προσωπικού, διότι με τέτοιο προσωπικό οι προσδοκίες αποτελεσματικότητας δεν μπορεί να είναι υψηλές.

δ) Θα επιζητούν συστηματικό εξωτερικό οικονομικό έλεγχο και θα παίρνουν έγκαιρα μέτρα αποκατάστασης σε περιπτώσεις εξασθένησης της οικονομικής θέσης της συνεταιριστικής οργάνωσης, ώστε να μην κλονισθεί η εμπιστοσύνη των μελών.

Οι προϋποθέσεις αυτές προτάσσονται, διότι η άντληση πόρων από τα μέλη, όπως και από τρίτους, προϋποθέτουν εμπιστοσύνη για συνετή διαχείριση.

Εφόσον υπάρξουν οι προϋποθέσεις αυτές, οι τρόποι επέκτασης της οικονομι-

κής βάσης των συνεταιρισμών είναι:

i) Η αύξηση του ποσού της συνεταιριστικής μερίδας και η καθιέρωση της δυνατότητας απόκτησης προαιρετικών μερίδων. Τουλάχιστον η προσαύξηση της συνεταιριστικής μερίδας καθώς και οι προαιρετικές μερίδες θα πρέπει να απολαμβάνουν επιτόκιο καθοριζόμενο μεταξύ του επιτοκίου καταθέσεων προθεσμίας και επιτοκίου χορηγήσεων. Ένα τέτοιο επιτόκιο γίνεται συμφέρον τόσο για τα μέλη, όσο και για το συνεταιρισμό. Για ν' αποδώσει η καθιέρωση προαιρετικών μερίδων, που ισοδυναμούν με καταθέσεις, πλην του τόκου, χρησιμη είναι η διασφάλιση ότι θα εξοφλούνται κατά προτεραιότητα σε περίπτωση εκκαθάρισης. Εννοείται, ασφαλώς, ότι η συγκέντρωση κεφαλαίων με τον τρόπο αυτό, όπως και με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, γίνεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης, εφόσον και όταν υπάρχει λόγος. Η αύξηση του ποσού της μερίδας —όπως και ο καθορισμός του ύψους της— με νόμο, δεν είναι ούτε σκόπιμη, ούτε ενδεδειγμένη ενέργεια.

ii) Διατήρηση του συνόλου ή ενός μέρους των πλεονασμάτων ως εξατομικευμένων καταθέσεων. Σύμφωνα με τις συνεταιριστικές αρχές, τα πλεονάσματα της διαχείρισης του συνεταιρισμού ανήκουν στα μέλη και χρησιμοποιούνται για ανάπτυξη των δραστηριοτήτων, για την παροχή κοινών υπηρεσιών ή για τη διανομή στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές καθενός με το συνεταιρισμό. Η πρακτική που ακολουθείται σε ορισμένες χώρες είναι η αιξατομίκευση των πλεονασμάτων, όπως προβλέπει η συνεταιριστική αρχή, και η διατήρησή τους στη συνέχεια ως έντοκων καταθέσεων των μελών στο συνεταιρισμό, μέχρι την αποχώρησή τους. Με τον τρόπο αυτό για μεν το συνεταιρισμό δημιουργούνται κεφάλαια και αποφεύγεται ο δανεισμός, για δε τα μέλη συσσωρεύονται αποταμιεύσεις, οι οποίες αποδίδονται σε καθορισμένο χρόνο και με προκαθορισμένη διαδικασία, π.χ. κατά δόσεις, αν τα ποσά είναι μεγάλα.

Ο τρόπος αυτός διεύρυνσης της κεφαλαιακής βάσης των συνεταιρισμών παρουσιάζει πλεονεκτήματα έναντι άλλων τρόπων, διότι τα μέλη καταθέτουν τα δικαιώματά τους στο πλεόνασμα του συνεταιρισμού και όχι διαθέσιμο κεφάλαιο και γνωρίζουν τα ποσά που αποταμιεύουν κάθε χρόνο, οπότε διαπιστώνουν το όφελος που προκύπτει από τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό, τις οποίες ενθαρρύνονται να επεκτείνουν. Από την πλευρά του, ο συνεταιρισμός γνωρίζει τη διάρκεια του δανεισμού και τις υποχρεώσεις εξόφλησης, οπότε μπορεί να προβεί σε ανάλογες τοποθετήσεις, ενώ καταβάλλει για τα κεφάλαια αυτά χαμηλότερο επιτόκιο από το επιτόκιο δανεισμού του από τράπεζες.

iii) Τρίτος τρόπος διεύρυνσης των διαθέσιμων κεφαλαίων του συνεταιρισμού είναι η αποδοχή καταθέσεων των μελών, με επιτόκιο που να είναι ελκυστικό για τα μέλη και συμφέρον για το συνεταιρισμό. Καταθέσεις μη μελών μπορεί επίσης να γίνονται δεκτές ανάλογα με τους κανόνες που ισχύουν για τα πιστωτικά ιδρύματα.

iv) Τέλος, η συμμετοχή σε συνεταιριστικές τράπεζες αποτελεί τρόπο άντλησης κεφαλαίων για τους συνεταιρισμούς. Επειδή οι τραπεζικοί κανόνες θα πρέπει, ούτως ή άλλως, να ακολουθούνται στην περίπτωση αυτή, ωφέλεια για τους συνεταιρισμούς μπορεί να προκύψει μόνο όταν το διαχειριστικό κόστος των συνεταιριστικών τραπεζών διατηρείται χαμηλό ή όταν με την ανάπτυξη και

άλλων αποδοτικών δραστηριοτήτων εξασφαλίζονται έμμεσα ευνοϊκότεροι όροι για τη δανειοδότηση των συνεταιρισμών.

5. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Το πρόσφατο συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας (16-18 Δεκεμβρίου 1994) έδωσε την ευκαιρία να διερευνηθούν οι συνθήκες που αναμένεται να διαμορφωθούν στον ελληνικό αγροτικό χώρο στο προβλεπόμενο μέλλον και να προκύψουν οι κατευθύνσεις αναγκαίων παρεμβάσεων (Κόρακας, 1994). Μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ, η οποία αναμένεται να διευρυνθεί, και τη συμφωνία της GATT, η στήριξη των γεωργικών εισοδημάτων μέσω των τιμών εξασθενίζει. Προς αντιστάθμιση ενισχύονται οι τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες ολοκληρωμένης ανάπτυξης, με τις οποίες αναμένεται να δημιουργηθούν πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης και συμπληρωματικά εισοδήματα στην ύπαιθρο.

Ο εντονότερος ανταγωνισμός που θα προκύψει από το άνοιγμα των αγορών γεωργικών προϊόντων στον ευρωπαϊκό και στο διεθνή χώρο θα πλήξει προφανώς τις λιγότερο ανταγωνιστικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τις εκμεταλλεύσεις των μειονεκτικών περιοχών. Επικλήσεις των αγροτών για παρεμβατικές ενέργειες στήριξης εκ μέρους του Κράτους θα υπάρξουν, βεβαίως, αλλά επειδή συνήθως το κράτος είναι βαρήκοο και βραδυκίνητο και ακόμη επειδή αντικειμενικά δεν διαθέτει τους αναγκαίους μηχανισμούς, ο δρόμος της αυτενέργειας με αρραγή σύμπραξη των ενδιαφερομένων αποτελεί τον κύριο τρόπο αυτοπροστασίας.

Ο συνεταιριστικός θεσμός παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα για μια τέτοια σύμπραξη. Μπορεί να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα με μείωση του κόστους και με βελτίωση των τιμών και δίνει στις μικρές και ασήμαντες οικονομικές μονάδες τα πλεονεκτήματα των μεγάλων επιχειρήσεων. Μπορεί επίσης να δημιουργήσει πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης, να προσφέρει υπηρεσίες όπου το Κράτος χωλαίνει και να αξιοποιήσει δυνατότητες και κίνητρα που κάθε άτομο χωριστά δεν είναι σε θέση να αξιοποιήσει. Όλες αυτές οι δυνατότητες και η ευελιξία του συνεταιριστικού θεσμού έχουν αποδειχθεί στο διεθνή χώρο και γι' αυτό συνιστάται η χρησιμοποίησή του τόσο από το Ευρωκοινοβούλιο (Εκθέσεις Mihr, Παρασκευά και Trivelli) και τα άλλα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Commission, 1989) όσο και από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (U.N., 1993), αφού ο συνεταιριστικός θεσμός θεωρείται βασικός παράγων οικονομικής και κοινωνικής σταθερότητας και ανάπτυξης.

Όμως, για να φθάσουμε από το τι είναι δυνατό να γίνει στο τι είναι εφικτό, ειδικότερα στην περίπτωση του ελληνικού αγροτικού χώρου, πρέπει να υπάρξουν οι προϋποθέσεις, ορισμένες από τις οποίες αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Ασφαλώς στο πιθάρι της Πανδώρας έμεινε η ελπίδα, αλλά ελπίδα χωρίς ενέργειες για την πραγματοποίηση του επιθυμητού συνιστά μια ευχάριστη αυταπάτη. Επειδή πολλά πρέπει να γίνουν για μια πραγματική αναστήλωση των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών και επειδή, αν αυτά δεν γίνουν, οι συνέπειες θα είναι οδυνηρές για σημαντικό ποσοστό των Ελλήνων γεωργών, είναι καιρός να εγκαταλειφθούν οι παλιές πρακτικές και νοοτροπίες.

Αν οι συνεταιρισμοί δεν ανασυνταχθούν για να στηρίξουν τους γεωργούς και

μέσω αυτών τον ελληνικό αγροτικό χώρο, οι αρνητικές επιπτώσεις θα επεκταθούν και σε άλλους τομείς της οικονομίας, λόγω των σημαντικών διασυνδέσεων της γεωργίας μ' αυτούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Colombain, M., (1976), «From the Rochdale Rules to Principles of Cooperation», ILO, Cooperative Information, 3/76.
2. Deiter, R.E. and Ginder, R.G. (1989), «Directors and Managers» in Cobia, D.W. (ed.), Cooperatives in Agriculture, Prentice Hall.
3. Δασκάλου, Γ. (1991), «Βασικές αδυναμίες του μανάτζμεντ των συνεταιρισμών», *Συνεταιριστική Πορεία*, τ. 22.
4. Δασκάλου, Γ. (1992), «Το μανάτζμεντ των συνεταιρισμών και άλλα γεωργοσυνεταιριστικά δημοσιεύματα», Αθήνα, 1992.
5. European Commission, (1989), «A Common Agricultural Policy for the 1990's», European Documentation, 5/1989.
6. Ginder, R.G. and Deiter, R.E. (1989), «Managerial Skills, Functions and Participants», in Cobia, D.W. (ed.), Cooperatives in Agriculture, Prentice Hall.
7. Κολύρης, Π. (1990), «Ιδιαιτερότητες και σύγχρονα προβλήματα του μανάτζμεντ στις συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις», *Συνεταιριστική Πορεία*, τ. 19.
8. Κόρακας, Α., (1994), «Διαστάσεις και όρια Κοινής και Εθνικής Αγροτικής Πολιτικής», 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, 16-18 Δεκεμβρίου 1994.
9. MacPherson, I. (1994), «The Cooperative Identity in the Twenty-First Century», *Review of International Cooperation*, 87/3.
10. Marcus, L. (1988), «Συνεταιρισμοί και Βασικές Αξίες», *Συνεταιριστική Πορεία*, τ. 12.
11. Παπαγεωργίου, Κ. (1992), «Σύγχρονοι Προβληματισμοί για τους θεμελιώδεις κανόνες του Συνεργατισμού», *Συνεταιριστική Πορεία*, τ. 28.
12. Σπαθής, Π. (1994), «Ο ρόλος της Αγροτικής Πιστωτικής Πολιτικής στην Ελλάδα και οι εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα των χωρών της Ευρώπης» 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, 16-18 Δεκεμβρίου 1994.
13. Thordarson, B. (1992). «η Διεθνής Συνεταιριστική Κίνηση μπροστά στις κυρίαρχες τάσεις και προκλήσεις», *Συνεταιριστική Πορεία*, τ. 25/26.
14. U.N., (1993), «Η κατάσταση και ο ρόλος των συνεταιρισμών στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες», Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τους συνεταιρισμούς, *Συνεταιριστική Πορεία*, τ. 32-33.
15. Watkins, W.P. (1986), «Cooperative Principles Today and Tomorrow», Holyoake Books, Manchester.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1985

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Κέκροπος 102 Καλλιθέα

Τ.Τ. 17674 - Τηλ. 9427.762 - 9426.425

FAX: 9426426

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ είναι το κεντρικό όργανο των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών με την επωνυμία ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM και τους οποίους εκπροσωπεί τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό.

Στη δύναμη της ΕΝΩΣΗΣ ανήκουν 13 πρωτοβάθμιοι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, που λειτουργούν στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας, όπως Αθήνα, Κομοτηνή, Κατερίνη, Δράμα, Πάτρα, Λαύριο, Λάρισα, Χαλκίδα, Σέρρες, κλπ. και διαθέτουν 41 σύγχρονα καταστήματα SUPER MARKET, από τα οποία εξυπηρετούνται όχι μόνο τα 40.000 μέλη των Συνεταιρισμών, αλλά και το καταναλωτικό κοινό των περιοχών δραστηριότητας των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Οι παραπάνω Συνεταιρισμοί, με την πετυχημένη δράση τους, παρεμβαίνουν ανταγωνιστικά στην ελεύθερη αγορά της δικαιοδοσίας τους και συμβάλλουν αποτελεσματικά στην εξυγίανσή της προς όφελος των καταναλωτών. Στην προσπάθειά τους έχουν αμέριστη τη συμπαράσταση και βοήθεια της Ένωσης.

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ συμμετέχει στην EURO-COOP, που είναι Οργάνωση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών των χωρών - μελών της ΕΟΚ και τώρα προωθούνται οι σχετικές διαδικασίες, ώστε σύντομα να καταστεί μέλος της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (.C.A.) και της INTERCOOP.

Η συνεργασία με τις παραπάνω Διεθνείς Οργανώσεις θα συμβάλει σημαντικά στην παραπέρα ανάπτυξη και πρόοδο του ανοικτού καταναλωτικού συνεταιριστικού κινήματος της χώρας μας.

Πρόεδρος Δ.Σ.: ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΪΠΟΥΤΛΙΔΗΣ

Γενικός Διευθυντής: ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

Πρόεδρος Συμβουλίου Διευθυντών: ΙΩΣΗΦ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΟΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Του Δρ. Αναστασίου Παπαλιάγκα (*)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η λειτουργία της ελεύθερης αγοράς συνεπάγεται την είσοδο νέων και την έξοδο παλαιών επιχειρήσεων από αυτήν. Οι εισερχόμενες επιχειρήσεις ξεκινούν με φιλόδοξα σχέδια, πιστεύοντας ότι θα επιτύχουν ή τουλάχιστον θα επιβιώσουν στην αγορά του κλάδου που δραστηριοποιούνται.

Οι εξερχόμενες επιχειρήσεις, κατά κανόνα, περνούν μία περίοδο μείωσης της ανταγωνιστικότητας, η οποία οδηγεί σε παύση της δραστηριότητάς τους. Στην περίοδο αυτή οι επιχειρήσεις πρέπει να καταρτίζουν προγράμματα αναδιοργάνωσης, με σκοπό να γίνουν ανταγωνιστικές. Από χρηματοοικονομικής άποψης, τα προγράμματα αναδιοργάνωσης περιέχουν μέτρα αύξησης του ιδίου κεφαλαίου ή βελτίωσης της αποδοτικότητάς τους, ή και τα δύο.

Οι επιχειρήσεις που πτωχεύουν μπορεί να παρασύρουν στην πτώχευση κι άλλες συνεργαζόμενες εταιρείες ή τράπεζες, ανάλογα με το μέγεθός τους. Μία επιχείρηση βρίσκεται σε κατάσταση πτώχευσης, είτε όταν αδυνατεί να ανταποκριθεί στις ταμιακές της υποχρεώσεις, είτε όταν οι συνολικές υποχρεώσεις της υπερβαίνουν την αξία των περιουσιακών της στοιχείων (Brealley και Myers, 1988). Η πτώχευση μίας επιχείρησης έχει άμεση σχέση με τη ρευστότητά της και με την ανταγωνιστικότητά της. Η ανταγωνιστικότητα μίας επιχείρησης εκφράζεται συσχετίζοντας την εξέλιξη, κυρίως, της ρευστότητας, της αποδοτικότητας και της διάρθρωσης κεφαλαίων της με την εξέλιξη της ρευστότητας, της αποδοτικότητας και της διάρθρωσης των κεφαλαίων της μέσης επιχείρησης του κλάδου δραστηριότητάς της.

Δύο είναι τα εργαλεία μέτρησης της ανταγωνιστικότητας μίας επιχείρησης. Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες και οι ταμιακές ροές.

Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες, όταν χρησιμοποιούνται με προσοχή και κρίση, είναι το καταλληλότερο εργαλείο μέτρησης της ανταγωνιστικότητας μίας επιχείρησης (Στάμου και Παπαλιάγκας, 1989). Για να δώσουν αποτελεσματική διά-

---

(*) Δασολόγος - Οικονομολόγος - Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τμηματάρχης Α', Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος ΑΕ, Α' Κατάστημα Λάρισας.

γνωση της αξιοπιστίας (**) μιάς επιχείρησης, οι χρηματοοικονομικοί δείκτες πρέπει να παρακολουθούνται διαχρονικά και να συσχετίζονται επίσης διαχρονικά με τους δείκτες άλλων επιχειρήσεων ή με τους δείκτες του κλάδου δραστηριότητάς της (Παπαλιάγκας, 1992α).

Για να δώσουν αξιόπιστη διάγνωση της ανταγωνιστικότητας μιάς επιχείρησης, οι ταμιακές ροές πρέπει να παρακολουθούνται διαχρονικά εντός της επιχείρησης και να συσχετίζονται με τις ταμιακές ροές της μέσης επιχείρησης του κλάδου δραστηριότητάς τους.

Δύο σχετικές μελέτες απέδειξαν ότι η ανικανότητα και η έλλειψη πείρας της διοίκησης συνετέλεσαν, σε ποσοστό πάνω από 60%, στην πτώχευση δύο ομάδων επιχειρήσεων (Weston και Brigham, 1982). Γι' αυτό και η πρώτη λογική κίνηση των μετόχων μιάς επιχείρησης, που μειώνεται η ανταγωνιστικότητά της, είναι η αντικατάσταση του οικονομικού επιτελείου της.

Οι αγροτοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις αποτελούν μία ειδική κατηγορία επιχειρήσεων, οι οποίες δεν υπακούουν απόλυτα στο νόμο της ελεύθερης αγοράς, πρώτον διότι δεν υπάρχει καμιά συσχέτιση της αμοιβής με την παραγωγικότητα, δεύτερον διότι όταν μειώνεται η ανταγωνιστικότητά τους δεν αντιμετωπίζουν στον ίδιο βαθμό, με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τον κίνδυνο πτώχευσης ή αλλαγής της ιδιοκτησίας τους, λόγω της ειδικής αντιμετώπισής τους από το Κράτος και την ΑΤΕ και τρίτον, διότι έχουν πολλές δραστηριότητες, από τις οποίες μερικές μπορεί να είναι ζημιογόνες.

Η ευθυγράμμιση της Ελληνικής Νομοθεσίας με τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεώνει τόσο τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, όσο και την Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος να λειτουργούν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Για το λόγο αυτό, προβάλλει επιτακτική η ανάγκη μέτρησης της ανταγωνιστικότητας των συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

Οι επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων αποτελούν έναν από τους δυναμικότερους κλάδους της Ελληνικής Βιομηχανίας.

Οι αγροτοσυνεταιριστικές οργανώσεις, που δραστηριοποιούνται στη βιομηχανία τροφίμων, αποτελούν μία αξιόλογη ομάδα των βιομηχανιών του κλάδου αυτού.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι, πρώτον η παρακολούθηση, από άποψη ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων, της ανταγωνιστικότητας των αγροτοσυνεταιριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη βιομηχανία τροφίμων, τόσο με τη μέθοδο των χρηματοοικονομικών δεικτών, όσο και με τη μέθοδο των ταμιακών ροών και δεύτερον, η υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

II. ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Συγκεντρώθηκαν τα στοιχεία του κλάδου τροφίμων (κλάδος 20, σύμφωνα με

(**) Η έννοια της αξιοπιστίας έχει σχέση με την πιστοληπτική ικανότητα μιάς επιχείρησης, η οποία πρέπει να λάβει υπόψη, πέρα από την ανταγωνιστικότητα, την αξία των παγίων περιουσιακών στοιχείων, τη συναλλακτική τάξη κλπ.

την κατάταξη της ΕΣΥΕ), για τα έτη 1990, 1991 και 1992 και σχηματίστηκαν οι συνοπτικές λογιστικές καταστάσεις της μέσης βιομηχανίας τροφίμων (πίνακας 1 του παραρτήματος, ΣΕΒ, 1992-94).

Από τον πίνακα 1 του Παραρτήματος βρέθηκαν οι χρηματοοικονομικοί δείκτες της μέσης επιχείρησης του κλάδου τροφίμων για τα έτη 1990, 1991 και 1992. Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε ο δείκτης γενικής ρευστότητας, ο δείκτης ιδίων προς τα συνολικά κεφάλαια και ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων για τα αναφερόμενα χρόνια. Παράλληλα, βρέθηκε ο πίνακας πόρων και χρήσεων μετρητών για την ίδια επιχείρηση μεταξύ των ετών 1990 και 1992, Για τη μέτρηση της αξιοπιστίας της μέσης επιχείρησης τροφίμων παρατίθενται και οι ίδιοι χρηματοοικονομικοί δείκτες της μέσης ελληνικής βιομηχανίας για τα ίδια έτη.

Ακολούθως βρέθηκαν οι δεκαπέντε (15) σπουδαιότερες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, οι οποίες περιλαμβάνονται στις 800 μεγαλύτερες βιομηχανίες παραγωγής τροφίμων (Manager, 1993). Συγκεντρώθηκαν οι δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις των έντεκα (11) από τις ενώσεις αυτές, για τα ίδια έτη και σχηματίστηκαν επίσης οι όμοιες συνοπτικές λογιστικές καταστάσεις της μέσης αγροτοσυνεταιριστικής επιχείρησης (πίνακας 2 του Παραρτήματος). Παράλληλα, διαχωρίστηκαν οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις σε κερδοφόρες και ζημιόγones. Στις κερδοφόρες περιλήφθηκαν μόνο οι επιχειρήσεις που παρουσίασαν όλα τα χρόνια κέρδη και δεν είχαν αρνητικό ίδιο κεφάλαιο Έτσι, σχηματίστηκαν άλλες δύο συνοπτικές λογιστικές καταστάσεις (πίνακες 3 και 4 του Παραρτήματος). Η μία για τη μέση κερδοφόρο και η άλλη για τη μέση ζημιόγono συνεταιριστική επιχείρηση.

Οι ίδιοι παραπάνω χρηματοοικονομικοί δείκτες και ο πίνακας πόρων και χρήσεων μετρητών συντάχθηκαν για τη μέση συνεταιριστική επιχείρηση, τη μέση κερδοφόρα συνεταιριστική επιχείρηση και τη μέση ζημιόγono συνεταιριστική επιχείρηση. Τα αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών δεικτών παρατίθενται στον πίνακα 1, ενώ τα αποτελέσματα των ταμιακών ροών παρατίθενται στον πίνακα 2.

Εάν οι χρηματοοικονομικοί δείκτες μίας ομάδας επιχειρήσεων βελτιώνονται σε σχέση με τους δείκτες της μέσης επιχείρησης του κλάδου, τότε βελτιώνεται η ανταγωνιστικότητα της ομάδας αυτής των επιχειρήσεων. Το αντίθετο συμβαίνει εάν οι δείκτες επιδεινώνονται.

III. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Τα αποτελέσματα και η συζήτηση των αποτελεσμάτων χωρίζονται σε εκείνα που αφορούν στους χρηματοοικονομικούς δείκτες και εκείνα που αφορούν στις ταμιακές ροές.

A. Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες.

Από τους πίνακες 1, 2, 3 και 4 του Παραρτήματος εξάγονται: ο δείκτης γενικής ρευστότητας, ο δείκτης ιδίων προς τα συνολικά κεφάλαια και ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων των αντιστοίχων επιχειρήσεων. Οι δείκτες αυτοί φαίνονται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1. Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες της μέσης επιχείρησης.

Δείκτης / Έτος	1990	1991	1992	Διαφορά 1992-1990
A. Δείκτης Γενικής ρευστότητας (*)				
Συνόλου Βιομηχανίας	1,03	0,99	0,98	-0,05
Κλάδου τροφίμων	0,97	1,03	1,10	+0,13
Συνεταιριστικής τροφίμων	1,09	0,95	1,00	-0,09
Κερδοφόρου συνεταιριστικής	1,30	1,15	1,17	-0,13
Ζημιογόνου συνεταιριστικής	1,04	0,90	0,96	-0,08
B. Δείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια (**)				
Συνόλου βιομηχανίας	% 28,00	25,90	29,70	+1,7
Κλάδου τροφίμων	% 23,93	27,87	35,42	11,49
Συνεταιριστικής τροφίμων	% 7,21	3,53	5,47	-1,74
Κερδοφόρου συνεταιριστικής	% 23,82	21,15	28,80	+4,98
Ζημιογόνου συνεταιριστικής	% 4,46	-3,40	-3,38	-7,84
Γ. Δείκτης αποδοτικότητας ιδίου κεφαλαίου (***)				
Συνόλου βιομηχανίας	% 4,9	1,4	10,9	+5,0
Κλάδου τροφίμων	% 8,4	13,1	15,5	+7,1
Συνεταιριστικής τροφίμων	% Αρνητικός	Αρνητικός	Αρνητικός	-
Κερδοφόρου Συνεταιριστικής	% 20,7	23,4	27,1	+6,4
Ζημιογόνου Συνεταιριστικής	% Αρνητικός	Αρνητικός	Αρνητικός	-

Από τα στοιχεία του πίνακα 1 προκύπτει ότι:

1. Η μέση επιχείρηση του κλάδου βελτίωσε την αξιοπιστία της, γιατί βελτίωσε όλους τους δείκτες. Οι επιδόσεις αυτές οδήγησαν και σε βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της, όπως φαίνεται από τη σύγκριση των δεικτών της με τους δείκτες της μέσης ελληνικής βιομηχανίας, που βρέθηκαν από στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών.

2. Η μέση συνεταιριστική επιχείρηση τροφίμων μείωσε την ανταγωνιστικότητά της, γιατί:

α) Μείωσε τη ρευστότητά της με συνέπεια ο δείκτης ρευστότητας να φθάσει σε οριακό επίπεδο.

β) Μείωσε το δείκτη ιδίων προς συνολικά κεφάλαια, παρ' όλο που ήταν μικρός. Αυτό, σε συνδυασμό με την παρατήρηση α', σημαίνει ότι η μείωση του κεφαλαίου κίνησης αναλώθηκε για χρηματοδότηση ζημιών.

γ) Είχε αρνητική αποδοτικότητα ιδίου κεφαλαίου. Αυτό, αν συνδυασθεί με τις παρατηρήσεις α' και β', σημαίνει ότι οι ετήσιες ζημίες μείωσαν τόσο τη ρευστότητα, όσο και τη διάρθρωση των κεφαλαίων της επιχείρησης.

(*) Ισούται με το λόγο του κυκλοφορούντος ενεργητικού προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

(**) Ισούται με το λόγο των ιδίων προς τα συνολικά κεφάλαια.

(***) Ισούται με το λόγο των κερδών προ φόρων προς το ίδιο κεφάλαιο.

3. Η μέση κερδοφόρος συνεταιριστική επιχείρηση μείωσε ελαφρά την ανταγωνιστικότητά της, παρά τα ικανοποιητικά αποτελέσματα, γιατί:

α) Μείωσε κατά το 0,13 το δείκτη ρευστότητας έναντι αύξησης κατά 0,13 του ίδιου δείκτη της μέσης επιχείρησης του κλάδου (παρ' όλο που παρέμεινε μεγαλύτερος. 1,17 έναντι 1,10 του κλάδου). Η μείωση της ρευστότητας δεν επηρέασε τη βραχυπρόθεσμη αγοραστική δύναμη της επιχείρησης, γιατί προήλθε από περίσσεια ρευστότητας (Παπαλιάγκας, 1992α).

β) Αύξησε κατά 5% το δείκτη ιδίων προς συνολικά κεφάλαια έναντι αύξησης 11,5% της μέσης επιχείρησης του κλάδου. Η αύξηση αυτή του δείκτη προήλθε από τα συσσωρευόμενα κατά την τριετία κέρδη και από το ελάχιστο νέο μετοχικό κεφάλαιο.

γ) Αύξησε κατά 6,4% την αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων έναντι ομοίας αύξησης 7,1% της μέσης κλαδικής επιχείρησης. Από τα κέρδη αυτά αυξήθηκε το ίδιο κεφάλαιο της επιχείρησης και χρηματοδοτήθηκαν οι επενδύσεις και τα χρεολύσια.

4. Η μέση ζημιόγonos συνεταιριστική επιχείρηση μείωσε κατά πολύ την ανταγωνιστικότητά της και έπρεπε ήδη να είχε αποχωρήσει από την αγορά, γιατί:

α) Μείωσε πολύ το δείκτη γενικής ρευστότητας έναντι αξιολογής αύξησης της μέσης κλαδικής επιχείρησης. Η μείωση της οριακής ήδη ρευστότητας χρησιμοποιήθηκε για χρηματοδότηση των ζημιών, κυρίως, όπως θα φανεί στην παράγραφο γ'. Ο δείκτης μάλιστα αυτός έφθασε σε οριακό επίπεδο.

β) Μείωσε κατά 7,84% το δείκτη ιδίων προς τα συνολικά κεφάλαια, έναντι αύξησης του ίδιου δείκτη της μέσης επιχείρησης κατά 11,49%. Η μείωση ιδίων κεφαλαίων χρησιμοποιήθηκε για χρηματοδότηση των ζημιών. Μάλιστα ο δείκτης αυτός έφθασε σε επίπεδο χαμηλότερο του ορίου πτώχευσης, όπως ορίστηκε στην εισαγωγή.

γ) Ο δείκτης αποδοτικότητας ίδιου κεφαλαίου ήταν αρνητικός έναντι βελτίωσης του ίδιου δείκτη της μέσης κλαδικής επιχείρησης κατά 7,1%. Η ζημιόγonos δραστηριότητα της επιχείρησης οδήγησε σε μείωση των δύο προηγούμενων δεικτών, το επίπεδο των οποίων έγινε κατώτερο του ορίου πτώχευσης, όπως αυτό ορίστηκε στην εισαγωγή.

5. Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες πρέπει να μελετώνται σε συνδυασμό με τις λογιστικές καταστάσεις για την παρακολούθηση των μεταβολών των διάφορων λογαριασμών.

6. Σχετικά με την πορεία των χρηματοοικονομικών δεικτών πρέπει να δοθούν τα όρια κάτω από τα οποία:

α) η πορεία μίας επιχείρησης προς την πτώχευση δεν μπορεί να αναστραφεί.

β) Οι τράπεζες θα σταματούν τη χρηματοδότηση της επιχείρησης και θα επιδιώκουν την αναγκαστική είσπραξη των απαιτήσεών τους (Παπαλιάγκας, 1994).

B. Οι ταμιακές ροές.

Οι ταμιακές ροές των τεσσάρων αντιπροσωπευτικών επιχειρήσεων που αναφέρθηκαν παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Από τον πίνακα προκύπτουν τα ακόλουθα:

Πίνακας 2. Ταμιακές ροές της μέσης επιχείρησης (1990-1992)

Λογ/σμός / Επιχείρηση	Βιομ/νίας	Κλάδου	Συνετ/κή	Κερδοφόρος Συνετ)κή	Ζημιογόνος Συνετ)κή
Πόροι (εκατ. δρχ.)					
1. Αποσβέσεις	120	110	256	465	219
2. Νέα μεσοπρόθεσμα δάνεια	0	19	0	0	0
3. Νέο μετοχικό κεφάλαιο και συσσωρευόμενα κέρδη	106	284	0	1091	0
4. Μείωση κεφαλαίου κίνησης	34	0	360	95	351
Σύνολο	260	413	616	1651	570
Χρήσεις (εκατ. δρχ.)					
1. Επενδύσεις	260	309	189	1217	8
2. Χρεολύσια	0	0	188	434	125
3. Ζημίες	0	0	238	0	437
4. Αύξηση κεφαλαίου κίνησης	0	104	0	0	0
Σύνολο	260	413	615	1651	570

1. Η μέση επιχείρηση του κλάδου βελτίωσε την ανταγωνιστικότητά της, γιατί χρηματοδότησε τις επενδύσεις και την αύξηση του κεφαλαίου κίνησης από τα κέρδη με το νέο μετοχικό κεφάλαιο, από τις αποσβέσεις και από μικρή αύξηση των μεσοπρόθεσμων δανείων, ενώ η μέση βιομηχανία χρηματοδότησε τις επενδύσεις της από μείωση της ρευστότητάς της.

2. Η μέση συνεταιριστική επιχείρηση χρηματοδότησε τις ζημίες, τις επενδύσεις και τα χρεολύσια από την αξιολογη μείωση του κεφαλαίου κίνησης και από τις αποσβέσεις, γεγονός που οδήγησε σε σημαντική μείωση της ανταγωνιστικότητάς της.

3. Η μέση κερδοφόρος συνεταιριστική επιχείρηση χρηματοδότησε τις υψηλές επενδύσεις και τα χρεολύσια από τα κέρδη και τα νέα μετοχικά κεφάλαια, από τις αποσβέσεις και από τη μικρή μείωση του κεφαλαίου κίνησης. Αυτό μείωσε ελαφρά τη ρευστότητα, αλλά βελτίωσε σοβαρά την ανταγωνιστικότητα, λόγω των μεγάλων επενδύσεων. Απο εδώ προκύπτει ότι χρειάζεται βαθύτερη μελέτη της συμβολής των επενδύσεων στη, συνεπεία αυτών, αύξηση της δραστηριότητας και αποδοτικότητας κεφαλαίων και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

4. Η μέση ζημιογόνος συνεταιριστική επιχείρηση χρηματοδότησε τις ζημίες και τα χρεολύσια από τη μεγάλη μείωση της ρευστότητας και από τις αποσβέσεις, με αποτέλεσμα τη μεγάλη μείωση της ανταγωνιστικότητάς της. Απομένει τώρα να προγραμματίσει την ομαλότερη δυνατή έξοδο της από την αγορά.

Από το μέρος Β` προκύπτει ότι για τη μελέτη της ανταγωνιστικότητας μίας επιχείρησης, η μέθοδος των ταμιακών ροών δίνει ακριβώς τα ίδια αποτελέσματα που δίνει η μέθοδος των χρηματοοικονομικών δεικτών.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη συζήτηση των αποτελεσμάτων προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η μέση συνεταιριστική επιχείρηση τροφίμων παρουσίασε αξιόλογη μείωση της ανταγωνιστικότητάς της.

2. Η μέση κερδοφόρος συνεταιριστική επιχείρηση, παρόλο που βελτίωσε δύο δείκτες, μείωσε ελαφρά την ανταγωνιστικότητά της.

3. Η μέση ζημιογόνος συνεταιριστική επιχείρηση μείωσε πολύ την ανταγωνιστικότητά της και έπρεπε ήδη να είχε αποχωρήσει από την αγορά, εάν λειτουργούσε με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.

4. Για την εξέταση της ανταγωνιστικότητας μίας επιχείρησης η μέθοδος των ταμιακών ροών συμφωνεί απολύτως με τη μέθοδο των χρηματοοικονομικών δεικτών.

5. Οι διοικήσεις των συνεταιριστικών οργανώσεων, στην πλειοψηφία τους, δεν έλαβαν υπόψη τα νέα δεδομένα και δεν κατάφεραν να επιλύσουν κεντρικά οικονομικά προβλήματα, που αφορούν στην ανταγωνιστική λειτουργία των επιχειρήσεών τους.

6. Οι διοικήσεις των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, πού έλαβαν υπόψη τα νέα δεδομένα, απέδειξαν ότι μπορούν να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά οι οργανώσεις, χωρίς να επικαλεσθούν τον κοινωνικό τους ρόλο.

7. Το κοινωνικό κόστος των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, όπου υπάρχει, πρέπει να μετρηθεί και να καταλογισθεί στο κοινωνικό σύνολο.

8. Δεν υπάρχουν μέσοι κλαδικοί χρηματοοικονομικοί δείκτες για να μπορούν να συγκριθούν μαζί τους οι χρηματοοικονομικοί δείκτες μίας συγκεκριμένης επιχείρησης και να υποβοηθηθεί έτσι το οικονομικό επιτελείο τους. Ακόμη, η ΑΤΕ δεν καθόρισε όρια χρηματοοικονομικών δεικτών, κάτω από τα οποία δε θα χορηγεί δάνεια ή θα επιδιώκει την αναγκαστική εισπραξη των απαιτήσεών της. Εάν εφαρμόστούν τέτοια όρια, τότε ο φόβος πτώχευσης ή μεταβολής της ιδιοκτησίας θα αναγκάσει τους υπευθύνους των συνεταιριστικών οργανώσεων να εφαρμόσουν λειτουργικές μεθόδους που θα οδηγούν σε ανταγωνιστική λειτουργία τους.

V. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μετά απο τα παραπάνω, και με σκοπό την ανταγωνιστική λειτουργία των συνεταιριστικών οργανώσεων, προτείνουμε τα ακόλουθα:

1. Οι κερδοφόρες συνεταιριστικές επιχειρήσεις πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους, για να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές.

2. Οι συνεταιριστικές οργανώσεις, στις οποίες υπάρχουν περιθώρια αναδιοργάνωσής τους, πρέπει να προχωρήσουν αμέσως στη σύνταξη τέτοιων προγραμμάτων, τα οποία πρέπει να περιλαμβάνουν οπωσδήποτε:

α) Βελτίωση του χαρτοφυλακίου τους με εισφορά νέου μετοχικού κεφαλαίου.

β) Παύση των ζημιογόνων δραστηριοτήτων τους, ή ενεργοποίησή τους προς την κατεύθυνση της μετατροπής τους σε κερδοφόρες, είτε με την αύξηση των

τιμών πώλησης, είτε με τη μείωση του κόστους παραγωγής ή, τέλος, με συνδυασμό και των δύο μέτρων,

3. Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις, για τις οποίες δεν υπάρχουν περιθώρια αναδιοργάνωσης, να κλείσουν.

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι πρέπει:

1. Να ενισχυθεί το οικονομικό επιτελείο τους για να είναι σε θέση να καταρτίσουν αξιόπιστα προγράμματα αναδιοργάνωσης ή μεταβίβασης της ιδιοκτησίας τους.

2. Οι εκλέκτορες των διοικήσεων των συνεταιριστικών οργανώσεων να επιλέγουν διοικήσεις που τα προγράμματά τους αποβλέπουν σε βελτίωση της αποδοτικότητας των οργανώσεων.

3. Όσες συνεταιριστικές οργανώσεις επικαλούνται τον κοινωνικό τους ρόλο, πρέπει να πείσουν την Πολιτεία γι' αυτό, να αποτιμηθεί και να χρηματοδοτηθεί από το Κράτος το κόστος αυτό.

4. Να μελετηθούν και να δοθούν στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις οι μέσοι χρηματοοικονομικοί δείκτες για να μπορούν έτσι να κρίνουν την ανταγωνιστικότητά τους.

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) **Brealley A.R. και S.C. Myers**, 1988. «Principles of corporate finance», 3rd ed., McGraw-Hill, International edition. Singapore.

2) **Manager**, 1993. «Τα οικονομικά αποτελέσματα του 1992: 800 βιομηχανίες», Οκτώβριος 1993, τεύχος 45. Εκδόσεις EPIPHANIA ΑΕ, Αθήνα.

3) **Παπαλιάγκας Α.** 1992α. «Η διάρθρωση των λογαριασμών του ενεργητικού και του παθητικού και η αποδοτικότητα των κεφαλαίων στις επιχειρήσεις κατασκευής επίπλων». Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου. Καλαμάτα 4-6 Μαρτίου 1992. Ελληνική Δασολογική Εταιρεία. Θεσσαλονίκη.

4) **Παπαλιάγκας Α.** 1992β. «Η κατάταξη των επιχειρήσεων σε ομάδες πιστωτικού κινδύνου με τη χρήση των χρηματοοικονομικών δεικτών». Μελέτη υποβληθείσα στις Διευθύνσεις Αγροτικής Πίστης, Γεωργικών Βιομηχανιών, Φυτικής Παραγωγής και Ζωικής Παραγωγής της ΑΤΕ με το υπ' αριθ. 1875/24-3-92 έγγραφο του Α' Κατ)τος ΑΤΕ Λάρισας.

5) **Παπαλιάγκας Α.** 1994. «Η συνεργασία της ΑΤΕ με επιχειρήσεις εξωγενρικού ενδιαφέροντος». Μελέτη υποβληθείσα στις Διευθύνσεις Οργάνωσης, Αγροτικής Πίστης και Γεωργικών Βιομηχανιών της ΑΤΕ με το υπ' αριθ. 566/2-2-94 έγγραφο του Α' Κατ)τος ΑΤΕ Λάρισας.

6) **Στάμου Ν. και Παπαλιάγκας Α.** 1989. «Χρηματοοικονομική διάρθρωση και χρηματοοικονομικοί δείκτες της Ελληνικής Βιομηχανίας Ξύλου και φελλού 1984-86». Επιστημονική επετηρίδα τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τόμος ΛΒ/3. Αριθ. 17. Θεσσαλονίκη.

7). **Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών**, 1992, 1993 και 1994. «Η Ελληνική βιομηχανία κατά το έτος 1991, 1992 και 1993». Σ.Ε.Β., Αθήνα.

8). **Weston J.F. και E. Brigham**, 1982. «Βασικές αρχές χρηματοοικονομικής διαχείρισης και πολιτικής». Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.

Λογιστικές καταστάσεις μέσης επιχείρησης κλάδου τροφίμων 1990-1992

α. Λογαριασμός / Έτος	1990	1991	1992
α.	(Εκατομμύρια δραχμές)		
1. Πάγια (τιμή κτήσης)	614	693	923
2. Αποσβέσεις	248	268	358
3. Καθαρά πάγια	367	425	565
4. Αποθέματα	269	325	361
5. Απαιτήσεις	342	419	497
6. Διαθέσιμα	39	54	66
7. Κυκλοφορούν ενεργητικό	651	798	924
8. ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	1017	1223	1489
9. Ίδια κεφάλαια	243	340	527
10 ΜΜ δάνεια	105	108	124
11. Βραχ/σμες υποχρεώσεις τραπεζικές	669	775	838
12. ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟ	1017	1223	1489
13. Πωλήσεις	1341	1609	2028
14 Κόστος πωληθέντων	1003	1165	1468
15. Μικτά κέρδη	338	444	560
16. Κέρδη προ φόρων	20	45	82
17. Αριθ. επιχειρήσεων	526	534	461

Πηγή: Ετήσιες εκδόσεις Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών με τίτλο «Η Ελληνική Βιομηχανία κατά το έτος 1990, 1991 και 1992». Αθήνα, 1992, 1993 και 1994.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Με πρόλογο του Γενικού Διευθυντή της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (ICA) κ. Bruce Thorndarson και τον Προέδρου του ΙΣΕΜ κ. Νικ. Κολύμβα, κυκλοφόρησε στα ελληνικά η μελέτη του **Dr. A.F. Laidlaw «Οι Συνεταιρισμοί το Έτος 2000»**. Απόδοση στα Ελληνικά: Π. Κοθύρης - Κ. Παπαγεωργίου.

Μιά συνολική θεώρηση της θεωρίας της εφαρμογής και των προοπτικών του συνεργατισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Κλασικό κείμενο προβληματισμού.

Έκδοση Ινστιτούτου Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (Ι.Σ.Ε.Μ.) στη σειρά αξιόλογων συνεταιριστικών κειμένων.

Σελίδες 120. Διάθεση Ι.Σ.Ε.Μ., Ακαδημίας 63, 106 78 Τηλ. 3625.739

Τιμή δρχ. 1.500.

Πίνακας 2.

Λογιστικές καταστάσεις συνεταιριστικών οργανώσεων 1990-92 (εκατ. δρχ.)

Λογαριασμός		Σύνολο Λογ/σμού	Μέση επιχείρηση
Πάγια (τιμή κτήσης)	1990	14737	1842
» » »	1991	18107	1811
» » »	1992	22345	2031
Καθαρά πάγια	1990	11205	1401
» »	1991	13474	1347
» »	1992	14673	1334
Αποθέματα	1990	16966	2121
»	1991	17009	1701
»	1992	16130	1466
Απαιτήσεις	1990	16593	2074
»	1991	18437	1844
»	1992	29221	2656
Διαθέσιμα	1990	2623	328
»	1991	2716	272
»	1992	3446	313
Κυκλοφορούν ενεργητικό	1990	36182	4523
» »	1991	38162	3816
» »	1992	48797	4436
Συνολικό ενεργητικό & παθητικό	1990	47387	5923
» »	1991	51636	5164
» »	1992	63470	5770
Ίδια κεφάλαια	1990	4424	553
» »	1991	1821	182
» »	1992	3470	315
Μεσομακροπρόθεσμα Δάνεια	1990	9778	1222
» »	1991	9727	973
» »	1992	11370	1034
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	1990	33184	4148
» »	1991	40088	4009
» »	1992	48631	4421
Πωλήσεις	1990	34889	4361
»	1991	47258	4726
»	1992	67383	6126
Κόστος πωληθέντων	1990	31028	3879
» »	1991	45533	4553
» »	1992	62914	5719
Καθαρά κέρδη	1990	- 911	- 114
» »	1991	- 2925	- 293
» »	1992	- 156	- 14

Πηγή: Ισολογισμοί 11 εταιρειών 1990, 1991, 1992.

Πίνακας 3
Λογιστικές καταστάσεις 2 κερδοφόρων συνεταιριστικών οργανώσεων
1990-1992 (σε εκατ. δρχ.)

Λογαριασμός		Λάρσας- Τυρνάβου Αγιάς	Αιγιαθεία Ν.Αχαΐας	Σύνολο	Μέση κερ- δοφόρος συνετ/κή
Πάγια (τιμή κτήσης)	1990	2680	1866	4546	2273
» » »	1991	3555	2046	5601	2801
» » »	1992	4664	2315	6979	3490
Καθαρά πάγια	1990	1722	1764	3486	1743
» »	1991	2463	1916	4379	2190
» »	1992	2947	2043	4990	2495
Αποθέματα	1990	575	1905	2480	1240
»	1991	1234	322	1556	778
»	1992	2550	282	2832	1416
Απαιτήσεις	1990	1634	3244	4878	2439
»	1991	2147	4912	7059	3530
»	1992	5198	2828	8026	4013
Διαθέσιμα	1990	1036	69	1105	553
»	1991	970	33	1003	502
»	1992	1548	63	1611	806
Κυκλοφορούν ενεργητικό	1990	3245	5218	8463	4232
» »	1991	4351	5267	9618	4809
» »	1992	9296	3173	12469	6235
Συνολικό Ενεργητικό & παθητικό	1990	4967	6982	11949	5975
» »	1991	6814	7183	13997	6999
» »	1992	12243	5216	17459	8730
Ίδια κεφάλαια	1990	1809	1036	2845	1423
» »	1991	2012	1087	3099	1550
» »	1992	3658	1369	5027	2514
Μεσομακροπρ. δάνεια	1990	1754	856	2610	1305
» »	1991	1703	845	2548	1274
» »	1992	961	781	1742	871
Βραχυπρ. υποχρεώσεις	1990	1404	5090	6494	3247
» »	1991	3099	5251	8350	4175
» »	1992	7624	3066	10690	5345
Πωλήσεις	1990	3875	7544	11419	5710
»	1991	7418	2903	10321	5161
»	1992	18359	4450	22809	11405
Κόστος πωληθέντων	1990	3504	6112	9616	4808
» »	1991	7159	2249	9408	4704
» »	1992	17493	3100	20593	10297
Καθαρά κέρδη	1990	148	440	588	294
» »	1991	83	642	725	363
» »	1992	547	1361	1908	954

Πηγή: Ισολογισμοί εταιρειών.

Πίνακας 4

Λογιστικές καταστάσεις Ζημιογόνων συνεταιριστικών οργανώσεων
1990-92(σε εκατ. δραχμές)

Λογαριασμός/ /επιχείρηση	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Σύνολο	Μέσο όρος
Πάγια 1990	1728	774	2115	1226	2581	1767	0	0	0	10191	1699
" 1991	1853	813	2589	1303	2848	1805	1036	259	0	12506	1563
" 1992	2617	1489	2405	1308	3188	2539	1162	416	242	15366	1707
Καθ. Πάγια 90	1265	369	1776	969	2084	1256	0	0	0	7719	1287
" "1991	1304	365	2209	974	2179	1123	840	101	0	9095	1137
" "1992	1662	484	1821	900	2170	1487	909	156	94	9683	1076
Αποθέματα 90	10896	1495	596	241	290	968	0	0	0	14486	2414
" 91	9713	2262	400	252	565	1214	727	320	0	15453	1932
" 92	3554	1635	779	1428	1648	2636	836	407	375	13298	1478
Απαιτήσεις 90	4095	2508	716	1051	1737	1608	0	0	0	11715	1953
" 1991	3758	2251	419	1038	1129	2011	439	333	0	11378	1422
" 1992	4993	2920	464	4004	1787	4685	690	1366	286	21195	2355
Διαθέσιμα 1990	617	56	229	50	128	438	0	0	0	1518	253
" 1991	268	30	141	76	833	229	83	53	0	1713	214
" 1992	241	123	62	186	464	138	39	542	40	1835	204
Κυκλοφορούν 90	15608	4059	1541	1342	2155	3014	0	0	0	27719	4620
ενεργητικό 91	13739	4543	960	1366	2527	3454	1249	706	0	28544	3568
" 92	8788	4678	1305	5618	3899	7459	1565	2315	701	36328	4036
Σύνολο ενεργ-90	16873	4428	3317	2311	4239	4270	0	0	0	35438	5906
γητικού & 91	15043	4908	3169	2340	4706	4577	2089	807	0	37639	4705
παθητικού 92	10450	5162	3126	6518	6069	8946	2474	2471	795	46011	5112
Ιδια κεφάλαια 43	-1264	195	507	1111	987	0	0	0	0	1579	263
" 1991	-2404	-2730	484	630	1349	1166	485	-258	0	-1278	-160
" 1992	-3615	-2838	797	614	1551	1592	548	-267	61	-1557	-173
ΜΜ Δάνεια 90	1668	147	1806	1384	1043	1120	0	0	0	7168	1195
" 91	1587	80	1854	1148	843	992	425	250	0	7179	897
" 92	1589	2379	1273	1960	694	849	605	269	10	9628	1070
Βραχ/σμες 90	15162	5545	1316	420	2085	2163	0	0	0	26691	4443
υποχρεώ- 91	15860	7558	831	562	2514	2419	1179	815	0	31738	3967
σεις 92	12476	5621	1056	3944	3824	6505	1321	2469	724	37940	4216
Πωλήσεις 90	9636	5618	2364	1468	1828	2556	0	0	0	23470	3912
" 91	8958	5175	2965	4395	2268	7709	3314	2153	0	36937	4617
" 92	12519	7521	3395	5050	3505	5670	3573	2026	1315	44574	4953
Κόστος πωληθ. 90	8470	4961	2175	1439	1800	2567	0	0	0	21412	3569
" " 91	10146	4513	2614	4229	2002	7171	3244	2206	0	36125	4516
" " 92	12780	6521	2970	4747	2012	5477	3480	2090	1343	42321	4702
Καθαρά κέρδη 9	-368	-905	-91	-52	-24	-59	0	0	0	-1499	-250
" " 9-2459	-1491	-1	82	-104	210	7	106	0	0	-3650	-456
" " 9-1856	-282	88	-28	-55	41	-46	81	-7	-7	-2064	-229

Πηγή: Ισολογισμοί εταιρειών.

1. Ηρακλείου 2. Πεζών 3. Αγρινίου 4. Φαρσάλων 5. Τρικάλων
6. Ροδόπης 7. Ίωαννίνων 8. Αρτας 9. Φλωρίνης

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΕΚΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Του Α. Παρασκευαΐδη, Νομικού,
τ. Προϊστ. Δ/νσεως Συνεταιρισμών ΑΤΕ

Στις γραμμές που ακολουθούν, ο έμπειρος συνεταιριστής, νομικός και οικονομολόγος, τέως Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Συνεταιρισμών της ΑΤΕ κ. Άγγελος Παρασκευαΐδης παρουσιάζει τα σημεία εκείνα της ισχύουσας συνεταιριστικής νομοθεσίας, τα οποία θεμελιώνουν αμφισβητήσεις ως προς τη νομιμότητα των εκλογών των συνεταιρισμών (Α' Μέρος), καθώς και άλλα σημεία του νόμου 2169/93, τα οποία, κατά τον μελετητή, χρήζουν τροποποίησης. (Β' Μέρος).

«Σ.Π.»

Α ' Μ Ε Ρ Ο Σ

1. Σκολιασμός μεταβατικών διατάξεων

Με το άρθρο 49 παράγρ. 1 του Νόμου 2169/93 προβλέπονται τα ακόλουθα:

«Το Διοικητικό Συμβούλιο της Α.Σ.Ο. εντός 3 μηνών από της δημοσίευσης του παρόντος Νόμου, υποχρεούται στη διαγραφή όλων των μελών που δεν έχουν τις προϋποθέσεις εγγραφής, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 1 του παρόντος. Η μη εφαρμογή της παρούσης διάταξης θεωρείται παράβαση καθήκοντος και τιμωρείται ως ο νόμος ορίζει».

Η παράγραφος αυτή, δυστυχώς, καταργήθηκε με το άρθρο 3 παρ. 5 του Νόμου 2181/8-2-94, και έτσι δεν έγινε η εκκαθάριση του μητρώου των μελών του Α.Σ.Ο., που δεν είχαν τις προϋποθέσεις εγγραφής στο Συνεταιρισμό.

Με το άρθρο 50 παρ. 1 προβλέπεται «λήξη της θητείας των Διοικητικών και Εποπτικών Συμβουλίων και αντιπροσώπων των Α.Σ.Ο. όλων των βαθμίδων και της ΠΑΣΕΓΕΣ από 5-9-93 έως 28-1-94, εντός του οποίου υποχρεούνται να διεξάγουν αρχαιρεσίες για ανάδειξη νέων Διοικητικών και Εποπτικών Συμβουλίων και αντιπροσώπων, με παράταση των ληγουσών θητειών προ της 5-9-93 μέχρι την ημερομηνία αυτή. Με την παρ. 2 του άρθρου παρατείνεται η θητεία των ανωτέρω επί ένα εξάμηνο από της ημερομηνίας της προηγούμενης παραγράφου».

Επί της μεταβατικής αυτής διατάξεως έχουμε να σημειώσουμε, ότι δεν είναι αρμοδιότητα της Πολιτείας να καθορίζει τη λήξη της θητείας και το χρόνο εκλογής των αιρετών των Α.Σ.Ο.

Εν πάση περιπτώσει, η διάταξη αυτή εφαρμόστηκε και προχώρησαν οι εκλογείς και αναδείχθηκαν τα Συμβούλια και οι αντιπρόσωποι των Α.Σ.Ο. από τις Γενικές Συνελεύσεις των μελών τους.

Και τίθεται ήδη το ερώτημα: Είναι νόμιμες οι συνθέσεις των Γενικών Συνελεύσεων

των Α.Σ.Ο. και είναι νόμιμα τα Συμβούλια και οι αντιπρόσωποι αυτών, όταν με την κατάργηση της μεταβατικής διατάξεως της παρ. 1 του άρθρου 49, του Ν. 2169/1993 περί Α.Σ.Ο., δεν έγινε και προσαρμογή 1) των προϋποθέσεων εγγραφής μέλους στο Συνεταιρισμό του άρθρου 7 και 2) της καταβολής της συνεταιριστικής μερίδας των άρθρων 10 και 13 του ισχύοντος ακόμα Νόμου 2169/1993;

Η απάντηση στο άνω ερώτημα είναι ότι: ούτε η σύνθεση των Γενικών Συνελεύσεων είναι νόμιμη, ούτε κατ' ακολουθίαν και τα εκλεγέντα Συμβούλια και οι αντιπρόσωποι, για τους ακόλουθους λόγους:

2. Νομιμότητα συνθέσεως Γενικών Συνελεύσεων Α.Σ.Ο.

Εμφανίζονται ως μέλη Συνεταιρισμών πρόσωπα τα οποία δεν έχουν ή απώλεσαν τις προϋποθέσεις εγγραφής στο Συνεταιρισμό, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1, που προβλέπει:

«Μέλη Αγροτικού Συνεταιρισμού μπορούν να γίνουν ενήλικα φυσικά πρόσωπα, που είναι κάτοχοι ή μισθωτές εκμεταλλεύσεων σε οιονδήποτε κλάδο της Αγροτικής Οικονομίας, στις οποίες απασχολούνται κατά κύριο λόγο και ο κλάδος αυτός να προβλέπεται από τον Καταστατικό σκοπό του Συνεταιρισμού. Επίσης, μπορούν να γίνουν μέλη Εκκλησιαστικά ή Κοινωνική Ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με τις ίδιες ως άνω προϋποθέσεις. Για την ίδια Αγροτική Εκμετάλλευση γίνονται δεκτοί στο Συνεταιρισμό ο αρχηγός της Εκμετάλλευσης και τυχόν ενήλικα τέκνα του, με τα οποία την εκμεταλλεύονται από κοινού. Δεν υπάρχει περιορισμός για την είσοδο μελών στους ελεύθερους Δασικούς και Αλιευτικούς Συνεταιρισμούς».

Αν ληφθεί υπόψη, ότι η σύνθεση των Γενικών Συνελεύσεων του Συνεταιρισμού προ-ερχόταν, κατά τις τελευταίες αρχαιρεσίες, από μέλη με βάση το Ν. 1541/1985 (και όχι το Ν. 2169/93), στον οποίο υπάρχουν διαφορετικές προϋποθέσεις εγγραφής μελών, τότε γίνεται αμέσως αντιληπτή η μη νόμιμη σύνθεση των Γενικών Συνελεύσεων του Συνεταιρισμού και επομένως ήταν άστοχος η διαγραφή της μεταβατικής διατάξεως του Νόμου 2169/93, άρθρο 49, παρ. 1 (της εκκαθαρίσεως, δηλονότι, προ των εκλογών του Μητρώου των μελών των Συνεταιρισμών). Η μη εκκαθάριση του Μητρώου των μελών των Συνεταιρισμών, που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, δημιούργησε νόθες συνελεύσεις, αφού ψήφισαν, κατά τις γενόμενες εκλογές, και άτομα που δεν μπορούσαν να είναι μέλη του Συνεταιρισμού, με συνέπεια να μην είναι νόμιμοι και οι εκλεγέντες στα Συμβούλια των Συνεταιρισμών, καθώς και οι αντιπρόσωποι των. Έτσι, και οι Γενικές Συνελεύσεις των Δευτεροβαθμίων, Τριτοβαθμίων Α.Σ.Ο. και της ΠΑΣΕΓΕΣ δεν είχαν και δεν έχουν νόμιμη σύνθεση και, κατ' ακολουθίαν, και οι εκλεγέντες από τις Γενικές αυτές Συνελεύσεις δεν νομιμοποιούνται.

Εξ άλλου, πάλι ψήφισαν στις Γενικές Συνελεύσεις και ενδεχομένως αναδείχθηκαν στα Συμβούλια και στους Αντιπροσώπους μέλη (έστω και αν είχαν τις προϋποθέσεις εγγραφής), που δεν είχαν καταβάλει τη συνεταιριστική τους μερίδα (την αρχική των 25.000 δρχ. τουλάχιστον) και ως εκ τούτου δεν είχαν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, σύμφωνα με τα άρθρα 10 παρ. β και 13 παρ. 1 του Νόμου 2169/93, κατά τα οποία «κάθε μέλος Αγροτικού Συνεταιρισμού υποχρεούται να καταβάλλει τη συνεταιριστική μερίδα και κάθε μέλος υποχρεούται να έχει τουλάχιστον μία συνεταιριστική μερίδα. Το μέλος που καθυστερεί και μιά δόση της συνεταιριστικής μερίδας, δεν έχει δικαίωμα ψήφου στη Γενική Συνέλευση και δικαίωμα του εκλέγεσθαι».

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι, εφόσον για τις Γενικές Συνελεύσεις των Συνεταιρισμών που προέβησαν στην ανάδειξη των Συμβουλίων και των Αντιπροσώπων τους (ως η παρ. 2 του άρθρου 20 του Ν. 2169/93 προβλέπει), τότε αυτή νομιμοποιείται. Η άποψη αυτή θα είχε ισχύ και αποτελεσματικότητα, αν αφορούσε σύνθεση Γενικής Συνέλευσης συγκεκριμένης και όχι κάθε Γενικής Συνέλευσης Συνεταιρισμών, που διαρκώς δεν θα έχει νόμιμη σύνθεση, εφόσον δεν εκκαθαρίζεται το Μητρώο Μελών των Συνεταιρισμών. Η εκκαθάριση του Μητρώου Μελών των Συνεταιρισμών είναι υποχρεωτική με τον ισχύοντα Νόμο 2169/93 περί Α.Σ.Ο., σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 1 του Νόμου, κατά το οποίο «Το Διοικητικό Συμβούλιο διαγράφει **υποχρεωτικά**, με αιτιολογημένη απόφασή του, το μέλος του Συνεταιρισμού, όταν δεν έχει πλέον τις προϋποθέσεις εγγραφής και επήλθε ένα από τα κωλύματα εγγραφής και δεν εκπληροί αδικαιολόγητα τις προς το Συνεταιρισμό υποχρεώσεις του».

Σημειώνεται ότι η μη εκκαθάριση του Μητρώου Μελών και η μη διαγραφή όσων δεν έχουν τις προϋποθέσεις εγγραφής ή απώλεσαν αυτές και δεν εκπληρώνουν αδικαιολογήτως τις υποχρεώσεις προς το Συνεταιρισμό, δημιουργεί και ποινικές ευθύνες στο Διοικητικό Συμβούλιο πρωτίστως και ακολούθως στο Εποπτικό Συμβούλιο, λόγω μη εφαρμογής του Νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 45 παρ. 5 του Ν. 2169/93, κατά το οποίο «τιμωρούνται μέλη του Διοικητικού και Εποπτικού Συμβουλίου κλπ. για παράβαση των διατάξεων του Νόμου ή του Καταστατικού, ή για τις ενέργειες που αντίκεινται στις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, ή για μη εκτέλεση, σύμφωνα με το Νόμο και το Καταστατικό, των καθηκόντων τους, καθώς και για την παράλειψη συντάξεως και δημοσιεύσεως του Ισολογισμού, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 31 του παρόντος». Οι προβλεπόμενες ποινές, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου, είναι φυλάκιση από ένα μήνα έως ένα έτος, εφόσον από άλλες διατάξεις δεν προβλέπεται βαρύτερη ποινή.

3. Νομιμότητα εκλεγέντων Συμβουλίων και Αντιπροσώπων

Εφόσον τα εκλεγέντα Συμβούλια και οι Αντιπρόσωποι των Συνεταιρισμών στις Ε.Α.Σ. δεν έγιναν από νόμιμη σύνθεση Γενικής Συνέλευσεως, κατ' ακολουθίαν και τα εκλεγέντα Συμβούλια και οι αντιπρόσωποι δεν έχουν την αδιαφιλονίκητη νομιμότητα όταν - ενδεχομένως - αριθμός εξ αυτών δεν έχουν ή απώλεσαν τις προϋποθέσεις εγγραφής και δεν θεωρούνται μέλη. Το ουσιώδες είναι ότι συνεχίζεται η παραμονή των εκλεγέντων αυτών στα Συμβούλια και των Αντιπροσώπων, παρά τα προαναφερθέντα άρθρα 7, 10, 12 και 13 του ισχύοντος Νόμου 2169/93.

Το θέμα έχει ευρύτερη σημασία, δοθέντος ότι οι αντιπρόσωποι των Συνεταιρισμών στην Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.) συνιστούν τη Γενική Συνέλευση αυτής και ως εκ τούτου μεταφέρουν και σ' αυτή τη μη νόμιμη σύνθεση της Γενικής της Συνέλευσης και κατ' ακολουθίαν στις Τριτοβάθμιες Συνεταιριστικές Οργανώσεις και στην ΠΑΣΕΓΕΣ.

Εφόσον ο Νόμος 2169/93 συνεχίζει να ισχύει, με την τροποποίηση που υπέστη από το Νόμο 2181/8.2.94, συνεχίζεται και η ποινική ευθύνη των Συμβουλίων που αδρανούν και δεν συμμορφώνονται με το Νόμο και το Καταστατικό, σύμφωνα με το άρθρο 45 παρ. 5 του Νόμου, όπως προαναφέρθηκε.

Και ήδη γεννάται το ερώτημα: Είναι νόμιμη η συναλλαγή των Συνεταιριστικών Οργανώσεων με τις Τράπεζες και τρίτους, όταν μάλιστα μέλη των Συμβουλίων τους δεν μπορούν να είναι μέλη του Συνεταιρισμού τους; Μη μέλη Συνεταιρισμού δεν

δύνανται να αναδειχθούν στα Συμβούλια αυτού ή αντιπρόσωποί του στην Ε.Α.Σ. της περιφέρειάς τους και επομένως και από την πλευρά αυτή δεν υπάρχει νόμιμη σύνθεση των Συμβουλίων και νόμιμη εκλογή των Αντιπροσώπων, ως μη συνεταίρων.

Γίνεται, νομίζουμε, αντιληπτό πού μπορεί να καταλήξει για το Συνεταιριστικό Κίνημα η συνέχιση της μη εφαρμογής του ισχύοντος Νόμου 2169/93, όπως τροποποιήθηκε, τόσο από απόψεως νόμιμης συναλλαγής των Α.Σ.Ο., όσο και από απόψεως ποινικής ευθύνης των Συμβουλίων που δεν μεριμνούν για την εκκαθάριση του Μητρώου Μελών των Συνεταιρισμών τους.

4. Ανάγκη αποκατάστασης της νομιμότητας και ελευθεριότητας στις Α.Σ.Ο.

Από τα προλεχθέντα εξάγεται αβίαστα το συμπέρασμα, ότι η αποκατάσταση της νομιμότητας και ελευθεριότητας στις Α.Σ.Ο. και βασικά στις Πρωτοβάθμιες, που επηρεάζουν και τις ανωτέρου βαθμού Α.Σ.Ο., είναι απολύτως αναγκαία.

Ενδείκνυται, λοιπόν, τα σημερινά Διοικητικά Συμβούλια των Συνεταιρισμών να επιληφθούν το ταχύτερο της εκκαθάρισεως του Μητρώου με τη διαγραφή των μη εχόντων τις προϋποθέσεις εγγραφής του άρθρου 7 του Νόμου 2169/93, σε πρώτο στάδιο, και ακολούθως να ασχοληθούν με τους μη εξοφλήσαντες την αρχική εκ δρχ. 25.000 συνεταριστική τους μερίδα. Εφόσον στη Διοίκηση υπάρχουν πρόσωπα που δεν έχουν τις προϋποθέσεις εγγραφής και είναι και εκ τούτου διαγραφτέα από το Μητρώο Μελών, τότε οι λοιποί Σύμβουλοι - προ της εκκαθάρισεως του Μητρώου των Μελών - να συμπληρώσουν το Διοικητικό Συμβούλιο από τους επιλαχόντες στις εκλογές (και είναι μέλη του Συνεταιρισμού), σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 23 του ισχύοντος Νόμου.

Το Εποπτικό Συμβούλιο φέρει και αυτό την ίδια ευθύνη, τόσο για την απαλλαγή από μέλη του, που δεν έχουν τις προϋποθέσεις εγγραφής, όσο και για την εφαρμογή, από το Διοικητικό Συμβούλιο, του Νόμου. Αμφότερα τα Συμβούλια είναι ποινικώς υπεύθυνα σύμφωνα με το Νόμο 2169/93 άρθρο 45 παρ. 5.

Αναφορικά με τους εκλεγέντες αντιπροσώπους των Συνεταιρισμών στην Ε.Α.Σ. της περιφέρειάς τους, να ακολουθηθεί η αυτή διαδικασία και να αντικατασταθούν από τους επιλαχόντες που έχουν τις προϋποθέσεις εγγραφής και παραμένουν μέλη του Συνεταιρισμού τους και εξόφλησαν τη συνεταριστική τους μερίδα των 25.000 δρχ. τουλάχιστον.

Με την ολοκλήρωση των ως άνω ενεργειών, της εκκαθάρισεως του Μητρώου Μελών των Συνεταιρισμών, αποκαθίσταται η νόμιμη σύνθεση των Γενικών Συνελεύσεων των Συνεταιρισμών και η νομιμότητα των μελών των Συμβουλίων και των Αντιπροσώπων και, κατ' επέκταση, των ανωτέρου βαθμού Α.Σ.Ο. και της ΠΑΣΕΓΕΣ. Το Υπουργείο Γεωργίας, ως εποπτεύουσα αρχή, θα πρέπει να δώσει εντολή στην Εποπτεία Συνεταιρισμών της ΑΤΕ, που προσωρινά ασκεί τον έλεγχο της νομιμότητας και διαχείρισης στις Α.Σ.Ο., να προχωρήσει αμέσως στην παρακολούθηση εφαρμογής του Νόμου από τα Συμβούλια των Συνεταιρισμών και να καταγγείλει αρμοδίως κάθε απειθαρχία για την εφαρμογή του Νόμου.

Απαιτείται, επίσης, κατάργηση των άρθρων 1, 2, 3 και 7 του Νόμου 2181/1994, που τροποποιεί διατάξεις του ισχύοντος Νόμου 2169/93 περί Α.Σ.Ο. και επανεξέταση διατάξεων του Ν. 2169/93 για τους ακόλουθους λόγους:

α) **Με το άρθρο 1 παρ. 1**, προστίθενται εδάφια στην παρ. 2 του άρθρου 3 του Ν.

2169/93, ήτοι: «Δεν επιτρέπεται η ίδρυση δεύτερου Συνεταιρισμού μέσα στα όρια ενός Δήμου ή Κοινότητας. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η ίδρυση δεύτερου κλπ.» Η απαγόρευση ιδρύσεως και δεύτερου Συνεταιρισμού είναι ανελεύθερη. Η ίδρυση Συνεταιρισμού είναι θέμα της ελεύθερης θέλησης των αγροτών, άνευ περιορισμών από το Νόμο. Να παραμείνει η προβλεπόμενη ελευθεριότητα του Νόμου 2169/93 για την ίδρυση Αγροτικού Συνεταιρισμού.

β) **Με το άρθρο 1 παρ. 2**, αντικαθίσταται η παρ. 2 του άρθρου 16 του Ν. 2169/93, περιορίζοντας τις ψήφους των μελών σε μία ψήφο κάθε μέλους, από δύο κατ' ανώτατο όριο που υπήρχε στον ισχύοντα Νόμο και με προϋπόθεση ότι θα προβλεπόταν αυτό από το Καταστατικό του Συνεταιρισμού.

Η κατάργηση της δεύτερης ψήφου στους έχοντες τουλάχιστον 4 συνεταιριστικές μερίδες είναι τελείως άδικη, καθόσον δεν αναιρεί την ισότητα των μελών έναντι του Συνεταιρισμού των. Σε παραγωγικούς Συνεταιρισμούς είναι και αναγκαία η επί πλέον της μιάς ψήφος. Άλλωστε και ο γαλλικός Νόμος και ο γερμανικός και ο αυστριακός, από τον οποίο προήλθε και ο Νόμος 602/1915 περί Συνεταιρισμών, προέβλεπε μέχρι και 5 ψήφους και όχι μόνο δύο που προβλεπόταν από το Νόμο 2169/93. Πλέον τούτου, ανάγεται στο Καταστατικό του Συνεταιρισμού η πρόβλεψη και δεύτερης ψήφου μέλους και μόνο εφόσον έχει τουλάχιστον τέσσερις συνεταιριστικές μερίδες.

γ) **Με το άρθρο 2**, αντικαθίσταται το άρθρο 23 του ισχύοντος Νόμου 2169/1993 περί Α.Σ.Ο., επαναφέροντας για τις αρχαιρείς το σύστημα των συνδυασμών του Νόμου 1541/1985 με την κομματικοποίηση του Συνεταιριστικού Κινήματος. Αλλά και ο Νόμος 2169/93, με την προβλεπόμενη σταύρωση του ημίσεος συν ένα του αριθμού των μελών του Διοικητικού και Εποπτικού Συμβουλίου, δεν είναι άμοιρος της εκ του Νόμου κομματικοποίησης. Πρέπει να γίνει αντιληπτό, ότι ο Συνεταιρισμός γενικά είναι ελεύθερη ένωση προσώπων, που εκλέγουν ελεύθερα τα Συμβούλιά τους, τα οποία λογοδοτούν στα μέλη και ανακαλούνται από αυτά οποτεδήποτε δια της Γενικής Συνέλευσής τους.

Σε κανένα μέρος του κόσμου δεν έχει εισαχθεί τέτοιο διασπαστικό σύστημα των παραταξιακών ψηφοδελτίων. Ο Συνεταιρισμός στηρίζεται στη συναίνεση, την ομοψυχία και ενότητα των μελών του, για τις δραστηριότητες και ενέργειές του και όχι σε παραταξιακές ομάδες.

δ) **Με το άρθρο 3 παρ. 1**, αντικαθίσταται η παρ. 3 του άρθρου 35 του Νόμου 2169/93, αναφορικά με τη σύσταση Ενώσεως Αγροτικών Συνεταιρισμών και απαγορεύεται η σύσταση και δεύτερης Ε.Α.Σ. στον ίδιο Νομό. Ανελεύθερη και εδώ η εκ του Νόμου απαγόρευση, ως αναπτύχθηκε και για τους Συνεταιρισμούς.

ε) **Με το άρθρο 3 παρ. 2α**, τροποποιείται το άρθρο 36 του Νόμου 2169/93 και ορίζεται ότι, κάθε αντιπρόσωπος έχει μιά ψήφο στη Γενική Συνέλευση της Ε.Α.Σ. Επίσης, καταργείται η παρ. 7, που αφορά το χρόνο σύγκλησης της τακτικής Γενικής Συνέλευσης των Αντιπροσώπων της, με την παρ. 2β.

στ) **Με το άρθρο 3 παρ. 3**, καταργείται η παρ. 3 εδάφ. 2 του άρθρου 37 του Ν. 2169/93, που αφορά τη σύσταση και δεύτερης κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης.

ζ) **Με το άρθρο 3α παρ. 4**, τροποποιείται η παρ. 6 του άρθρου 37 του Ν. 2169/93, ως προς τον καθορισμό των συνεταιριστικών μεριδίων των Συνεταιρισμών στην Ένωση και αυτής στην Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση.

η) **Με το άρθρο 3 παρ. 5**, καταργείται η παρ. 1 του άρθρου 49 του Ν. 2169/93, ανα-

φορικά με την εκκαθάριση του Μητρώου Μελών.

θ) **Με το άρθρο 7**, αντικαθίσταται η παρ. 2 του άρθρου 36 του Ν. 2169/93, με την παρ. 2 του άρθρου 48 του Ν. 1541/1985, όπως ίσχυε πριν την τροποποίησή του, χωρίς όμως και να την μνημονεύει (αφορά ψήφους Αντιπροσώπων στην Ε.Α.Α.Σ.).

Σημειώνεται ότι η παραπομπή σε άρθρο του καταργηθέντος Νόμου 1541/85 και μάλιστα πριν από την τροποποίησή του και χωρίς να μνημονεύεται στο Ν. 2181/1994, είναι τελείως αδόκιμη ενέργεια.

Δεν είναι νοητό να παραπέμπει ο Νόμος σε άρθρο Νόμου καταργηθέντος και τροποποιηθέντος, χωρίς να μνημονεύεται στο Ν. 2181/94 η επαναφορά του. Έτσι, φαίνεται ο Νόμος 1541/85, καίτοι καταργηθείς, να ισχύει για το άρθρο 48 παρ. 2 στην αρχική του μορφή.

Τα ανωτέρω, ως προς το Ν. 2181/94, που τροποποιεί ανεπιτυχώς και αντιδεοντολογικώς το Ν. 2169/93.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

Ο Νόμος 2169/93

Ο Νόμος 2169/93 έχει θετικά στοιχεία, πλην όμως απαιτείται επανεξέταση βασικών διατάξεών του, φιλελευθεροποίησή του και απλούστευσή του, σύμφωνα και με τις διεθνείς αντιλήψεις, προσαρμοσμένες στην ελληνική πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, σημειώνονται τα ακόλουθα, ως προς την ανάγκη τροποποίησης άρθρων του ισχύοντος Νόμου 2169/93 περί Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Α.Σ.Ο.).

Άρθρο 4 παρ. 1: Προβλέπεται για σύσταση Αγροτικού Συνεταιρισμού, η σύνταξη και υπογραφή καταστατικού από είκοσι τουλάχιστον πρόσωπα κλπ. Θα ήταν εξυπηρητικό να προβλεπόταν, αντί 20 7 πρόσωπα.

Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιτρέπεται η σύσταση Συνεταιρισμού από 5-7 πρόσωπα. Η καθιέρωση 7 προσώπων έχει σκοπιμότητα (όπως προέβλεπε και ο Νόμος 602/1915 περί Συνεταιρισμών, που προερχόταν από τον Αυστριακό κυρίως Νόμο) και πρακτική αξία, γιατί δίνει τη δυνατότητα για συνεταιριστική συνεργασία συγγενών και φίλων προσώπων στην πρωτογενή παραγωγή για κοινές εκμεταλλεύσεις, αντί της δημιουργία εμπορικών εταιρειών, και οι μικροί αυτοί Συνεταιρισμοί να μπορούν να γίνουν μέλη παραγωγικού Συνεταιρισμού της περιφέρειάς τους.

Άρθρο 7 παρ. 1: Από την παράγραφο αυτή να διαγραφούν, α) η λέξη «φυσικά» και β) οι λέξεις «στις οποίες ασχολούνται κατά κύριο λόγο». Οι διαγραφές αυτές είναι αναγκαίες για τους κάτωθι λόγους:

Πρώτον: Για να μην αποκλεισθεί η εγγραφή, ως μελών του Συνεταιρισμού, των νομικών προσώπων. Είναι συχνά αναγκαία, εκ των πραγμάτων, η εγγραφή στο Συνεταιρισμό των Ν.Π. (εφόσον βέβαια έχουν τις προϋποθέσεις εγγραφής), καθόσον υπάρχουν περιπτώσεις δημιουργίας Εταιρειών του Εμπορικού Διακαίου των Αγροτών, για τη συνένωση εκμεταλλεύσεων (κτηνοτροφικών, χοιροτροφικών, πτηνοτροφικών, καλλιέργειας βάμβακος κλπ.), με σκοπό τη μεγέθυνσή τους προς μείωση των δαπανών, ευχερέστερη διάθεση της παραγωγής, ανετότερη εργασία κλπ. Η δημιουργία ομάδας Κοινής Εκμετάλλευσης (Ο.Κ.Ε.), όπως το άρθρο 31 παρ. 6 και του Νόμου 2169/93 ορίζει, δεν εξυπηρετεί πάντοτε την περίπτωση, γιατί μέλη του Συνεταιρισμού

πρέπει να γίνουν όλα τα μέλη της Ομάδας, αφού οι Ο.Κ.Ε. δεν έχουν νομική προσωπικότητα, ενώ το Ν.Π. (Συνεταιρισμός ή Εταιρεία Εμπορική) θα είναι μέλος του Συνεταιρισμού με καταφανή πλεονεκτήματα και απλουστεύσεις (δανεισμοί, προμήθειες, διάθεση παραγωγής, διοίκηση, χρήση μηχανών και εγκαταστάσεων, κυριότητα αυτών κλπ.).

Εξ άλλου, τι θα γίνει με τα υπάρχοντα Ν.Π. μέλη του Συνεταιρισμού; Ασφαλώς θα διαγραφούν ή θα πρέπει να διαλυθούν και να γίνουν Ο.Κ.Ε. με τις επί μέρους εκμεταλλεύσεις του καθενός.

Επί πλέον πάλι, τι θα γίνει με τους Ευρωπαϊκούς Συνεταιρισμούς, όπου προβλέπεται (στο σχέδιο) η εγγραφή ως μελών του Συνεταιρισμού και των Ν.Π.;

Τέλος, το άρθρο 1 του Νόμου 2169/93 περί Α.Σ.Ο. ορίζει ότι: «Οι Α.Σ.Ο. είναι εκούσιες ενώσεις προσώπων (δηλαδή νομικών και φυσικών), πράγμα που έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 7 του Νόμου, το οποίο περιορίζει την ιδιότητα του μέλους στα φυσικά πρόσωπα (για τους Συνεταιρισμούς) χωρίς να κάνει διαστολή μεταξύ πρωτοβαθμίων και λοιπών βαθμών Α.Σ.Ο. Η αυτή αντίθεση με το άρθρο 7 υπάρχει και στο άρθρο 4 του Νόμου 2169/93, κατά το οποίο «για σύσταση Συνεταιρισμού απαιτείται η σύνταξη Καταστατικού και η υπογραφή του από 20 τουλάχιστον πρόσωπα», χωρίς διαστολή (φυσικών και νομικών).

Δεύτερον: Γιατί η φράση αυτή «Στις οποίες ασχολούνται κατά κύριο λόγο» θα δημιουργήσει στην πράξη αμφισβητήσεις, προβλήματα και θέμα ερμηνείας - ως προς την απασχόληση κατά κύριο λόγο - και συγκεκριμένα:

Παράδειγμα 1: Σιτοπαραγωγός καλλιεργεί 300 στρέμματα και έχει το μεγαλύτερο εισόδημά του από τη σιτοκαλλιέργεια, με απασχόληση ετησίως όχι μεγαλύτερη των δύο μηνών. Παράλληλα, ο ίδιος ασχολείται για περίοδο 5-6 μηνών ετησίως σε άλλες εργασίες (ως: τεχνίτης, εποχιακός υπάλληλος κλπ.). Δοθέντος ότι η απασχόληση στη σιτοκαλλιέργεια δεν ξεπερνά τους δύο μήνες το πολύ ετησίως, έναντι 5-6 μηνών της άλλης απασχολήσεώς του, τότε αυτός δεν μπορεί να γίνει μέλος Συνεταιρισμού, αφού έχει μεγαλύτερη απασχόληση εκτός της αγροτικής οικονομίας, καίτοι έχει το μεγαλύτερο εισόδημά του από την αγροτική του εκμετάλλευση.

Παράδειγμα 2: Πτηνοτρόφος, χοιροτρόφος κλπ., απασχολούμενος ετησίως κατά μέσο όρο περί τους 7 μήνες και επί 5 μήνες, κατά μέσο όρο, απασχολείται σε διάφορα επαγγέλματα από τα οποία έχει μεγαλύτερο εισόδημα, αυτός μπορεί να γίνει μέλος Συνεταιρισμού, γιατί έχει μεγαλύτερο εισόδημα από απασχολήσεις του σε άλλα επαγγέλματα.

Παράδειγμα 3: Παραγωγός με απασχόληση στον αγροτικό τομέα κατά 50% ετησίως και κατά 50% ως επαγγελματίας. Στην περίπτωση αυτή και οι δύο απασχολήσεις είναι κύριες, ανεξάρτητα του ύψους του εισοδήματος που απολαμβάνει από κάθε απασχόληση. Το αυτό συμβαίνει με τους μελισσοκόμους που έχουν και άλλες απασχολήσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, ποιά απασχόληση θα επικρατήσει;

Καθίσταται αμέσως αντιληπτό, ότι στην πράξη δε θα λειτουργήσει η διάταξη αυτή, άλλως κινδυνεύει μεγάλο ποσοστό αγροτών να μη μπορούν να γίνουν μέλη Συνεταιρισμού.

Πρέπει να αναγνωρίζεται η πολλαπλή απασχόληση των αγροτών. Όταν τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. εφαρμόζουν προγράμματα πληρέστερης απασχόλησης των αγροτών (για να παραμείνουν στην περιοχή τους) με τη δημιουργία εποχιακών βιομηχανικών,

βιοτεχνικών και λοιπών ευκαιριών απασχόλησης, και όταν και στη χώρα μας διατυπώνονται τέτοιες σκέψεις, δημιουργείται με το Νόμο κάλυμμα σοβαρό για εγγραφή μελών στο Συνεταιρισμό.

Θα πρέπει απαραίτητα, να διαγραφούν οι λέξεις που δυσχεραίνουν την εγγραφή μελών και ν' αφηθεί ελεύθερη η είσοδος στο Συνεταιρισμό, αρκεί απλώς η απασχόληση να είναι μερική ή ολική σε οποιοδήποτε κλάδο της Αγροτικής Οικονομίας και ο κλάδος αυτός να προβλέπεται από τους καταστατικούς σκοπούς του Συνεταιρισμού.

Τέλος, στην ίδια παρ. 1 του άρθρου 7 εδάφ. 3, προβλέπεται: «Για την ίδια αγροτική εκμετάλλευση γίνονται δεκτοί στο Συνεταιρισμό, ο αρχηγός της Εκμετάλλευσης και τυχόν ενήλικα τέκνα του, με τα οποία την εκμεταλλεύεται από κοινού». Το εδάφιο αυτό πρέπει να διαγραφεί, γιατί θα προκαλέσει σύγχυση και προβλήματα, τόσο ως προς την εγγραφή όλων των μελών της συνεκμετάλλευσης στο Συνεταιρισμό, όσο και ως προς τις συναλλαγές (υποχρεώσεις, δανεισμούς κλπ.) με το Συνεταιρισμό. Η περίπτωση αυτή της παραγράφου δύναται να αντιμετωπισθεί με τις παρ. 6 και 7 του άρθρου 31 του Νόμου 2169/93, όπου διευκρινίζονται οι θέσεις των συνεκμεταλλευτών, που αφορούν στις Ομάδες Κοινής Εκμετάλλευσης (Ο.Κ.Ε.).

Η εγγραφή ως μελών στο Συνεταιρισμό όλων των ενηλίκων μελών της οικογένειας είναι αδικαιολόγητη και θεωρείται μεθόδευση για τον επηρεασμό του αποτελέσματος των αρχαιρεσιών. Ο γαλλικός Νόμος, ειδικά για τα φυσικά πρόσωπα, μνημονεύει ότι, μέλη Συνεταιρισμού μπορούν να γίνουν μόνο αυτά που είναι επικεφαλής της Εκμετάλλευσης.

Άρθρο 13. παρ. 2. Ορίζεται ότι: «Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας δεν μπορεί να είναι μικρότερο των 50.000 δρχ.». Ορθότερο είναι, το ύψος της μερίδας να καθορίζεται από το Καταστατικό και όχι από το Νόμο. Αν τα μέλη προβλέπουν να προβούν σε επενδύσεις που απαιτούν ανάλογα κεφάλαια, τότε τα ίδια μέλη προβαίνουν σε προσαρμογή της συνεταιριστικής μερίδας οικειοθελώς, όπως έχει γίνει πολλές φορές στην πράξη.

Η αυξημένη μερίδα, δυσβάστακτη για μέλη Συνεταιρισμού με περιορισμένες δραστηριότητες, είναι τις περισσότερες φορές ανεπαρκής για μέλη Συνεταιρισμών, που προβαίνουν σε επενδύσεις για εξυπηρέτηση και αξιοποίηση της παραγωγής τους.

Άρθρο 14. Στην παρ. 1, προβλέπεται το ύψος της ευθύνης των μελών στο εξαπλάσιο του ύψους της συνεταιριστικής μερίδας. Και για το θέμα της ευθύνης ισχύουν τα ανωτέρω περί συνεταιριστικής μερίδας. Είναι θέμα Καταστατικού και όχι του Νόμου. Όταν ο Συνεταιρισμός, λόγω ανεπτυγμένων δραστηριοτήτων, έχει ανάγκη κεφαλαίων για την εξυπηρέτηση των μελών, τότε τα μέλη, οικειοθελώς, προσαρμόζουν την ευθύνη τους, ώστε να έχει ο Συνεταιρισμός τους την αναγκαία πιστωτική επιφάνεια, όπως πολλές φορές έχει γίνει στην πράξη.

Άρθρο 23 παρ. 3 εδάφ. 5: Από το εδάφιο αυτό να διαγραφούν οι λέξεις «το ήμισυ συν ένα» και στη θέση τους να προστεθούν οι λέξεις «ίσος ή μικρότερος».

Η διάταξη αυτή, ως έχει, είναι τελείως ανορθόδοξη, αδικαιολόγητη, ανεδαφική, δεσμευτική της ελεύθερης εκλογής των Συμβουλίων και των Αντιπροσώπων του Συνεταιρισμού με την επί μέρους εκλογή τους και όχι στο σύνολό τους. Το μόνο που προσφέρει είναι η εκ του Νόμου κοιματικοποίηση, την οποία θα εκμεταλλευθούν πάλι τα κόμματα προς μεγίστη ζημία του Συνεταιριστικού Κινήματος, πράγμα που δημιούργησε ο Νόμος 1257/1982 και στη συνέχεια ο Νόμος 1541/85 περί Α.Σ.Ο. και τα δεινά που προκάλεσε στις Α.Σ.Ο., τα οποία τα ζούμε καθημερινά.

Δυστυχώς, με την τροποποίηση του Νόμου 2169/93, που έγινε από το Νόμο 2181/1994, επανήλθε και πάλι το σύστημα των δια συνδυασμών αρχαιρεσιών, αντί να καταργηθεί από το Ν. 2169/93, το «ήμισυ συν ένα».

Σημειώνεται ότι, σε κανένα μέρος του κόσμου δεν έχει εισαχθεί το σύστημα των συνδυασμών στις αρχαιρεσίες, το οποίο είναι σύστημα παραταξιακό, διασπαστικό. Ο Συνεταιρισμός απαιτεί ενότητα ενεργειών και στόχων και όχι κατακερματισμό των δυνάμεών του με συγκρότηση αντιμαχόμενων ομάδων, πράγμα που δε συνιστά Συνεταιρισμό. Ο Συνεταιρισμός έχει ανάγκη από ομοψυχία και συναίνεση των μελών του, για άνοδο και εξέλιξη και όχι οπισθοδρόμηση και κατάρρευση.

Παρ. 6: Προβλέπει τριετή τη διάρκεια θητείας των Συμβουλίων και των Αντιπροσώπων. Η τριετής διάρκεια είναι ανεπαρκής σε μεγάλους παραγωγικούς Συνεταιρισμούς. Να καθοριστεί ανώτατο όριο η τετραετής θητεία και το Καταστατικό να καθορίζει την κάτω της τετραετίας θητεία.

Παρ. 7. Η παράγραφος αυτή προβλέπει: α) την ανακατανομή αξιωματών των μελών του Δ.Σ., εφόσον ήθελε ζητηθεί από τα 2/3 τουλάχιστον του συνόλου των μελών του και β) την ανάκληση του Προέδρου του Δ.Σ. μόνο από τη Γενική Συνέλευση με την αυξημένη πλειοψηφία των 2/3 αυτής.

Θα πρέπει το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου αυτής να διαγραφεί μέχρι την όγδοη παράγραφο και να αντικατασταθεί ως ακολούθως:

«Κατά τη διάρκεια της θητείας του Διοικητικού Συμβουλίου μπορεί να γίνει ανάκληση και ανακατανομή αξιωματών οποτεδήποτε, εφόσον ζητηθεί από την πλειοψηφία των μελών του».

Δεν πρέπει να λησμονείται η αρχή ότι, ο Συνεταιρισμός είναι ένωση προσώπων που εκλέγουν ελεύθερα τη διοίκησή του, η οποία Διοίκηση λογοδοτεί στα μέλη και ανακαλείται από αυτά οποτεδήποτε. Κατ' ακολουθίαν, η πλειοψηφία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, που καθόρισε τα αξιώματα και την εκλογή του Προέδρου, αυτή και μόνο είναι αρμόδια οποτεδήποτε να προβαίνει σε ανακατανομή αξιωματών και αντικατάσταση του Προέδρου.

Σε οικονομικούς Οργανισμούς απαιτείται ευελιξία και δυνατότητα αντιδράσεως της πλειοψηφίας των μελών του Δ.Σ. στις ενέργειες και εισηγήσεις ενός ανεπιθύμητου Προέδρου, καθώς και στις αντιδράσεις αυτού σε αποφάσεις της πλειοψηφίας των μελών του Δ.Σ., με αποτέλεσμα να ατονεί η δραστηριότητα του οργάνου. Ειδικότερα, επί πλέον, για τον Πρόεδρο του Δ.Σ. η παραπομπή της αντικαταστάσεώς του στην ειδική πλειοψηφία των 2/3 της Γενικής Συνέλευσης καθιστά αυτόν μόνιμο και υποχρεώνει τα μέλη να ανέχονται, μέχρι λήξεως της θητείας του, ενδεχομένως ένα αδιάφορο, επιζήμιο και μη συνεργάσιμο Πρόεδρο. Διαφεύγει το ότι οι Α.Σ.Ο. είναι οικονομικοί και όχι διοικητικοί οργανισμοί και συνεπώς η ενίσχυση της θέσεως του Προέδρου του Δ.Σ. δια του Νόμου (ανεξάρτητα από σκοπιμότητες) δεν ευσταθεί.

Παρ. 9α. Το εδάφιο αυτό να διαγραφεί, ώστε με καταδίκη και όχι απλή παραπομπή, να μη μπορεί να θέσει υποψηφιότητα εκλογής, σύμφωνα και με την αρχή του Δικαίου. Ο κατηγορούμενος είναι αθώος μέχρι την έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως.

Άρθρο 36 παρ. 2 και 3: Αφορά την εκλογή και ψήφο των Αντιπροσώπων των Συνεταιρισμών στην Ένωση. Ο αριθμός των Αντιπροσώπων κάθε Συνεταιρισμού στην Ένωση θα πρέπει να περιοριστεί σε έναν τακτικό με έναν αναπληρωματικό, όπως και από την Ένωση στην τριτοβάθμια Οργάνωση και την ΠΑΣΕΓΕΣ, ανεξάρτητα των

ψήφων κάθε Συνεταιρισμού στην Ένωση.

Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι, η ενιαία θέληση του Συνεταιρισμού στη Γενική Συνέλευση εκδηλώνεται με ενιαία κατεύθυνση ψήφων και το ίδιο ισχύει και για τα δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια όργανα. Κατά συνέπεια, η εκλογή πολυάριθμων παραταξιακών αντιπροσώπων με τη μεταφορά παραταξιακής νοοτροπίας, αφενός είναι ασυμβίβαστη με την έννοια του ενιαίου, συμπαγούς Συνεταιρισμού και αφετέρου δημιουργείται Γενική Συνέλευση δυσλειτουργική και ιδιαίτερα δαπανηρή.

Άρθρο 39 παρ. 3 εδάφ. 1: Προβλέπεται «*Μεταβίβαση των μετοχών Συνεταιριστικών Α.Ε. ελεύθερα, ύστερα από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης. Στην περίπτωση αυτή, απαιτείται αυξημένη πλειοψηφία των 2/3 των μελών της*». Σημειώνεται ότι οι Α.Ε. δεν έχουν μέλη, αλλά μετόχους. Η λέξη «Μέλη» να αντικατασταθεί με τις λέξεις «των 2/3 του παρισταμένου μετοχικού κεφαλαίου». Η αντικατάσταση αυτή είναι απαραίτητη για να μην εκληφθούν με τη λέξη «μέλη» τα άτομα και όχι το μετοχικό κεφάλαιο, σε περίπτωση που ο αριθμός των αντιπροσώπων με μικρότερο ποσοστό του παρισταμένου μετοχικού κεφαλαίου είναι μεγαλύτερος του αριθμού των εκπροσώπων μεγαλύτερου μετοχικού κεφαλαίου.

Πλην των ανωτέρω αναγκαίων προσαρμογών υπάρχουν και άλλες συναφείς διατάξεις που πρέπει να εναρμονισθούν, καθώς και να μεταφερθούν ορισμένες διατάξεις στα Καταστατικά των Συνεταιρισμών.

Συμπέρασμα.

Αντί όλων των αναγκαίων τροποποιήσεων και προσαρμογών, είναι προτιμότερο να προχωρήσει η ψήφιση νέου Νόμου περί Α.Σ.Ο., προσαρμοσμένου στις διεθνείς αρχές του Συνεργατισμού, με τις ακόλουθες διευκρινίσεις και αρχές.

1. Ορισμός - Σκοπός - Νομική μορφή - Διαβάθμιση Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων - Δραστηριότητες - Έδρα, Περιφέρεια και Επωνυμία τους: Εκφράζονται ικανοποιητικά με τα άρθρα 1, 2 και 3 του Ν. 2169/93 και είναι σκόπιμο να μεταφερθούν και στο νέο Νόμο.

2. Σύσταση Αγροτικού Συνεταιρισμού: Να περιορισθεί ο απαιτούμενος αριθμός προσώπων για σύσταση Αγροτικού Συνεταιρισμού σε 7, περιοριζόμενου του άρθρου 4 του Ν. 2169/93 στην πρώτη μόνο παράγραφο του. Τα λοιπά άρθρα 5 και 6 του Ν. 2169 μπορούν να μεταφερθούν στο νέο Νόμο. Σημειώνεται ότι ο αριθμός μελών για σύσταση Συνεταιρισμού (τουλάχιστον 7) είναι ο πλέον ενδεδειγμένος, όπως προαναφέρθηκε (για το Ν. 2169/93) και όπως προβλέπεται και στην Ε.Ε. Ο Νόμος 602/1915 περί Συνεταιρισμών προέβλεπε 7 πρόσωπα (φυσικά ή νομικά). Επίσης, 7 πρόσωπα προβλέπει και ο γαλλικός Νόμος ο οποίος, ειδικά για τα φυσικά πρόσωπα, ορίζει ότι, μέλος μπορεί να είναι ο επικεφαλής της Εκμετάλλευσης, για δε τους Συνεταιρισμούς από κοινού χρήση γεωργικών μέσων και από κοινού ζωικής παραγωγής μειώνεται από 7 σε 4.

3. Μέλη: Στο νέο Νόμο να προβλέπεται η ελεύθερη, εκούσια εγγραφή προσώπου στο Συνεταιρισμό, ανεξάρτητα αν είναι νομικό ή φυσικό πρόσωπο. Η παρ. 1 του άρθρου 7 του Ν. 2169/93 δεν εξυπηρετεί και πρέπει στο νέο Νόμο να ακολουθηθούν τα προλεχθέντα που ίσχυαν και στη χώρα μας με το Ν. 602/1915 περί Συνεταιρισμών και ισχύουν και στην Ε.Ε.

4. Κωλύματα - Θάνατος μέλους - Διαγραφή μέλους: Τα σχετικά άρθρα 8, 9, 10, 11

και 12 κατά το πλείστον μπορούν να μεταφερθούν στο νέο Νόμο περί Α.Σ.Ο.

5. Συνεταιριστική μερίδα - Ευθύνη συνεταιρίου για υποχρεώσεις Συνεταιρισμού - Υποχρεώσεις συνεταιρών προς τρίτους: Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας να αφηθεί στο Καταστατικό, καθώς επίσης και το ύψος της ευθύνης. Κατά τα λοιπά, μπορούν ν' αποτελέσουν βάση για το νέο Νόμο περί Α.Σ.Ο. τα άρθρα 13, 14 και 15 του Ν. 2169/93.

6. Γενική Συνέλευση μελών - Αρμοδιότητες - Σύγκληση, Ημερήσια Διάταξη - Απαρτία - Απόφαση - Ακύρωση απόφασης: Τα σχετικά άρθρα του Ν. 2169/93, 16, 17, 18, 19, 20 μπορούν να αποτελέσουν τη βάση του νέου Νόμου περί Α.Σ.Ο., όπως επίσης και τα άρθρα 21 και 22 που αφορούν στις **Τοπικές Συνελεύσεις - Ειδικές Συνελεύσεις - Διοικητικό Συμβούλιο, αρμοδιότητες και λειτουργία του.**

7. Αρχειρεσίες: Με το νέο Νόμο περί Α.Σ.Ο. να προβλέπεται η ελεύθερη εκλογή των Συμβουλίων (Διοικητικό και Εποπτικό) και των Αντιπροσώπων από πίνακα υποψηφίων, με αριθμό σταυρών ίσο ή κάτω του αριθμού μελών εκάστου Συμβουλίου και με ανάδειξη των σχετικά πλειοψηφούντων. Θα πρέπει, επιτέλους, να καταργηθούν τα παραταξιακά ψηφοδέλτια, που εισάγουν στο Συνεταιρισμό τον κατακεραματισμό δυνάμεων και τη συγκρότηση αντιμαχόμενων ομάδων, αντί της απαιτούμενης ενότητας και ομοψυχίας ενεργειών και στόχων.

8. Αντιπρόσωποι Συνεταιρισμών στην Ένωση: Οι Συνεταιρισμοί πρέπει να εκλέγουν έναν Αντιπρόσωπο και έναν αναπληρωματικό. Ο Συνεταιρισμός είναι δημοκρατική οργάνωση και εκφράζεται με ενιαία θέληση, η οποία εκδηλώνεται με ενιαία κατεύθυνση των ψήφων στα δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια όργανα. Η εκλογή παραταξιακών Αντιπροσώπων μεταφέρει και στα ανώτερα όργανα την παραταξιακή νοσηρότητα, που είναι ασυμβίβαστη με την έννοια του ενιαίου Συνεταιρισμού, πέραν του ότι οι πολυπρόσωπες Συνελεύσεις είναι δυσλειτουργικές και ιδιαίτερα δαπανηρές.

9. Εποπτεία Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων: Το άρθρο 26 του Ν. 2169/93 μπορεί να αποτελέσει τη βάση για το σχετικό άρθρο του νέου Νόμου περί Α.Σ.Ο., με τη σημείωση ότι η παρ. 8 του άρθρου πρέπει να αγνοηθεί, γιατί δεν έχει θέση ως προς τον έλεγχο των Α.Σ.Ο., διότι ουδέν εξυπηρετεί, νοθεύει τον έλεγχο και δημιουργεί το ενδεχόμενο να διατυπωθούν αντίθετες παρατηρήσεις από τις δύο κατηγορίες Ελεγκτών, δηλαδή του Ειδικού Σώματος Ελεγκτών και του Σώματος Ορκωτών Λογιστών.

10. Οικονομική χρήση - Προγραμματισμός: Το άρθρο 29 του Ν. 2169/93 μπορεί να ληφθεί ως βάση για το νέο Νόμο περί Α.Σ.Ο., με τη σημείωση ότι η λήξη της οικονομικής χρήσεως θα αφηθεί στο Καταστατικό και όχι στο Νόμο.

11. Τα άρθρα 31 (Κλαδικές Οργανώσεις Παραγωγής Αγροτικού Συνεταιρισμού Κ.Ο.Π.Α.Σ. - Ομάδες Κοινής Εκμετάλλευσης Ο.Κ.Ε.), 32 (Πτώχευση - Διαδικασία), 33 (Συγχώνευση - Διαδικασία), 34 (Διάλυση - Εκκαθάριση) του Ν. 2169/93 μπορούν να αποτελέσουν τη βάση του νέου Νόμου περί Α.Σ.Ο.

12. Τα άρθρα 35 (Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ε.Α.Σ.), 36 (Γενική Συνέλευση ΕΑΣ-Δ.Σ.), 37 (Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις), 38 (Κοινοπραξίες Α.Σ.Ο.) του Νόμου 2169/93, πρέπει να αναμνησθούν στο νέο Νόμο περί Α.Σ.Ο. α) Το Καταστατικό να προβλέπει την ίδρυση ΚΟΠΕΑΣ κατά κλάδο παραγωγής, β) για την ίδρυση ΕΑΣ να απαιτούνται 7 τουλάχιστον Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, γ) η Γενική Συνέλευση να απαρτίζεται από ένα αντιπρόσωπο κάθε Συνεταιρισμού-μέλους, ανεξάρτητα των

δικαιουμένων ψήφων, και να εκλέγει ένα τακτικό με αναπληρωματικό αντιπρόσωπο στην Τριτοβάθμια Οργάνωση και την ΠΑΣΕΓΕΣ,

13. **Συνεταιριστικές Εταιρείες:** Το σχετικό άρθρο 39 του Νόμου 2169/93 μπορεί να ληφθεί ως βάση, με αντικατάσταση των λέξεων «μελών της» δια των λέξεων «του παρισταμένου μετοχικού κεφαλαίου» (οι Α.Ε. δεν έχουν μέλη αλλά μετόχους).

14. **ΠΑΣΕΓΕΣ.** Το άρθρο 40 μπορεί να αποτελέσει τη βάση του νέου Νόμου.

15. **Γενική Συνέλευση - Διοίκηση ΠΑΣΕΓΕΣ.** Το άρθρο 41 του Νόμου 2169/93 πρέπει να αναμορφωθεί σύμφωνα με τα προλεχθέντα, δηλαδή ένας αντιπρόσωπος ανεξάρτητα δικαιουμένων ψήφων, σ' αυτήν, του αντιπροσώπου.

16. **Κρατική Προστασία:** Το σχετικό άρθρο 41 του Νόμου 2169/93 να διατηρηθεί και στο νέο Νόμο περί Α.Σ.Ο.

17. **Οικονομικές ενισχύσεις - Φορολογικές απαλλαγές:** Το σχετικό άρθρο 43 μπορεί να αποτελέσει τη βάση και για το νέο Νόμο.

18. **Παραχώρηση Εκμετάλλευσης και βελτίωσης δασών σε Δασικούς Συνεταιρισμούς:** Το σχετικό άρθρο 44 του Νόμου 2169/93 μπορεί να αποτελέσει τη βάση και για το νέο Νόμο.

19. **Ποινικές Διατάξεις:** Το σχετικό άρθρο 45 μπορεί να μεταφερθεί και στο νέο Νόμο.

20. **Προσωπικό Α.Σ.Ο.:** Το σχετικό άρθρο 46 του Ν. 2169/93 μπορεί να αποτελέσει τη βάση του νέου Νόμου.

21. **Αναγκαστικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις:** Μπορεί να διατηρηθεί το σχετικό άρθρο 47 και στο νέο Νόμο.

22. **Μητρώο - Φάκελλος Α.Σ.Ο.:** Το σχετικό άρθρο 48 μπορεί να μεταφερθεί και στο νέο Νόμο.

Τελειώνοντας, κρίνουμε σκόπιμο να τονίσουμε ορισμένες βασικές αρχές που ισχύουν διεθνώς, αναφορικά με τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις.

α) Ο Συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση προσώπων, με σκοπό την εξυπηρέτηση των οικονομικών, βασικά, συμφερόντων των μελών του, έχει δημοκρατική και αυτόνομη υπόσταση, διοικείται από Συμβούλια, τα οποία, ελεύθερα και δημοκρατικά, εκλέγουν τα μέλη, τα οποία λογοδοτούν σε αυτά και ανακαλούνται από αυτά οποτεδήποτε.

β) Η δημοκρατική υπόσταση και φύση του Συνεταιρισμού επιβάλλει την ανεξαρτησία και αυτονομία του, όπως γίνεται αποδεκτό από το Διεθνές Συνεταιριστικό Κίνημα.

γ) Οι δραστηριότητες του Συνεταιρισμού και τα έργα του πρέπει να βρίσκονται εκτός κάθε πολιτικής εξάρτησης και κηδεμονίας, για να αποφεύγονται καταστρεπτικές συνέπειες.

Οι προαναφερθείσες αρχές, όπως και εκείνες που αναφέρθηκαν στα επί μέρους σημεία της παρούσης, αποτελούν και τις αρχές που θα εξαγγελθούν από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση στο Παγκόσμιο Συνεταιριστικό Συνέδριο του 1995 στο Μάντσεστερ, για να ισχύουν και για τον ερχόμενο αιώνα.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΓΙΑ ΥΠΕΡΧΡΕΩΜΕΝΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Με το νόμο 2237 του 1994 (ΦΕΚ 149 τ. Α της 15.9.1994) ρυθμίζονται θέματα των υπερχρεωμένων Συνεταιριστικών Εταιρειών Θράκης, άλλων συνεταιριστικών εταιρειών καθώς και συνεταιριστικών οργανώσεων ως προς τις ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την ΑΤΕ. Τα σχετικά άρθρα του νόμου είναι τα ακόλουθα:

Άρθρο 3

1. Αναφορικά με τις ανώνυμες εταιρείες: α) Βιομηχανία Γάλακτος Ξάνθης Α.Ε. «ΡΟΔΟΠΗ», β) Συνεταιριστική Εταιρεία Βιομηχανικής Αναπτύξεως Θράκης Α.Ε. «ΣΕΒΑΘ», και γ) Συνεταιριστική Εταιρεία Παραγωγής και Εμπορίας Κρέατος Α.Ε. «ΣΕΠΕΚ», η εκκαθαρίστρια Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., η οποία είναι πιστωτής που εκπροσωπεί το 51% των κατά των επιχειρήσεων αυτών απαιτήσεων της παραγράφου 1 του άρθρου 14 του ν. 2000/1991, δύναται να ζητήσει οποτεδήποτε από το εφετείο της έδρας τους την ανάκληση της απόφασης με την οποία διατάχθηκε ειδική εκκαθάριση αυτών. Η αίτηση γίνεται δεκτή υποχρεωτικά από το εφετείο. Μετά από αίτηση της εκκαθαρίστριας Α.Τ.Ε. Α.Ε., το εφετείο με την απόφαση της ανάκλησης διορίζει προσωρινή διοίκηση της επιχείρησης, η οποία μέσα σε τρεις (3) μήνες από τη δημοσίευση της απόφασης του εφετείου συγκαλεί γενική συνέλευση των μετόχων για την εκλογή διοικητικού συμβουλίου.

Από τη δημοσίευση της απόφασης του εφετείου παύει αυτόματα η εξουσία του εκκαθαριστή της επιχείρησης και η διοίκηση, διαχείριση και εκπροσώπηση αυτής ασκείται από τη διορισθείσα με την ίδια απόφαση προσωρινή διοίκηση. Οι μέχρι τότε πράξεις του εκκαθαριστή παραμένουν ισχυρές, η δε αμοιβή του καθορίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 46. Μέχρι να συγκροτηθεί σε σώμα το διοικητικό συμβούλιο που θα εκλεγεί από τη γενική συνέλευση των μετόχων εξακολουθούν να ισχύουν όλες οι απαγορεύσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 46.

Το πλεονάζον προσωπικό της επιχείρησης, που θα καθοριστεί και θα απολυθεί με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου αυτής, έχει την πρώτη προτεραιότητα πρόσληψης ανέργων εφαρμοζομένου του άρθρου 21, παρ. 17 του ν. 2190/1994, ανεξαρτήτως χρόνου προϋπηρεσίας, εφόσον οι προς πλήρωση θέσεις ανήκουν σε υπηρεσίες ή νομικά πρόσωπα υπαγόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 14 του ίδιου νόμου, της περιοχής Θράκης και μόνο, αποκλειομένης της μετάταξης, μετάθεσης, ή απόσπασής τους σε οποιαδήποτε υπηρεσία άλλης περιοχής επί μία πενταετία.

2. Σε περίπτωση ανάκλησης της απόφασης με την οποία διατάχθηκε η ειδική εκκαθάριση των ανώνυμων εταιρειών της προηγούμενης παραγράφου, η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., μετά από απόφαση του διοικητικού συμβουλίου αυτής, μεταβιβάζει, εφάπαξ ή τμηματικά, στην ονομαστική αξία αυτών, σε ιδρυθησόμενες αναπτυξιακές επιχειρήσεις στις οποίες συμμετέχουν τοπικοί φορείς της περιοχής ή σε συνεταιριστικές οργανώσεις, τις μετοχές των παραπάνω εταιρειών που ανήκουν σε αυτήν. Η μεταβίβαση αυτή και κάθε πράξη προς πραγμάτωσή της απαλλάσσεται από κάθε φόρο, εισφορά ή δικαίωμα Δημοσίου ή τρίτων, καθώς και από το χαρτόσημο.

3. Οι οφειλές των ανωνύμων εταιρειών της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου προς την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., που θα ρυθμιστούν, μετά την ανάκληση της απόφασης του εφετείου με την οποία διατάχθηκε η ειδική εκκαθάριση αυτών, στα πλαίσια των υφιστάμενων μέτρων για την παροχή οικονομικών ενισχύσεων και πιστωτικών διευκολύνσεων σε επιχειρήσεις της περιφέρειας Θράκης, θα επιβαρύνονται για όλη τη διάρκεια του νέου δανείου που θα αποτελέσουν ρυθμιζόμενες οφειλές με επιτόκιο 11%. Το νέο αυτό δάνειο προς την Α.Τ.Ε. Α.Ε., θα εξοφληθεί σε διάστημα μέχρι δεκαπέντε (15) χρόνια με πενταετή περίοδο χάριτος κατά την οποία θα καταβάλλονται τόκοι.

Άρθρο 4

Μετά την παράγραφο 20 του άρθρου 46α, που προστέθηκε με το άρθρο 14 του ν. 2000/1991, στο άρθρο 46 του ν. 1892/1990, όπως αυτό ισχύει, προστίθενται παράγραφοι 21 και 22 ως εξής:

21. Εάν δεν τελεσφορίσει ο πλειστηριασμός για την τμηματική πώληση περιουσιακών στοιχείων επιχείρησης, της οποίας εκκαθαρίστρια έχει διορισθεί η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., που εκπροσωπεί το 51% τουλάχιστον του συνόλου των κατά της επιχείρησης απαιτήσεων της παραγράφου 1, το εφετείο της έδρας της επιχείρησης, μετά από αίτηση της εκκαθαρίστριας Α.Τ.Ε. Α.Ε., διατάσσει την πώληση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, ως σύνολο ή τμηματικά, με σφραγισμένη δεσμευτική προσφορά ή με ελεύθερη διαπραγμάτευση ύστερα από δημόσια πρόσκληση, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 7 του ίδιου άρθρου 46α. Οι διατάξεις του παραπάνω εδαφίου ισχύουν αναλόγως και στην περίπτωση που ο γ' διαγωνισμός της παραγράφου 19 του ίδιου άρθρου, που προστέθηκε με την παράγραφο 5 του άρθρου 53 του ν. 2224/1994, κηρυχθεί άκαρπος.

22. Περιουσιακά στοιχεία του ενεργητικού επιχείρησης, της οποίας εκκαθαρίστρια έχει διορισθεί η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., εκπροσωπούσα το 51% τουλάχιστον του συνόλου των κατά της επιχείρησης απαιτήσεων της παραγράφου 1, που υπόκεινται σε φθορά, αλλοίωση ή καταστροφή, καθώς και μετοχές ή μερίδια της επιχείρησης αυτής σε εταιρείες ή κοινοπραξίες οποιουδήποτε κλάδου, δύνανται να πωληθούν οποτεδήποτε, συνολικά ή τμηματικά, από την εκκαθαρίστρια Α.Τ.Ε. Α.Ε., με ελεύθερη διαπραγμάτευση μετά από δημόσια πρόσκληση. Η πώληση των παραπάνω μετοχών ή μεριδίων της επιχείρησης γίνεται κατά προτεραιότητα σε αναπτυξιακές εταιρείες στις οποίες συμμετέχουν τοπικοί φορείς ή σε συνεταιριστικές οργανώσεις, εφόσον εκδηλώσουν ενδιαφέρον κατά τη δημόσια πρόσκληση. Επί των πωλήσεων της παρούσας παραγράφου, καθώς και επί τμηματικών πωλήσεων περιουσιακών στοιχείων των παραπάνω επιχειρήσεων κατά τις διατάξεις του

άρθρου 9 του ν. 1836/1983, έχουν εφαρμογή όλες οι απαλλαγές της παραγράφου 13 του άρθρου 46 α».

Άρθρο 5

1. Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., με απόφαση των αρμόδιων οργάνων της, μπορεί να ρυθμίζει τις κατά την 31.12.1993 υφιστάμενες ληξιπρόθεσμες οφειλές πρωτοβάθμιων, που ασχολούνται με τη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων και εφόσον οι οφειλές προέρχονται από χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων αυτών, δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων συνεταιριστικών οργανώσεων προς αυτήν, που δεν καλύπτονται από ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία (ενέχυρα, φορτωτικά έγγραφα, επιταγές, συναλλαγματικές κ.λπ.) και με την προϋπόθεση ότι, κατά την κρίση της Α.Τ.Ε. Α.Ε., οι οφειλές αυτές δεν οφείλονται σε κατοδιαχείριση, αλλά σε αντικειμενικούς αρνητικούς παράγοντες (κρίση στην αγορά ορισμένων γεωργικών προϊόντων ή απώλεια αγορών λόγω εξωτερικών γεγονότων κ.λπ.). Οι παραπάνω οφειλές προσαυξάνονται με συμβατικούς τόκους μέχρι την ημερομηνία ρύθμισης, που δεν μπορεί να είναι μεταγενέστερη της 31ης Μαρτίου 1995.

Η εξόφληση του τελικού ποσού θα γίνεται σε ετήσιες δόσεις μέχρι δέκα (10) συνολικά, με δυνατότητα της Α.Τ.Ε. Α.Ε., σε εξαιρετικές περιπτώσεις ιδιαίτερα υψηλών ανοιγμάτων, να παρατείνει την περίοδο εξόφλησης μέχρι δεκαπέντε (15) χρόνια συνολικά, από τα οποία μέχρι τρία (3) χρόνια στην αρχή ως περίοδο χάριτος. Κατά το πρώτο ήμισυ της περιόδου εξόφλησης δεν θα λογίζονται τόκοι επί των ρυθμιζόμενων ποσών σε βάρος των φορέων, ενώ για το δεύτερο ήμισυ θα επιβαρύνονται με το 50% των εκάστοτε ισχυόντων συμβατικών επιτοκίων. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις το ποσοστό αυτό μπορεί να μειώνεται κατά την κρίση της Α.Τ.Ε. Α.Ε.

Σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής έστω και μιας ετήσιας δόσης του νέου δανείου για χρονικό διάστημα πέραν του εξαμήνου από τη λήξη της, η παραπάνω ρύθμιση των οφειλών ανατρέπεται αναδρομικά, υπολογίζονται οι ισχύοντες τόκοι για όλο το ποσό των ρυθμιζόμενων οφειλών και η Α.Τ.Ε. Α.Ε., ασκεί τα δικαιώματά της για τη διασφάλιση και ικανοποίηση των απαιτήσεών της.

2. Η παραπάνω ρύθμιση γίνεται ύστερα από μελέτη για τη βιωσιμότητα, εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη της υπαγόμενης στη ρύθμιση συνεταιριστικής οργάνωσης και την ικανότητά της να ανταποκριθεί στους όρους της ρύθμισης. Στους τελευταίους, η Α.Τ.Ε. Α.Ε., μπορεί να συμπεριλάβει, ιδίως, την υποχρέωση της συνεταιριστικής οργάνωσης για διοικητικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό, τον περιορισμό του απασχολούμενου προσωπικού στο απολύτως αναγκαίο, την εκποίηση των αδρανών περιουσιακών στοιχείων, που δεν συνδέονται με τη λειτουργία της (οικόπεδα, αστικά ακίνητα, μετοχές κ.λπ.) και με το προϊόν των οποίων θα πιστώνονται οι ρυθμιζόμενες οφειλές και την ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων της με ειδική εισφορά επί των διακινούμενων προϊόντων και εισροών, σε συνδυασμό και με την αύξηση των μεριδίων των μελών της.

Άρθρο 6

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Ακαδημίας & Γ. Γενναδίου 8

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τοιμισκή 17 Τηλ. 268503

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ & ΓΡΑΦΕΙΑ σ' όλη την Ελλάδα

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ είναι η πρώτη και η μόνη αμιγής Συνεταιριστική Ασφαλιστική Εταιρεία στην Ελλάδα, με αποκλειστικούς μετόχους 60 Συνεταιριστικές Οργανώσεις, με κεφάλαια και αποθεματικά πάνω από 500 εκατομμύρια δραχμές.

Προσφέρει τη σιγουριά της ολοκληρωμένης κάλυψης σε όλους τους ζωτικούς κλάδους και εξασφαλίζει:

- α) Τη γρήγορη και πρόθυμη εξυπηρέτηση
- β) Την αντικειμενική και δίκαιη αποζημίωση και
- γ) Το σεβασμό και την πλήρη κατανόηση προς τους ασφαλισμένους

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ:

Πάγιο ενεργητικό	Δρχ. 84.032.624
Διαθέσιμα	13.677.522
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	1.796.821.863
<u>Σύνολο</u>	1.894.532.009

ΠΑΘΗΤΙΚΟ:

Μετοχικό κεφάλαιο	172.500.000
Ελεύθερα αποθεματικά	501.242.428
Τεχνικά στοιχεία παθητικού	691.880.031
Λοιπά στοιχεία παθητικού	528.909.550
<u>Σύνολο</u>	1.894.532.009

Καθαρά κέρδη χρήσεως

85.168.832

ΝΕΚΡΟΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ «ΕΣΘΟΝΙΑ»

Τη νύχτα της 28ης Σεπτεμβρίου 1994 ναυάγησε το οχηματαγωγό ΕΣΘΟΝΙΑ, παρασύροντας στον υγρό τάφο ηθιάρδα συνεταιριστών, που μετείχαν στο συνεταιριστικό Σεμινάριο για την Ειρήνη και την Ασφάλεια. Τα θύματα αυτά του ναυαγίου ήταν από την Δανία, τη Φιλανδία, την Εσθονία, τη Λατβία, τη Ρωσία και τη Σουηδία. Οφειλόμενο πνευματικό μνημόσυνο για τους αποηεσθέντες συνεταιριστές, επιβάλλει την καταχώρησή τους εδώ:

ΔΑΝΙΑ

- **KLUD OLLGARD**, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών της Δανίας, γεωργού, πρώην Βουλευτή.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

- **SEPPO HONKANEN**, μέλος του Δ.Σ. της Κεντρικής Ένωσης Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Εσθονίας και Διευθυντής του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού της LIHULA.
- **KALJO TOOME**, μέλος του Δ.Σ. της Κεντρικής Ένωσης Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Εσθονίας και Διευθυντής του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού της RAPLA.
- **TAIVO NOORMETS**, μέλος του Δ.Σ. της Κεντρικής Ένωσης Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Εσθονίας και Διευθυντής του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού της ELVA.
- **TIMARA KASAKOVA**, διερμνέας των συμμετεχόντων από το TALLINN.

ΛΑΤΒΙΑ

- **SKAIDRITE GULKSTONE**, Οικονομικός Διευθυντής της Κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης της Λατβίας.
- **AIVARS STAUZS**, του Εκπαιδευτικού Κέντρου της Κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης της Λατβίας.
- **JANIS BERNANS**, οδηγός του Πεωφορείου των συμμετεχόντων.

ΡΩΣΙΑ

- **VASILY KOVALJOV**, Πρόεδρος του Δ.Σ. της Ένωσης Συνεταιρισμών του Λένινγκραντ.
- **ARTUKHOV ALESKY**, Διευθυντής της Ένωσης Συνεταιρισμών του Λένινγκραντ.

ΣΟΥΗΔΙΑ

- **PUT HAMMARSTROM**, Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Συνεταιριστικής Ανάπτυξης και Έρευνας της Σουηδίας και Διευθύντρια του Κοινωνικού Συμβουλίου της FOLKSAM (Συνεταιριστικής Ασφαλιστικής Εταιρείας).
- **ALF KARLSSON**, Διευθυντής της Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων και Έρευνας του Ινστιτούτου Συνεταιριστικής Ανάπτυξης και Έρευνας της Σουηδίας.
- **KENNETH CHREISTI**, Ανταποκριτής του περιοδικού VI της Κεντρικής Ένωσης των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Σουηδίας και μέλος του Δ.Σ. της Ένωσης Συνεταιρισμών για την Ειρήνη.
- **OLLE LINDSTROM**, πρώην Αντιπρόεδρος του RIKSBYGGEN και πρώην Πρόεδρος της Επιτροπής Οικοδομικών Συνεταιρισμών της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης.
- **TYRA LINDSRUM**, σύζυγος του OLLE LINDSRUM
- **INGVAR PSCARSSON**, πρώην Διευθυντής της Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων της Κεντρικής Ένωσης των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Σουηδίας και μέλος του Δ.Σ. της Ένωσης Συνεταιριστών για την Ειρήνη.
- **LENNART PETTERSSON**, πρώην μέλος του Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και Πρόεδρος του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού SOLIDAR και μέλος του Δ.Σ. της Κεντρικής Ένωσης Καταναλωτικών Συνεταιρισμών της Σουηδίας.
- **JAN ERIK PETTERSSON**, στέλεχος του Οργανισμού Συνεταιριστικής Ανάπτυξης του TROLLHATTAN.
- **ERIC SIGMUNDSON**, πρώην Διευθυντής του Σουηδικού Συνεταιριστικού Κέντρου και μέλος του Δ.Σ. της Ένωσης Συνεταιριστών για την Ειρήνη.

Χάθηκαν κατά την εκτέλεση του καθήκοντός τους. Οι συνεταιρισμοί όλου του κόσμου τιμούν τη μνήμη τους.

PRIMA

γεύση
στη ζωή!

PRIMA
Magnesium

PRIMA
Soft Magnesium

ΕΛΛΙΟΥΡΓΙΚΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΛΑΜΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΤΗΤΙΚΗ ΕΙΣΟΔΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΤΕΧΝΗΝ

The advertisement features a central illustration of a sunflower with a dark, textured head and white petals. Below the sunflower, there is a stack of three boxes of PRIMA Magnesium and a tub of PRIMA Soft Magnesium. The boxes and tub are white with green and blue accents and feature the PRIMA logo and product name. The background is a light, textured surface.

Κ . Σ . Ο . Σ .

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1940

ΜΕΛΗ: είναι 59 Ενώσεις Συνεταιρισμών Σουλτανοπαραγωγών
περιοχών που περιλαμβάνουν το σύνολο σχεδόν
των σουλτανοπαραγωγών της χώρας

ΕΔΡΑ: ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ : ΑΘΗΝΑ - Κανάρη 24

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ - Δ/ση Εργοστασίου : Ηράκλειο Κρήτης

Η ΚΣΟΣ διαθέτει ένα καινούργιο εργοστάσιο εφοδιασμένο με τα πιο σύγχρονα αυτόματα μηχανήματα επεξεργασίας, διαλογής και συσκευασίας σταφίδας, δυναμικότητας 80 τόννων το 7ωρο.

Επίσης διαθέτει άρτια εκπαιδευμένο και πεπειραμένο προσωπικό, εξειδικευμένο στα θέματα σουλτανίνας. Με τα εφόδια αυτά και τη μόνιμη και δημιουργική δραστηριότητα που αναπτύσσει σαν κορυφαία Συνεταιριστική Οργάνωση των σουλτανοπαραγωγών, η ΚΣΟΣ κατατάσσεται μεταξύ των κυριοτέρων φορέων αξιοποίησεως της σουλτανίνας και αποτελεί εγγύηση για την άριστη ποιότητά της.

Πρόεδρος του Δ.Σ.: ΠΑΝ. ΤΣΑΚΙΡΗΣ
Διευθυντής: ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΙΤΟΣ

Σ . Ε . Κ . Ε .

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Έτος ιδρύσεως 1947

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Πανεπιστημίου 6

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ με πλήρεις εγκαταστάσεις και εξοπλισμό

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Μ. Ασίας 1

ΚΑΒΑΛΑ - Δαγκλή 22 • ΞΑΝΘΗ - Περιοχή Πετεινού

Η ΣΕΚΕ ιδρύθηκε το 1947 με την έμπνευση, πρωτοβουλία και προσπάθειες του αγροτικού ηγέτη αείμνηστου Αλεξάνδρου Μπαλτατζή, που υπήρξε και ο πρώτος Πρόεδρος της.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΜΕΤΟΧΟΙ: 13 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, 2 Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Α.Ε. ΝΕΣΤΟΣ - Ξάνθης.

ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Το αρχικό μετοχικό κεφάλαιο της ΣΕΚΕ ήταν 2.000.000 δρχ. και τα σημερινά κεφάλαια, αποθεματικά και λοιπά περιουσιακά της στοιχίζονται στο ποσό των 2.700.000.000 δρχ.

Η ΣΕΚΕ διαθέτει ιδιόκτητες καπναποθήκες με πλήρως τεχνικές εγκαταστάσεις άνω των 15.000 τόννων και δυναμικό υπηρεσιακό μηχανισμό ικανό να διακινήσει με επιτυχία άνω των 20.000 τ. καπνών.

Το προσωπικό της ΣΕΚΕ αποτελείται από 120 μόνιμους υπαλλήλους και 2.500 καπνεργάτες εποχιακής απασχόλησης.

Οι εξαγωγές της ΣΕΚΕ καλύπτουν το 15% περίπου των συνολικών εξαγωγών και εισάγει κάθε χρόνο πάνω από 25 εκατ. δολάρια.

Στα 40 χρόνια της γόνιμης σταδιοδρομίας της η ΣΕΚΕ προσέφερε ανυπολόγιστες ωφέλειες και υπηρεσίες στον καπνοπαραγωγικό κόσμο και γενικότερα στην εθνική οικονομία και επιπλέον διένειμε στις Οργανώσεις - Μετόχους της μερίσματα ύψους άνω του 1.100.000.000 δρχ.

Με το θεσμό των υποτροφιών που καθιέρωσε η ΣΕΚΕ στην περίοδο 1949 - 1965 σπούδασαν σε Πανεπιστημιακές Σχολές 400 παιδιά φτωχών καπνοπαραγωγών που κατέχουν τώρα εξέχουσες θέσεις στις Οργανώσεις και το Δημόσιο και διακρίνονται για το ήθος και την επίδοσή τους.

Σημαντική υπήρξε η συμβολή της ΣΕΚΕ στην ίδρυση και οργάνωση σειράς Συνεταιριστικών Εταιρειών και Γεωργικών Βιομηχανιών, μεταξύ των οποίων διακρίνεται η Συνεταιριστική Καπνοβιομηχανία ΣΕΚΑΠ, που διαθέτει ένα από τα πιο μεγάλα και συγχρονησμένα καπνοβιομηχανικά συγκροτήματα της Ευρώπης.

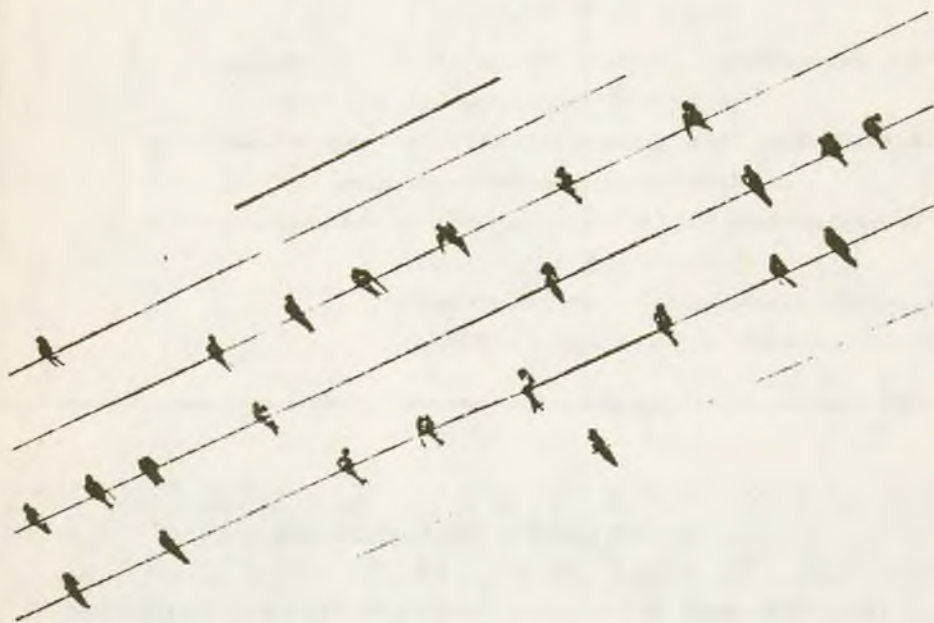
Πρόεδρος Δ.Σ.: ΔΗΜ. ΠΕΤΑΛΩΤΗΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΙΤΖΟΝΙΔΗΣ

Γενικός Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΑΣ ΑΝΟΙΞΗ!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
με ανθρώπινο πρόσωπο

«SINETERISTIKI PORIA»

COOPERATIVE REVIEW

Published by the «FRIENDS OF COOPERATION SOCIETY»,
25 Koumoundourou Str., 104 37 Athens Greece.

CONTENTS OF No 36/1994

	Page
• D. Mavroglannis: Proposed New Cooperative Rules: Prospects for the 21st Century	193
• C. L. Papageorgiou: In Search for Solution of Institutional, Organizational and Financial Problems of Agricultural Cooperatives	213
• A. Papallagas: The Evolution of Liquidity and of Competitiveness of the Agricultural Cooperative Organizations	223
• A. Paraskevaldis: Problems of Legitimacy in Cooperative Elections and Necessary Changes in Cooperative Legislation	235
* Legislative Measures for Over - indebted Cooperatives	247
* Cooperators Lost in the Sea - Tragedy of «ESTONIA»	251

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τρίμηνη έκδοση του Επιστημονικού - Ιδεολογικού Σωματίου
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Γραφεία: Κουμουνδούρου 25 (4ος όροφος) Αθήνα 10437 (τηλ. 5247.162)

Ιδιοκτησία - Έκδοση: Εταιρείας των Φίλων του Συνεργατισμού

Υπεύθυνος κατά νόμο: Κώστας Παπαγεωργίου, Θησέως 10, Μαρούσι
151.24 - Αθήνα - Τηλ. 8027.807

Συντακτ. Επιτροπή: Γ. Δασκάλου, Β. Δημητριάδου, Ο. Κιμινάρη,
Χ. Κανελλακόπουλος, Κ. Παπαγεωργίου

Εισφορές : Για Νομικά Πρόσωπα δρχ. 3.000.

Για φυσικά πρόσωπα δρχ. 2.000 Για φοιτητές δρχ. 1.000

Εμβάσματα: Στον Ταμία κ. Νικ. Πατρίκιο, οδός Καλλιώςης 12
Αθήνα 117.43 (τηλ. 9226.777)

Τυπογραφείο: Νικήτα Κ. Καράλη, Γερανίου 7 - Τηλ. 5233.965

Κυκλοφορία Μάιος 1995

*Ανάλαφο
σαν ανάμνηση*

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:
ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

BENTON & BOWLES

ΜΕΡΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΣΚΟΡΠΙΑ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΙΠΟΤΑ ...

... ΟΤΑΝ ΣΥΝΔΥΑΖΟΝΤΑΙ ΣΩΣΤΑ
ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ!

SYNEDIA S.A.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
Σταδίου 10, 105 64 Αθήνα. Τηλ: 3232147, 3225880, 3231963, 3225563. FAX: 3225522